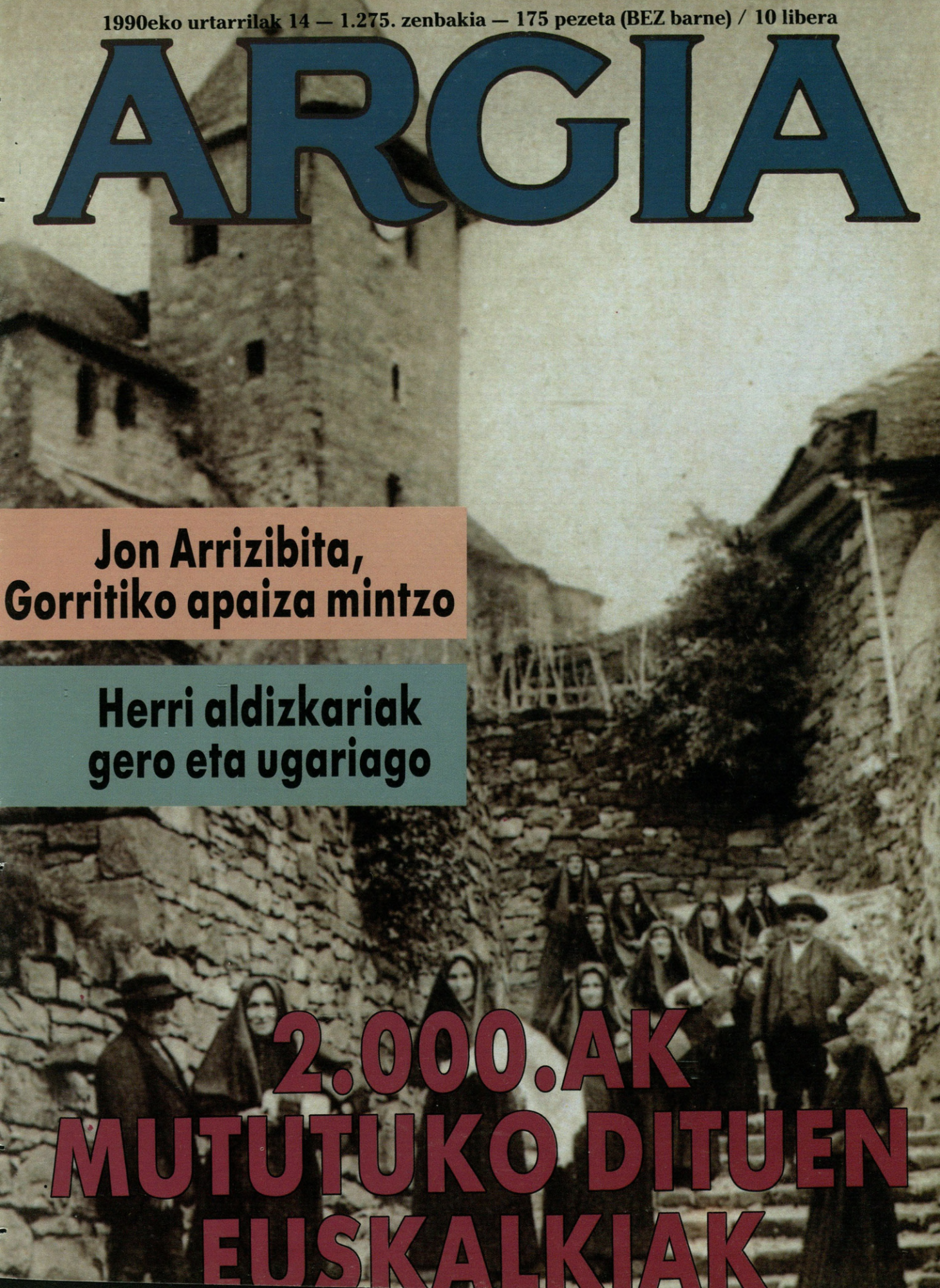

1990eko urtarrilak 14 — 1.275. zenbakia — 175 pezeta (BEZ barne) / 10 libera

ARGIA

**Jon Arrizibita,
Gorritiko apaiza mintzo**

**Herri aldizkariak
gero eta ugariago**

**2.000.AK
MUTUTUKO DITUEN
EUSKALKIAK**

Euskadiko Kutxa ala txakurraren putza

Derrepenteko haserrea pasa ostein, baina oraindik ere estafatua sentitu izan denaren amorrazioaz ene protesta azaldu nahi dut aurrezki kutxetako buruzagien eta nere kasu konkretuan Lankide Aurrezki Kutxaren jorkaera euren bezeroen aurrean. Helburu soziala omen duten —eta, honeztaz asko ez badakit ere, uste dut onurapen fiskal handiak dituztela uesteko gizarte-lankidetzara hori dela eta— usura-etxeek hobeto egingo lukete gezur hutsaren mugak ukitzen duen publizitate horretan botatzen dituzten dirutzak bezeroei (bezero arruntei) baldintza hobeak eskaintzeko gordeko baliutze.

Gaztea, ezkongabea, soldata normala eta pisu baten bila: desesperazioaren erretrato ideala. LAKen nomina hiru urtetan domizializaturik; etxebizitza-kontua urtebetea diru kopuru dexteaz (publizitatean, interesak etqa desgrabazioaz gain, etxea erosterakoan kreditu 'preferentzialak' agintzen tzutzen). Eta hara berau eskatzerakoan inoiz ikusi ez nauten banku eta aurrezki kutxa pare batean baino kreditu garestiagoa eskaintzen didatela!

Ez dakit 'publizitate gezurti' kontzeptu pean sartuko ote den, legez; baina estafatua sentitzea libre denez, hona nere haserrea. Txarrena, hala ere, egunero hamaika aldiz entzun eta ikusi behar izatea garesti ordaindutako publizitate zurizaille hori.

Kreditoak garesti omen daude une honetan: bankuek, alabaina, irabaziak mantendu ez, urtero-urtero gehituz doaz. Bezero gixajook gara kredituen garestia oso-osoa ordaindu behar dugunok?

Azkena: gaur jaso dut nere kontu korrontearen likidazioa: honakoa agertzen da: «interés acreedor = 0'100; interés deudor = 22'00». Eta 'begirunez' agurtzen naute. Je!

Nori begira ari da Estatua, Gobernua, neu instituzio pribatu omnipotente horiengandik babestu behar nauena, *neu babes-teko ordaintzen dudana?* Eusko Jaurilaritza neure dirua gastatzen ari da neu komentzitu nahian inola ere lor ezin daitezkeen etxebizitza erosteko laguntzak neurri eraginkorra dela espekulazioaz kontra aritzeko. Zer egin orduan? Gobernuari ere 'publizitate engainoso' egiteagatik salatu?

GERARDO MARKULETA

Kritika, zaborreria eta hunkiberatasuna (J. Juaristi dela eta)

Abenduak 17, igandea, «El Correo Español»ean eta ez dakit

zergatik haserretu naizen. Seguru asko orain herri honi itsatsiegia nagoelako. Baina nik ere —beren burua balizko terroristatzat jotzera lerratzen direnek bezala— hauxe esan nahi dut: *Ni ez naiz hemengoa*. Herri honen odol beroa ga-gal dabilkit eta sa-soi luze baterako ospa egin beharrean nago. Utikan bertsoak (1) nigandik. *Erdaldun nazazue* (Koldo Izagirre).

Juaristiren hitzak dira nire onetik atera nautenak: euskara batuak sentiberatasuna adierazteko duen ezina...; herri honetan ematen ari den literatur produkzio nazkantea... (baldin eta literaturarik badago...), eta abar.

Eta zilegi bekit, arren, aire egin baino lehen gogoeta txororen bat orriratzea.

Garai batean oso gustoko izaten nituen Oteizaren zein Juaristiren bele eleak. Bazterrak harotzeko, gugana pausatzen ari ziren segurtasunak astintzeko izugarri ederrak iruditzen zitzaizkidan, beren salbaian...

Gaur, berriz, haserretu naizen honetan, loritoen errepika entzun dudalakoa nago, eta ez inongo pirata lororena.

Batuaz mintzo denean, esaterako, «pura gramática» (2) dela dio, «sin dimensiones afectivas y nada apta para el cultivo literario». Eta nire ustetan, guri benetako zaborrerian murgiltzea edo falta zaigu (zaizue), *joan handi txakurraren ipurdira* edo *zerriputeroak* bezalakoak erreku-peratzea, zabaltzea. Supazter txokoko mintzaira hiri bazterre-
ra eraman beharrean dago herri

hau, eta orduan bai produzitu «pura bazofia» ederra, arte zaborreria.

Ildo honetan atsegin zait Omar Nabarroren azken nobelaren tituloa: «Speed gauak».

Egia da, bai. Haserretu egin niz. Beroegio nago eta martxa eitera deliberatu naiz: Groenlandiara. Kritika esperantzagariari bezala, kritika etsitu eta kaustikoari beharrezkoa deritzot. Eta ni asaldatu egin naiz Juaristiren hitzak irakurtzean, kaustikoak direlako oso. Eta horexegatik, banoa, hitz horiek onartzeko eta hausnartzeko gaiizan artean, *Ni hemengoa ere banaiz* esan artean. Eta bitartean: ciao; tschss.

PATXI ZUBIZARRETA

(1) Biharko «Correo»an batere oihartzunik izango ez dutenak, bestalde. Ikus abenduko 18koa... bertsolari txapelketaren ondorengoa...

(2) Zoritzarrez artikulua azalpen soil eta solte batzutura mugatzen zen.

Jabea: Zeruko ARGIA S.A.L.

ARGIA egiten dugu:

Donostian: Mikel Antza, Gorka Arrese, Mikel Arrieta, Josu Landa, Xabier Lekuona, Joxan Oiz, Juan Jose Petrikorena, Pablo Sastre, Iñaki Uribe, Pello Zubiria.

Bilbon: Jesus Artetxe, Arturo Izarzelai, Luis Fernandez, Ermine Madariaga, Laura Mintegi, Imanol Murua, Jon Sarasua, Iñaki Uriarte, Pello Urzelai.

Gasteizen: Txotxe Andueza, Irantzu Iriondo, Pablo Ruiz de Aretxabeta.

Iparaldean: Isabel Etxebarria, Tala.

Iruñean: Iñaki Camino, Marta Diez, Joxe Martin Gogorza, Imanol Haranburu, Itziar Mendibe.

Kolaboratzaileak: Xabier Agirre, Enrike Amonarri, Jon Mikel Arano, Ladix Arrosagarai, Antton

Azkargorta, Joxe Azurmendi, Balere Bakaikoa, M.J. Barandiaran, Bota Punttuba, Amaia Elosegi, Enbido, Xarlot Etxezaharreta, Joxean Gezalaga 'Zaldubi', Mielanjel Harana, Iñaki Irazabalbeitia, Mikel Iribarren, Gure Irratikoak, Irulegi Irratikoak, Xiberoko Boza Irratikoak, Koldo Izagirre, Kanko Izpizua, Edorta Jimenez, Karmelo Landa, Emilio Lopez Adan 'Beltza', Bego Montorio, Morau eta Martin, Allande Sokarros, Joan Mari Torrealdai, J.L. Alvarez 'Txillardegia', Asisko Urmeneta, Mikel Zabaleta eta Patxi Zarautz.

Diseinu eta montajea: Eneko Abrego, Leire Al-bisu, Jon Barandiaran eta Patxi Puertas.

Fotomekanika: Agus Barandiaran.

Azala: Garbiñe Ubede.

Publizitatea: Lema 7

Promozioa: Txumai Iturria.

Administrazioa: Txumai Iturria.

Ardura teknikoa: Smeon Barroso, J. Jose De Marcos, Xabier Agirre.

D.L.: 80—1963.

Helbideak: ARGIA, Mundaiz bidea z/g. 20012 Donostia./ Ibañe de Bilbao 3, 7.a. 48009 Bilbo.

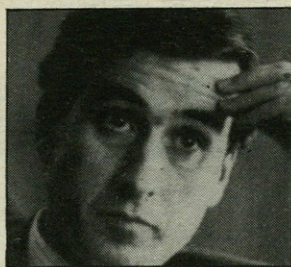
Telefonoak: (943)283399, (94)4248543.

Telefona: (943)293613.

Inprimategia: ANTZA inprimategia.

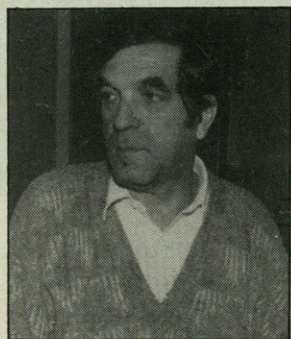
1989. urterako harpidetza sariak: (BEZ barne)

Hego Euskal Herria	6.500 pezeta.
Ipar Euskal Herria	430 libera.
Estatu Espainola	6.500 pezeta.
Beste atzerriak	8.600 pezeta.
Airez	13.000 pezeta.

«Ez du zentzurik orain alderdi nazionalistek autodeterminazioa plazaratzea, finean, erreibindikatzeko ez duten eta burutu ere nahi ez duten helburu batengatik».

Ramón Jauregui
(90-I-4,
prentsaurrekoan)

Nik uste azkenean utziko digutela Madril joaten. Gu hara joatea denontzat da interesgarria, guretzat zein beste alderdi politikoentzat».

Jose Luis Elgoro
(Arrasate Press, 90-I-4)

«Dispertsioa ondo eramaten bada aurrera ados nago, zeren eta emaitzak garrantzitsuak izan daitezke. Oso kontutan eduki behar dugu finean presoak ETarentzat merkantzia direla».

J.A. Ardanza
(ABC, 90-I-2)

Gordetzekoak

**DEL BURGO-K URRALBURURI
ZENTSURA EMENDAKINEZ MEHATXATU**

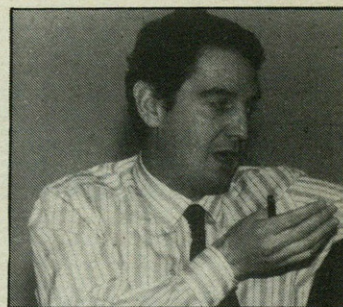
MADRILGO gobernuaren iniziatibaz, han bertan Ardanza, Murua eta Gabriel Urralburu bildu ziren Irurtzun-Andoain autobidearen afera zuzendu asmoz. Muruak bere partea bete badu, hau da, Ajuria Eneako alderdiak bildu eta Koordinadorekin elkar hizketak burutzea onartu badu ere, Gabriel Urralburuk ez du berea bete; arrazoinetako bat Del Burgok zentsura emendakina sartzeko mehatxua egin diola seguru da.

**ALCALDE-REN MOZORROAK
GARAIKOETXEA ETA POLIZIA
DESPISTATU**

HERRI Batasunako diputatu den Anjel Alkaldek Bruxelles-en emandako prentsaurrekoaren ondoren bertako parlamentura kazetari euskaldun batekin joan zen, barruan biok Garaikoe-txearekin topo egin zutelarik. Garaikoe-txeak kazetaria agurtu zuen baina ez zuen Alcalde ezagutu ere egin. Handik piska batera, kazetariak eta Alkaldek bertako taberna jo zuten eta hantxe Interpol-eko bi polizia zeuden, bata Bizkaiko SUPeko prentsaurrekoak ematen dituen, eta honek ere ez zuen noren aurrean zegoen arrastorik ere somatu.

**XABIER MARKIEGIREN
BALORAZIO KRITIKOAK**

BAKARKA ibiltzen ez dakien konplexua dauka Euskadiko Ezkerra taldeak. Horixe da bederen, azken hauteskundeetako balorazio txostenean Xabier Markiegik defendatzen duen teoria, nahiz eta Kepa Aulestiaren balorazioa guztiz kontrakoa izan. Desmarke falta leporatzen dio Markiegik EERI, hein berean PNVren itzalpean bizi den alderdiak etorkizun oparoa baino desgastekoa izango duela iragartzen du.

**GORORDOK
GOGOR KRITIKATU
EUSKO JAURLARITZA**

● Bilboko alkateak, Jose Maria Gorordok, gogor kritikatu du Eusko Jaurlaritza 'Udalei bere zereginak lapurtzeagatik'. Gorordoren ustez 'Eusko Jaurlaritzak Udalak maila handiagoko administrazio baten aparatu burokratiko bihurtu ditu'. Gorordoren ustez Gobernu Autonomoak dituen konpetentzia gehientzuenak Udalen bidez bideratu behar harko lirateke, 'Europa guztian horrela egiten denean, hemen ez, hemen aldrebes'. Honez gain, Eusko Jaurlaritzak Bilborekiko erabateko sentsibilitate eza agertu duela salatu zuen, lehen mailako hiri bat izatetik, hirugarren mailako hiri bat izatera pasa dela.

**C. ARRIZABALAGARI
TRATAMENDU
MEDIKUA UKATU**

● Pasa den urtarilaren 3an, Cristina Arrizabalaga euskal preso politikoak sua eman zion bere zeldako koltxoiari. Abokatuek eta baita ere zenbait mediku eta taldek aspalditik kaleratu zuten Cristinak krisi psikotikoak zituela eta tratamendu berezia behar zuela. Abokatuen esanetan Cristinak komisaldegiko pasua eta gero jasaten ditu krisi psikotikoak. Krisi hauen ondorioz Cristinak autolesionatzeko ahaleginak burutu ditzake eta bere bizia arriskuan jarri, Amnistiaren Aldeko Batzordeak adierazi dutenez. Bestalde espezialisten esanetan Cristinak babes afektiboa behar du eta horretarako neurriak hartu behar dira, heuren artean Euskaditik gertu dagoen gartzela batetara ekartzea.

Ez dago kontsents

CATALUNYAKO Parlamentuko batzorde batean Esquerra Republicana de Catalunya-ren inizatibaz onartu den autodeterminazio eskubidearen aldeko proposamenarekin batera Aljeriako elkar hizketek sortu zuten bezainbateko trumoiak sortu dira oraingo honetan. Euskal alderdiek mar txan ipini dute euren tresneria guztia, militarrek haserre eta zelatan, PSE-PSOE erasotzaile eta Madrilgo González gobernuaren adierazpenak urduritasunez blaiturik agertzen zaizkigu. Baina PNVk proposamena iragartzzerakoan guzti hau pentsatua al zuen?

Hipotesiak ugari dira, eta PNVk bere hitzak ongi ez neurtzea eta batez ere, nazionalismo espainiarraren eraso hain bortitzik espero ez izatea indar handiko hipotesia litzateke. Horrela ulertu beharko genituzke, beranduxeago Arzalluzek autodeterminazio gaiari zama kendu nahian eginiko adierazpenak, proposamena aurkezteko epea luzatu zezaketela, inolako presarik ez bait zegoen eta abar. Nahiz duintasunez egin, hitz handien atzetik eskufrenoa bota behar izatea eta nola edo hala ezkonkideen oldarrak irentsi beharra PNVren taktika izan da.

HIPOTESIAK ez dira horretantxe geratzen. Zeren PNVk ongi neurtutako operazioa izan daiteke guztia eta Gasteizko gobernuko ezkonkidea presionatzeko aukera ederra sortu zaio iskanbila guzti honekin. Nork ukatu dezake bestela PNVk daukala —beste zenbait aferatan bezalatsu— ireki eta ixteko giltza? Pujolek Catalunyan egin dezakeen era beretsuan Arzalluzek madrildarrak urduri jartzeko gaitasuna erakutsi du eta honi etekinak erraz atera diezaioke González ezin bait du botere zamatsua duten eta urduri dabilen militarren presioei jaramonik egin. Horretarako, hala ere, soka tenkatzeko orduan kontuz aritu beharko luke.

PNVren mugimendu honekin dardarrak jo duen beste alderdia Eusko Alkartasuna da. EAK paktoaren barruan zuen autodeterminazioaren ikurraren protagonismoak eskuartetik ihes egin dio, PNV ziurrenik aurreratuko diren hauteskunde autonomikoen aurrean egoera egoki batean ipintzen delarik. Hein berean, Euskadiko Ezkerrak alderdi jeltzalearen magalera berehala bildu den itxura saldu du, PNVk berriro ere, bere buruaz pentsatuz ingurunea mugitu dezakeela frogatu duelarik.

Eta Aljeriako elkar hizketen ondoren Herri Batasunak mar txan ipini duen estrategiari oztupoak jartzeko mugimendutzat uler daiteke ere PNVren proposamen hau, HBk antolatutako 'Bidez Bide' autodeterminazioaren aldeko martxa, edota Abe-

rri Egunaren manifestaldia edota urte amaieran burutu zuen milaka pertsonetako manifestaldiaren aurrean berak ere zeresan frango daukala erakutsi nahi izan ahal du.

ONDORIOAK gure artean dauzkagu. Eusko Alkartasunari leporatu izan zaion zig-zag politika Euskadiko Ezkerrari lepora diezaioke edonork; PSOErekin harreman goxoak izatetik etsai amorratua izatera pasa da, kontserbadorre porrokatua den PNVren itzalpetik urrun bizitzeko ahalegin handiegirik egiten ez duelarik. Gutxienez gobernu tripartitoaren bila dabil EE eta horretarako EArekin zituen harreman gipuzkoar onak epeltzeko beldurrik ez du erakusten.

Egoera berri honen aurrean EA izan da ausartena. Ajuria Eneako paktotik HB isolatzeko lanak egin diren neurrian, EA ere isolatzeko arriskutan dabil, baina isolatzea borondatez ala kontra eginikoa den jakin beharko litzateke. EAK baseetatik jasotzen ari den presioak direla bide, non dago hobeto: paktoaren soka motzetik lotua ala kanpo? Apostua kanpotik egiten ari dira eta erakusten ari diren ausardia ez da txantxetako. Herri Batasunarekin pareka dezakete jadanik eta desmarkatzeko mugimendua egin beharra eta egingo du.

Eztabaida honetan Herri Batasuna protagonista baino begirale izan da, nahiz bilatzen zuen autodeterminazio eskubidearen aldeko sentsibilizazioa orain areago gauzatu. Hala ere, ondorio arriskutsu eta kezkatiena PSOE gobernuarena izan da, bere jarrerak zalantza handiak mahai gainean uzten bait ditu?

Militarrek eta agente ekonomikoek goitik behera menderatzen dute edo botereaz bapo jarri eta enkistatu den alderdi baten aurrean gaude? Bietatik zertxobait agian?

Militarrek, eta Juan Carlos errege espainiarrak bereziki, esku hartze zuzena hartu dute eta demokrazia baten osasunerako ez da botika ona hori.

ALDERDI jeltzaleak isilik dirauen artean, mugimenduak hortxe dira, otsaileko lehen plenoan eztabaidatu arte. Guzti hau, baldin eta Jaureguik esan duen bezala proposamenek atzera egiten ez duten artean —dagoeneko nahikoa zaila—. Kontsentsua apurtua gertatu da eta egoera honetan PNV-PSOE gobernuaren zeregina zalantzazkoa denez, Komunitate autonomoko Gasteizko parlamentorako hauteskundeak aurreratzearen iragartzeak ez luke inor lotan harrapatuko.

Isiltasunarekin zerikusi duen beste gaia, 1989.aren bukaeran Lemoizen moratoriaren amaiera genuena da. Mamu handi honen zer egin behar den erabakitzeke epea amaitu denean arduradunek isiltasuna aukeratu dute erantzuntzat. Garai batean Herriak emandako erantzunak geldirik egoteari eutsi dio, baina arduradunen jokaera ikusirik datozen urteotan zentral nuklear erraldoi honen mehatxuaren ondoan bizitzeak ez du lasaitasunik eskaintzen.

N. ARRASTOA

Errege bezperan hasi likidazioak

ERDARAZKO testua daukat eskueran —neure erruz agian— baina dudarik gabe erdarazkoa izanen da balio duen bertsioa. PNV eta EEK Gasteizko Parlamentuan aurkeztu duten proposamena. Pasarte interesgarriak ditu. «*En consecuencia, es a este Parlamento como representación de los ciudadanos vascos, a quien corresponde debatir y resolver el significado y ejercicio del derecho de Autodeterminación en Euskadi*» dio hitzaurrean. Hitzaren esanahia bera ere Parlamentuaren esku dugu. Hodeiei euria eginarazteko adina autogobernu ez du eskuratu oraindik baina bide onean goaz. Pittin bat aurreraxeago irakurtzen dut hitzaurre berean: «*No cabe retrotraerse a 1977, sino sustentarlas —demokrazi eta autogobernu mailer ari da— sobre el reconocimiento de la transición tal cual se dio y del marco jurídico-político subsiguiente, resultantes ambos, en última instancia, de la voluntad popular*». Oso ongo gelditu zaio hori idazleari. 'Tal cual se dio' onartu behar duzu gauza. Tira.

JELKIDE eta EEkoek proposamenaren hitzaurrearen beste pasarte batean esplikutzen zaigu autodeterminazioa gauza konplexua, aniztuna, dinamikoa eta epeakoa dela, «*como un proceso tan infinito como infinita sea la voluntad de libertad de la ciudadanía. Como un proceso sin límites integrado por la serie de decisiones que nuestro Pueblo vaya adoptando a lo largo de su devenir*». Esaldi ederra da eta mereziko zukeen otsailean eztabaidatuko den proposameneko punturen artean dagoen bezala sartzea. Lastima da lehen puntuan «*marco político propio*» formularaino bakarrik ausartu dela erredaktorea. «*Eta hala ere Cassinellok eta Gonzalezek esan dituztenak eragiteko nahikoak*» ihardetsi dit beste hark. Unibertsoa bezala espantsio amaiezinan zabalduz doan martxa iragarri eta gero Koldo Izagirrerri arrazoin eman: «*Esanen dizute (...) dena adierazia dagoela iadanik, eta alea bere gordinean irentsi behar dela*».

PROPOSAMENAREN hitzaurrearen bukaeran «*Los vascos de la Comunidad Autónoma han decidido...*» irakurri diet jeltxide eta EEkoei. Printzipioak eta posibilismoa uztartzeko formula polita izan zitekeen. Benetako proposamenean bestela idatzi dute. «*Que siendo el Pueblo Vasco el titular de este derecho a la libre autodeterminación, es el Parlamento Vasco como Institución democrática legítima, el depositario del mismo*». Esaldiaren logika ez ulertzeaz gain absurdoa iruditut zait. Eta berriro Koldo Izagirrek albotik: «*Erresuma hau lurralde arriskutsua da, geografo zaharrek bezain zuhur ibili behar duzu eta ausart: Bazterra luzaz itsaskatu, arroak zeharkatu, itsuarena egin hitzen distira traidoreari*».

PELLO ZUBIRIA
(ARGIAko kazetari)

Autodeterminazio eskubidearen debatea gori gorian

Eskubide baten inguruko interesek kontsentsua hankaz gora ipini

Aljerian burutu ziren elkar hizketen inguruan osatu eta txertatu zen jendearengan autodeterminazio kontzeptua. Euskal Herrian gora behe-rez josia, eta egun Catalunya haizearen eraginez, berriro dantzan ipini den leloa bihurtu da. Ondorioz, afera honek alderdi politikoak eta euskal gizartea bera astindu ditu eta datorren lanak honen isladatxo izan nahi du.

Katalandarrek PNVkoekin batera piztu dute asteotako autodeterminazioaren inoiz ez itzalitako sua.

Esquerra Republicana de Catalunya (ERC) izan da autodeterminazio eskubidearen eperra Catalunyan jaso duena. Konstituzio espainiarrari ezezkioa eman zion alderdi honek ez zuen orain arte autodeterminazioaren ikurra Instituzioetan altxa, «batez ere, ez zegoelako indar sobera eskubide honen alde ezer egiteko, adierazi digu Aureli Argemí-k, 'Centre Internacional Escarré per a les Minories Etniques i les Nacions' CIEMENeko kide eta ERC militanteak. Orain, ordea —jarraitzen du—, gizarte katalandarra frustrazioa giro batean bizi da, eta hau jazo da Konstituzioak katalandarren eskubide nazionalak murrizten dituelako, eta hein berean, Estatutoak berak subirotasun nazionalerantz jotzeko tresna bezala sortu zituen ilusioak gero eta urrunagoak ikusten direlako».

CiU-k ERCren inizatiba neutralizatu

Hau honela, urte amaieran ERCko J.L.L. Carod-Rovinak Catalunyak Parlamenteko Batzorde batean aurkezteko autodeterminazio eskubidea aldarrikatuko duen testu bat proposatuko dio gehiengo absolutoa duen CiU koalizioari. Aureli Argemíren ustez, Carod-Rovinak testu ausartago bat idatziko zukeen baina CiU-ren indarra eta gogoak ikusirik idazkiak arrakasta izan zezan egina zegoen. «CiU-k aurrera jotzeko asmoa erakutsi badu herritarrengan dagoen frustrazio sentimendu hori bereganatzeko eta bere egiteko estatal mailako politikari min handirik ez diola egingo pentsatzen duelako da».

Hala ere, testua ausarta ez bazen ere, CiU-k zerbait moderatuago eskatzen zuen eta kontsentsu zabalago baten aurkitu nahian testuak murrizketa frango jasan ditu. Azken finean, testuak zera dio: «Nazioarteko erakundeek eta 1979ko Autonomi Estatutoaren sarrerek jasotzen duten gisan, Catalunyako herriak ez du amore ematen Herriaren askatasuna bere kabuz erabakitze-ko». CIEMENeko kideak adierazi digunez, egin den murrizketa multzo horrek gobernatzen duen koalizioaren garbitasun eta gardentasuna baino, politika pragmatiko bat erakusten du, luzarora begira honek sor ditzakeen frustrazioak errealki direla-rik.

“Katalandar herriaren autodeterminazio eskubidea eta indarrean jartzeko eskubidearen baieztapena lortu da, nahiz CiU-k, onartu eta gero, light era batez erantzun”
Aureli Argemí

Baina ERCK bilatzen zuen xedea bete da Argemiren ustez. «Katalandar herriaren autodeterminazio eskubidea eta indarrean jartzeko eskubidearen baieztapena lortu da, nahiz CiU-k, onartu eta gero, light era batez erantzun.

Catalunyatik Euskadira Madriletik paseaz

Aureli Argemiren hitzetatik CiU-k egin duen jokuaz ohar gaitezke. Dioenaren arabera, «CiU-k harriak beste teilatura bota ditu, egindakoa Espainiaren demokratizazio prozesorekin mesedetarako dela eta abar adieraziz. Bere politika erregionalistarekin bat ez datozen korronteei autodeterminazioa dela eta erdietsi dezaketen arrakasta neutralizatu nahi izan du CiU-k, kostoa ongi neurtuz, noski».

Eta Catalunyan haizeak jo ondoren PNVk erronka beretsuari heldu dio. Hala ere, Euskal Herrikoa ezin da Catalunyoare-

Hego Euskal Herrian autodeterminazio eskubidearen aldeko sentimendua aski frogaturik dagoen afera da.

kin erkatu, testuinguru desberdin batean jazotzen bait da hemengoa. Euskal Herrian Aljeriako elkar hizketen ondoren honantz egin diren ekitaldi nahiz adierazpenek autodeterminazio eskubidea Herriaren azalean txertatzea lortu dute, eta sentsibilitatea horrezaz jabe egitea falta zitzairen Institutuzioei.

PNVk iragarritako autodeterminazioaren eskubidearen inguruko proposamenak berehalá lurrikara politiko bat eragin du, bertako alderdiak, kanpokoak, nahiz militarrak edota gizartea adierazpen zaparra da bati lotu bait dira. PNVk proposamena iragarri bezain laister eraso eta kontraerasoak burutu dira, eskufrenoa eta iniziatiba berriak hein berean jorratu direlarik.

Kontsentsuak porrot, alderdikeria agertu

Autodeterminazioa Institutuzioetara, Gasteizko parlamentura bereziki, eramateko saio honetan, Ajuria Eneako paktoa osatzen duten alderdiak kontsentsuaren bila joan dira, baina elkarren arteko desberdintasunak hain sakonak izan dira EEk PNVrekin batera joateko beharra eta EAk bakarrik gelditzeko adorea izan dutela. Paktotik at dagoen Herri Batasunak bere autodeterminazio proposamena burutu du Eusko Alkartasunarekin soilik elkar hizketatu delarik.

Alderdiok bi erronda egin dituzte, urte amaieran lehena, 1990.aren hasierarekin bigarrena. Aste batetik bestera ez dira desberdintasunak leundu eta azkenean EE-PN-

Vk otsailean proposamen bat aurkeztuko dute parlamentuan, EAk bestea, eta HBk berea defendatzeko tresnak ere ipiniko dituela adierazi du.

Bestalde, politikan edozein gairekin jazo ohi den bezala alderdiek euren proposamena defendatu nahi izan dute alderdikeria tartean agertu delarik. Ondorioz, akordioa lortu ez denean elkarri igorritako kritika zorrotzak agertu dira, batez ere Gipuzkoako Diputazioan ezkonkide diren EA eta

“Kronista politiko espainiarrek diotenez, guzti hau PNVk autodeterminazio eskubideari adarretatik heldu baino Madrilo gobernuari presio egiteko jokua izan da”

EEren artean; EEko den Xabier Gurrutxagak leialtasun eza leporatu dio EAri, Ajuria Eneako paktoarekin daraman politikari jarraitzen diola salatuz. Honek berriz, elkarren arteko elkar hizketak burutzerako PNVrekin testua kontsentsuatu zuela eta adar joka aritu dela egotzi dio EEri. Herri Batasunako Erkiziaren ustez, autodetermi-

nazioaren inguruan sortu den honek Aljeriako elkar hizketetan du jatorria, eta gero-
ra begira negoziaketan atarian gauden sei-
naletzat hartu du afera hau.

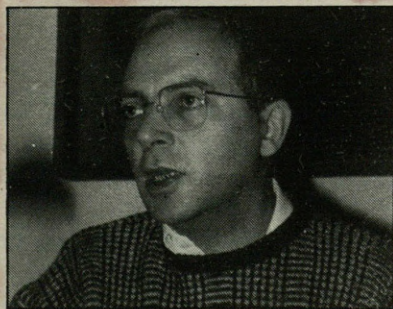
Harria bota ondoren isilik gelditu dena
PNV izan da, kronista politiko espainiarrek
diotenez, guzti hau PNVk autodetermina-
zio eskubideari adarretatik heldu baino
Madrilgo gobernuari eta bide batez Gas-
teizko ezkonkide diren sozialistei presio
egiteko jokua izan da.

Espainiarren erreakzioa

Baina harridura sortu duena kontra al-
txatu diren ahotsen garraztasuna izan da.
Alderdi estatalistek, PSOE buru, militar es-
painiarrekin batera Espainiaren batasun sa-
kratuari eta Konstituzioaren ezin aldatzea-
ri sutsuki heldu diote. Hau honela Felipe
González-en hitzak: «*soy y seré inflexible
con la unidad de España y no permitiré un
'disparate'*», edota Gregorio Ordoñez-enak

(PP), «*piden la independencia camuflada
con la palabra autodeterminación*». Bitar-
tean militar espainiarrak ez dira bare, eta
Defentsa ministrari espainiarrarekin elkar
hizketatu ondoren Euskal Herriako auto-
determinaziorik ez dutela onartuko adiera-
zi berri dute. Nabarmentzekoak Andrés
Casinello militarrek Espainia banantzeko
ahalegin guztiak porrot egingo dutela adie-
razpenak, Konstituzioaren kontrakoa bait
litzateke.

Aureli Argemí: «Parlamentoaren erabakiak sortutako eztabaidak murrizketa gehiago 'justifika' dezake»

ARTXIBOA

A.— Zure eritziz, zertan aldatu da
jatorrizko proposamena eta onartuta-
koa?

A.A.— Testoa erredaktatu duena CiU-k
irensteko moduko zerbait egin du baina
hala ere, onartutakoa urrun gelditu da.
Azken honetan, 'zioen zerrendatzea' ez
dager inondik, eta onartutakoak hasiera-
ko baieztapen asko murriztu ditu. Azke-
nean kontsentsu batera iritsi zen eta
'autodeterminazio' hitza sartu zen, ia ia
zeharka, handikeriarik gabe eta ondo-
riok zenbatu gabe.

A.— Egin diren murrizketen azterke-
ta egin ezazu, eta bide batez, ez al du-
zu uste CiUk 'enbutu'arena egin due-
la, hau da, ERCK katalandarren aber-
tzaletasuna bideratu beharrean be-
rak eskuratu nahi duenik?

A.A.— Nik uste dut proposamenaren
helburu nagusia bete dela baina murriz-
keta hauek Koalizio honek Catalunyan
daraman politika ezaguna da. Hego Eus-
kal Herrian antzeko zerbait gerta daite-
ke. Egunotan entzuten den guztiak hori-
xe pentsa eratzen du behintzat. Catalun-
yako Parlamentoaren erabakiak sortu
duen eztabaidak murrizketa gehiago 'jus-
tifica' dezake, eta hala balitz, aukera his-
toriko bat galduko litzateke eta arrazo-
namenduz baino beldur handiagoz, ahitu
den Estatu bat indartzen dutenei arrazoi-
na emango zitzaiekeen, argudio erreak-
zionarioez soilik mantentzen direlarik.

Argia.— Egungo koiuntura estatala
nahiz europarra kontutan izanik, no-
la baloratzen duzu ERCK gainerako
alderdiei autodeterminazio eskubi-
deari buruzko proposamena zuzen-
tzea Parlament-ean onar dadin?

Aureli Argemí.— ERCren inizatiba
oso koherentea iruditzen zait, batez ere,
alderdi honek azken urteotan daraman
politikarekin. KONstituzio espainiarraren
aurka botatu zuen, neurri handi batean
autodeterminazio eskubidea jasotzen ez
zuelako. Bestalde, Parlamentu mailan le-
henago ez aurkezteak irakurketa erraza
dauka, lehenago ez bada egin onartzeko
nahikoa indar ziurtaturik ez zegoelako
izan da.

Orain ere, ERCren proposamenak
arrisku handiak ditu, Catalunyako parla-
mentoan gehiengo absolutoa daukan al-
derdi edo koalizioak, CiU-k, proposame-
naren arrakasta ziurta zezakeen baka-
rrak alegia, bere estatal eta autonomi
mailako egiteko politika noraino arrisku-
tan jar dezakeen ikusteko bait dago.

“Azkenean
EE-PNVk otsailean
proposamen bat
aurkeztuko dute
parlamentuan, EAK bestea,
eta HBk berea
defendatzeko tresnak ere
ipiniko dituela adierazi
du”

Juan Carlos I.a errege espainiarrak ere
esku hartze zuzena izan du afera honetan,
militarrak baretzeko hitzak jaurtiki dituelar-
rik. Garai bateko 'ruido de sables' ospetsua
gogora eratzen duten adierazpenok gober-
nu espainiarra ukitu du, gobernuaren bo-
zerramale den Rosa Condek debate arrisku-
tsua baino bere neurrian hartzekoa dela
aitortu bait du.

Azken finean debate honek Ajuria Enea-
ko paktoa arriskutan jartzeko modukoa
omen da, sozialisten eritziz «PNV-EE eta
EAren proposamenek azken sasoian lortu-
tako kontsentsua arriskutan jartzen bait
dute eta honek enfrentamendu eta radika-
litate maila handiagoak ekarriko du».

Otsaileko Gasteizko parlamentuaren le-
hen batzarrerako gordeko dituzte dituzte
alderdiek orain gordetako kartak, bitar-
tean akordiora iristeko negoziaketek
aurrerar jarraituko dute.

XABIER LEKUONA

Herrerako Martxa argazkitan

La Manchako bazter batean...

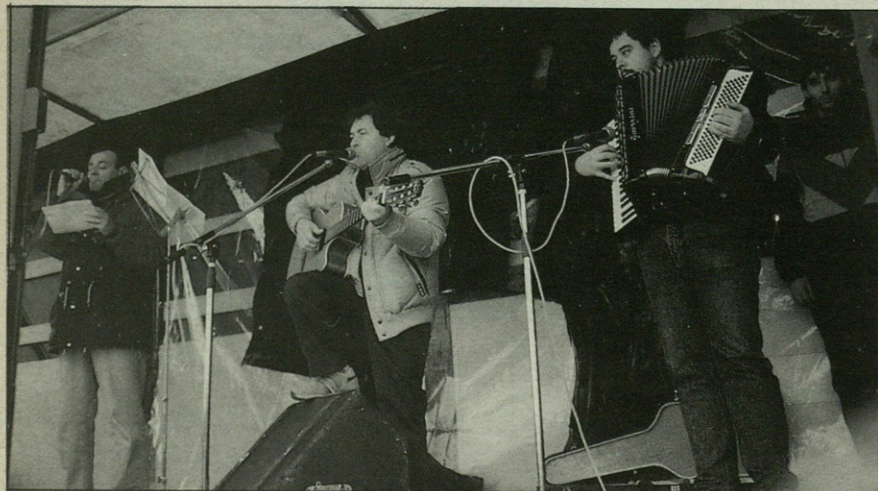
Herrerako Martxak, informazio mailan duen garrantziaz gain, beste balio batzuk ere jasotzen ditu beregain. La Mancharaino joaten den 10 mila euskaldun inguruk gogoan izateko argazki eta irudi bikainak eskaintzen ditu. Aurten goan, 180 bat autobusetan, inoiz baino jende gehiago joan da euskal preso politikoenganako elkartasuna erakusteko asmoz.

Herrerako espetxeraino joan zen jendetzak, 180 bat autobus erabiltu zituen bidala egiteko eta izugarritzko bide larrea osatu zen ehundaka kilometrotan zehar.

10 bat mila pertsona inguruk, mota guztietako pankarta eta banderaz agertu zien euskal presoek beraien elkartasuna.

Euskal herriko kultura munduko zenbait adiskidek Herreraraino eraman zuten ahotsa, musika eta berotasuna.

**Espainiar indar
armatuek,
helikopteroz,
tanketaz, kotxez eta
autobusez, eta balta
zaldiz ere, harriturik
zekusaten euskal
preso politikoen
aldeko martxan bildu
zen jendetza.**

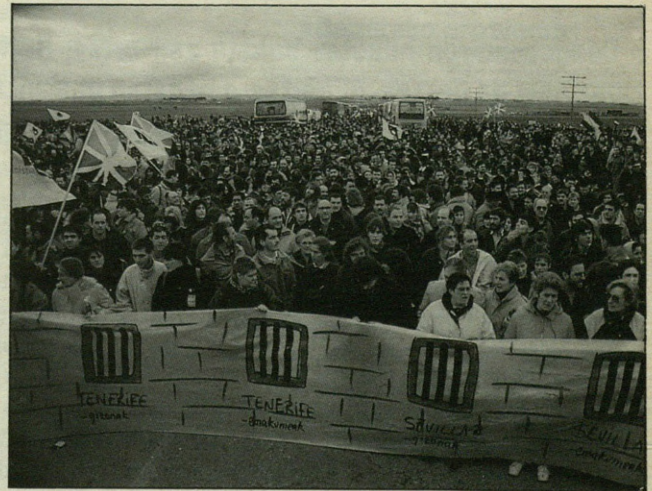

Bertsolari, txalaparta, musika eta hitzaldi politikoaren ostean, azken Herrerako Martxa izango denaren itxaropenaz, eusko gudariak abestu zen lekuko ziren espainiar Indar armatuen aurrean.

Karmelo Landa eurodiputatuak, euskal preso politikoaren gutxiengo giza eskubideak aldarrikatzera hurbildu ziren guztiei, bidaia luzea eskertu zion.

Amnistia eta presoek aldeko oinarritzko eskubideak aldarrikatzen zituen jendeak, oihuz, pankarta eta itxaferoen bidez.

Zaldiz ziren poliziaiek, kamara batez martxako bidaia filmatzen ziharduen gazte bat atxilotu zuten.

Ekialdeko nazioentzat arront urte gakoa 90.a

Mosku, tentsio puntu jasanezin batera hurbiltzen ari

Ceausescu-ren hilketaz bukatu zen urtea, Noriegaren estradioaz hasi da bestea. Bi gertaera benetan garrantzitsu, bi sinbolo ere bai, munduaren urtotako bilakaera ulertzekotan.

Sozialismo gisa baten azken gotorleku europarraren suntsipena bata, Estatu Batuen ahalmen ia erabatekoaren adierazgarri bestea, bietan biolentzia izugarriaz eragin da aldaketa. Askoren begiak Cubara itzultzen dira orain, deskuidatuz gero transizio istilutsurik ezagutu beharko duena, edota Nicaraguara, Washington, hauteskundeak hauteskunde, zeharo itotzen eta

errenditu arazten ahaleginduko dena.

Zertaz mintzatu ziren Maltako tontorrean Gorbaxov eta Bush? *Distentsioa* baitzen gairik nagusienetarikoa, eta handik egun gutxitara izan zen Panamako inbasioa. Balirudike, Sovietar Batasunak mundua «sozializatzen» errenuntzia egin duen denbora ber, EEBBek mundua beren mende izateko borondatea azpimarratu nahi

luketela.

Sovietarren ahulezia

Lehenbizikoa, soviatarren «hirugarren mundu»arekiko *lagakeria*, behintzat, frogatuta dago. Beti izan da, bestalde, gogortzea badago, aski berekoia Sovietar Batasuna, beti izan zaio arrotz «munduko iraultza» eta are, jeneralean, «internazionalismoa» bera ere. Baina orain, gainetik, eragite kapazitate minimoa ere galdu duela dirudi. Hortaz, oraindik ere bere laguntzaren menpe aurkitzen diren estatu bakanentzat: Cuba, Vietnam, Angola, eta abarrentzat, urte txarrak datozela aurrera daiteke.

Bestalde eki eta mendebalde, bi blokeen arteko tentsioetatik hirugarren munduak, orohar ere, ezin aterako du, orain arte batzuetan egin izan duen bezala (batek laguntza ukaturik, bestearengana joaz) halako probetxurik: fetxa hauek ez dute izango bederen esanahi positiborik haientzat. EEBBek eta beste potentzia kapitalistek segituko dute handik zupatzeko eta bueltan «lagundu» imintzioak eginez ere bai.

EEBBek beren hartu-emanetan «bilateralismo selektiboa» (Zaki Ladi) inponituko duten bitartean (lehentasuna emanik, guztiz, Mexico, Turkia, Korea, Filipinak edo Maroko bezalako eskualde potentziekiko tratuari), soviatarrek berriz dibisa bilaketan ari tuko dira, beste gainontzeko kontsiderazioez gain merkatal erlazioak primatuz erabat.

Azkenik, mendebaldeak oro har eta Europak partikularzki esfortzu bat egingen du ekialdeari buruz, berriz ere hegoaldearen kaltetan. Alemania eta Italiak behin-

A black and white photograph showing a group of seven soldiers in dark uniforms and hats standing in a line on a snowy, mountainous terrain. In the foreground, there are large, dark, cylindrical objects, possibly logs or barrels, and a small, dark, rectangular object. The background shows a steep, snow-covered mountain slope.

«Sorginkeria», Tengiz Abulatze georgiarraren filmearen eszena bat. Denek emanen ote dute amore...?

kiko dituela, ordea azeriek Ipar eta Hegoaldeko Azerbaidjan-en batasuna galdegiten dute...

Eta Baltikon, independentzia ekonomiko eta gero, independentzia politikoa go-goan, partidu komunistaren independentzia aldarrikatu zuten Lituania, eta tentsioa jasanezin batera ari dira Mosku eramaten, Gorbaxov politikari aparta da baina gauza horiek puntu bateraino ditu bere esku. Estonia eta Letonia datoz ondoren, Georgia eta Armenia segidan... Zinez irentsiezina dateke prozesu berorri, eta partiduak partidu ejertzitoea behintzat Moskuk du menderatzen. Ejertzitoea, zeinaren erabakitzeko ahalmena inork ez bait du dudatan jarri, bere beldur dira nabarmenki esate batera Varsoviako Paktua lasterrago utzi gura luketen ekialdeko gainerako estatuak.

Iritsiko bait da momentua, non, ekialdeko beste estatu horiek, SESBekiko lokarri ekonomikoak erosionatzeaz bat (aste honetako bilkuran Txekoslovakia COMECOnetik ateratzea eskatzekoa da), hango tropak erretiratzeko eskaera ere egingo duten. Alabaina, poliki-poliki nahi dute denek prozesua burutu, mantsotasuna eta armonia obsesio bat dira hala ekialde nola mendebaldeko buruzagi denentzat.

Inoiz urte dezisiborik izan bada, datorren haxe izango da dezisiboa ekialde eta, ondorioz, hein batean, mundu osoarentzat. «Partida ez da oraindik irabazi», errepikatzen dute erreformazaleek: beharbada ez dute «atzera» egingo honezkero, baina hainbestekoak dira presioak: Jeltsin bezalako jendearnak, grebak, nazioetatik... Eta beste aldean, besteak, «nomenklatura»koak, Tiananmen bat gertarazi lezaketanak (Txinakoa gerta liteke, bai, esaten da, eta ez noski, han bezala, politika ukitu gabe ekonomian aldaketa azkarregiak era-

«Benetako problema»

Bitartean, hor dugu, hasieran seinatatu bezala, sovieter balizko «Gaizkiaren inperioa», indargabeturik. «SESB ez da jadanik enemigoa!», oihu egitea badu mendealdeko ziudadanoak. Horratik, Japon eta Europa —Alemania— dira kapitalak hara sartzen aritzen direnak. Horixe delarik, Chomsky-ren ustetan, «*the real problem*»: Estatu Batuak ez direlarik oso lasai horri buruz. Berak izanik, beti ere, hamarkada luze hauetan, munduko potentzia estrategiko eta ekonomiko bakarra. Alemaniaren batasun gutxi gorabehera hurbilak sortzen duen kezka eta zalentza. Frantzia eta Britainia Handia, horretaz, paperak apur bat galdurik bezala ageri dira. Eta *oraintxe, hilabete hauetan* satiatzen ari da Alemania erabat: Gorbatsxovек ez bait du, nork daki, oso luze joko beharbada.

«Gerra hotz»aren amaierarekin «gatazka globala»ren posibilitatea urruntzen bada ere, eta beraz gerrak, hamarkada honen hasieran behintzat, «hirugarren mundu»ko nazioek, eta beste nazio «txiki»ek, nozitzen segituko badituzte ere, halarik ere, egia da bestalde, nolabaiteko oreka bati eusten lagundu duen «bi blokedun sistema»ren arrakalatzeaz, hemendik aurrera, norbaitek esan bezala, «dena izango da posible».

Hirugarrena: nazioen arazoa. Oraintxe Najitxevan-en Iranekiko mugaren ezabatzeari eskatzen du jendeak, eta Moskuk pittin bat amore ematen du, esanez eta Iranekiko negoziatioak bideratzeko mugak ire-

Joku Olinpikoetan domina lortzea oso zaila izanik ere

URBIETA-SEGUROLA, LAU URTEZ BARTZELONARA BEGIRA

Bartzelonan 1992. urtean jokatuko diren Joku Olinpikoei begira, gazte frango ari da urte osoz prestaketa lanetan ADO delako plangintzaren baitan. Gabonetako oporraldietan lortutako baimena aprobetxatuz, Jose Mari Segurola eta Ibon Urbietarraunlariekin mintzatu gara Donostiako kaian.

Goizeko 8etan iratzarri, gosaldut, ordu t'erdiz ingelesa ikasi, bi orduz entrenatu, beste ordu batez informatika ikasi, bazkaldu, bazkal ostean lo kuluxka eta bostetan berriro ere hiru orduz entrenatzen; ondoren afaldu, telebista ikusi eta ohera. «Egunero gauza bera -diote aho batez-

Ibon eta Jose Mari, Europako txapelketako domina jasotzen.

lau urtetan entrenatu besterik ez».

Jose Mari Segurola donostiarra eta Ibon Urbietari oriotarra, biak ere gazte gaztetik arraun munduan murgildurik. Segurola Donostiako Ur-Kirolak taldean hasi zen arraunean 15 urte zituelarik, hiri bereko Arraun Lagunak taldean ere aritu delarik; egun, eta ahal duen neurrian azken talde honetan dihardu. *«Suediako gazte mailako mundialean hasi nintzen neurri internazionallean, bertan 5. postua eskuratu nuela. Geroztik, 1988. urtean lortutako Europako txapelketa izan da garaipenik inportanteena, Seulen egoteari ere inolako garrantzirik kendu gabe».*

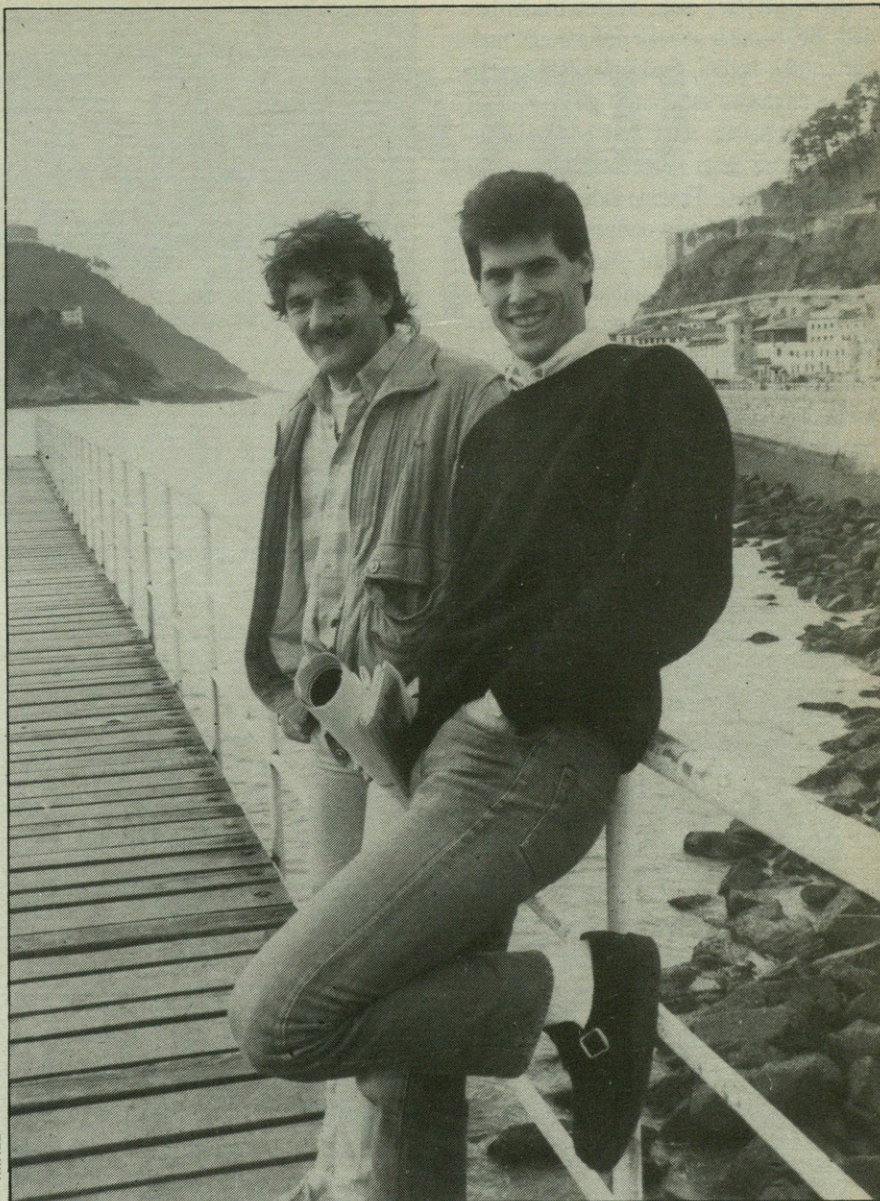
Bilakaera antzekoa Urbietari oriotarrarena, 12 urte zituenean betikoa izan duen Orioko arraun taldean hasita. Itsasoko lanetan eta arraunean aldi berean aritzea zaila suertatzen baldin bazen ere, ez zuen etsi oriotarrak, entrenamenduen poderioz nazioarteko maila eskuratzeko lortu zuen. *«Gazte mailako munduko txapelketan 8. postua lortu ondoren, hain gutxi entrenatuz halako emaitzak lortuz gero, seriotasun gehiagoz entrenatu behar nuela konturatu nintzen; honenbestez itsasoa utzi beharra izan nuen».* Hemendik aurrerako estropadetan, emaitza sorta bikaina aurkeztu du Ibonek, garrantzitsuenak Jose Marirekin batera lortutakoak izaki.

Bartzelonan emaitza ona lortzeko esperantza dugulako egiten dugu hau.

Garapen fisikoa

Beraien hitzetan soma daitekenez, etengabeko garapen fisikoa lortu dute ADO plangintzan dihardutenetik, *«entrenamendu saioak gogorrak izaki ere, gorputza nahiko ondo moldatzen da. Estropadak ditugu faltan, hauetan beti bait dago zerbait ikasteko aukera».* Garapen fisikoak nabariak izanik ere, gogorra suertatzen da lau urtez etxetik kanpo etengabeko entrenamendutan aritzea, zenbaitzuk, Agirre oriotarra kasu, honenbestez plangintza bertan behera uztea erabaki dute. *«Jakina da egun kirolak Espainia mailan zenbateraino ematen duen, are gehiago arraunaren kasuan. Honenbestez nahiko ulerkorra da arraunlari horiek hartutako erabakia,*

MIKEL

Urte osoan harat honat ibilita ere, beti dago txantxetarako astia.

arraunak ez bait du gerora begira ezer ematen».

Bi gazte hauek Bartzelonako Joku Olimpikoetan jarrita duten esperantza arestian aipaturiko etorkizunaren zalantza baino askotzaz handiago da, Ibonen kasuan Itsasoko lanak utzi beharra izanik ere. *«Bartzelonan emaitza ona lortzeko ilusioa dugulako egiten dugu hau. Emaitza horiek lortuz gero helburua beteta geratuko litzateke, bestela, noski ezetz!».*

Euskadiko selekzioa

Egun ADO plangintzan egoteak, Euskadiko taldearekin aritzeak oztopatu arren,

soberan ezagutzen dute taldea, bai gazte mailan eta bai talde nagusian sarritan ibili bait dira bertan. *«Inork ez du zalantzan jartzen maila, Euskadiko taldearen maila oso altua dela. Esandakoaren lekuko Espainiako txapelketan, estropada nagusian euskaldunek ageri zuten indarra eta kalitatea da».*

Espainiako taldean ere euskaldunak gehien goa izaki, nazioarteko mailan talde euskaldunak emaitza bikainak lortuko zituela pentsatzen dute bai batetik eta bai bestetik. *«Luis Mari Lasurtegiren kasua dugu hor. Oso domina olimpiko gutxi daude Euskal Herrian, eta horietako bat arraunak lortutakoa da. Ezbairik gabe goran ibiliko ginatke».*

Beraiek lortzea zaila ikusten baldin badute ere, beraien semeak nazioarteko mailan arituko badira, Euskadiko taldearekin ibiliko direnaren esperantza guztia dute bi gipuzkoar hauek. «*Guk hori nahiko genuke, baina ez dago gure esku. Oso polita izango litzateke*». Txalupa kideekin gai honetaz askotan hitzegin ondoren, kirol mailan lortu espero dituzten emaitzak izan dira bertara bultzatu dituztenak, goi mailan, zoritxarrez, beraienak diren koloreak defendatzerik ezinezkoa bait dute. «*Euskadiko taldearekin estropadetan aritu garenean, nolabaiteko harrokeri berezi bat izan da: Euskaldunak gara, ezberdinak gara eta gure arraunetan ikurriña daramagu. Espainiako taldearekin aritzen gara ez daukagulako goiko mailan Euskadikoarekin aritzerik*».

Solasaldia amaitzean, Bartzelonan 1992. urtean izango diren Joku Olinpikoei begira zernolako esperantzak dituzten galdetu

Bi arraunlariak donostiako kaian.

diegunean, nahiko baikor ageri dira bai oriotarra eta bai donostiarra, «*Esperantza handiak ditugu, bestela ez ginateke egongo horrela. Oso garrantzitsua da 92a bitarte-*

ko munduko txapelketatan emaitza onak lortzea».

MIKEL ARRIETA

EUGENIO FERNANDEZ

«Euskaldunen aportazioa funtsezkoa da»

Arraunlari euskaldunekin batera, Eugenio Fernandez «Aurreko» donostiarra dugu entrenatzaile gisa ADO 92 plangintzaren baitan. Bartzelonako Joku Olinpikoei begira esperantza handiak ditu donostiarrak, honetarako euskaldunen aportazioa funtsezkoa gertatzen delarik.

Nola ikusten duzu ADO plangintzaren baitan eman den bilakaera?

Guztientzako plangintza berria dugu hau, orainartean ez bait da halakorik burutu. Traba guztiak gaindituz, nahiko ondo moldatu garaela pentsatzen dut, hemendik aurrera emaitza onak lortzeko prest gaudelarik.

Nola moldatzen zara prestaketa hau aurrera eramateko ekarritako Oleg Golovanov entrenatzaile errusiarrarekin?

Bai pertsona bezala eta bai kirol mailan harremanak primerakoak dira. Nik ezin dut haren mailan jarri, baina nahiko ideia beretsuak ditugu bai entrenamendutan eta

bai teknika mailan. Hasiera batean hizkuntzaren muga genuen gainditzeke, baina egun bera erruseraz eta ni gaztelaraz hitzeginen ondo ulertzen gara.

Kanpotik zenbait kritika jaso dituzue. Zer iritzi duzu honen inguruan?

Ez dago gauza handirik esaterik. Emaitzak izan dira kritika horiek bertan behera utzi dituztenak. Dena den aurrerantzean ere izango ditugu kritikak, baina ez diegu jaramonik egingo, gure lanean jarraituko dugu.

Zein da gure arraunlarien aportazioa?

Euskaldunen aportazioa inongoa baino

ugariagoa eta funtsezkoagoa da. Hemengo fitxa kopurua eta potentziala kontutan izaki, guztiz normala da hau. Aurrerantzean ere aportazio hau behar beharrezkoa izango da.

Honek indarra kentzen dio euskal selekzioari?

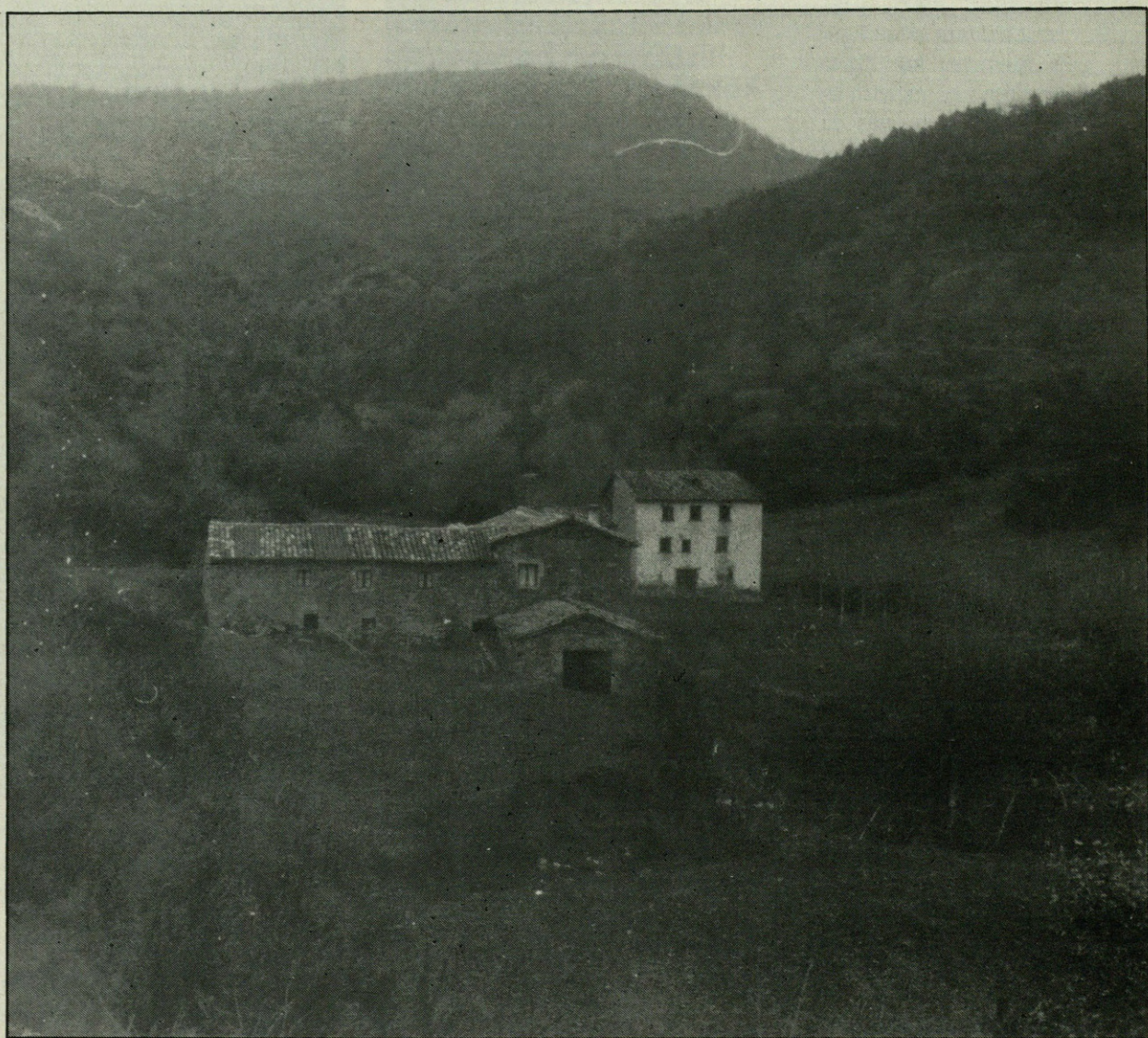
Bai, ezbairik gabe. Arraunlari berriak atera behar dira, ezin dugu beti jende berdinarekin lan egin. Legutianon sortutako zentruak denbora gutxi barru emaitza onak ematen hasiko dela uste dut, eta horrek euskadiko taldearen maila asko igoko du.

Maila internazionalen aritzeko posibilitatea ikusten duzu?

Oso zaila ikusten dut. FISA mailan arazorik egongo ez balitz ere (Eskozia, Irlanda... selekzio gisa aritzen bait dira), hemen beti PSOE edo horietako batekin aurkitzen gara. Momentu honetan pentsaezina da.

M.A.

EUSKALKI BATZU HILZORIAN

ARTXIBOA

Erromantzatura hurbil, Nabaskozeri dagokion Rakas Gainan zaraitzieraz mintzo ziren 1865 inguruan. Geroztik eremu ia guztia galdu du euskalki honek, eta ez da bakarra Nafarroan horrela. Erronkariko azken euskaldunari buruzko albisteak ere berri zabaldu dira. Gure dossier honetan hamarkada honetan hiltun gehienak galduko dituzten euskalkien berri eman nahi izan dugu.

Dossierraren egilea: IÑAKI CAMINO

EUSKARAREN ATZERAKADA

Gauza jakina da euskarak, guk dakigunez bederen, atzerakada gaitza jasan duela historian zehar, lekukotasunek garbi adierazten bait digute egun mintzatzen ez den leku anitzetan lehen mintzatzen zela. Hala ere, izan du inoiz hedapenik, eta erromatarren inperioa erortzean, bisigotuen kaos garaian, euskaldunen hedapenen berri dugu. Horri zor omen zaizkio Burgosko Bureba eta Montes de Oca-n nola Goi Errioxan VIII. mendean euskara hitz egiten zela dioskuten berriak. Dena den, nagusiki gibelamendua du beti euskarak Erdi Aroko mende ilun haietan salbu.

Izan ere ez da oso ongi ulertzen ahal zergatik ez den euskara beste hainbat hizkuntza bezala itzali, hain izanik azkarrek faktore extralinguistikoak: eremu ttikia, hitzun guti, hizkuntzaren kultur maila baxua eta hitzunen ekonomi-boterean oinarritutako hizkuntzaren giza prestigio urria. Ezen Sauvi-k dioenez, hizkuntza batean ugari baita hilkortasuna eta inmigrazioa, sorkuntza berriz bakan: hizkuntza oro autoerregulatzen den sistema dugu, funtzionatzeari kanpo arrazoiengatik utziko diona hitzunen atxikimenduaren aldaketagatik, eta ez hizkuntz arrazoiak medio.

Ezker eskuin eremuak galtzen

Erromatarren garaian euskarak zein muga zituen erabat zehatz ez badakigu ere (ez omen ziren k.a. mendean baskoi guztiak euskaldun), handik eta hemendik bildu datuek argi erakusten digute esparrua zabalagoa zela. Zesarren garaiko Novempopulana edo Akitanian euskarak jasan duen atzerakada galanta izan da, Zesar baino lehen hasia agian. Hala ere, 1500.etik gaurko egunak artean, beharbada lehenagotixe, badirudi euskararen mugei eutsi zaiela egun Iparralde deitzen dugun eremuan. Achile Luchaire historiagileak lekukotasu-

Hizkuntzaz kanpoko arrazoienez atzera erakarritako euskararen historiaren barnean kokatu behar da galtzen ari diren euskalkiena, izan ere ez bait da soilik euskalkia galtzen dena, euskara bera baizik. Honela, itzaltzen ari diren euskalkien gaia kokatzekotan, aspalditik heldu den atzerakadaz zertzelada batzu dakartzagu.

nen bidez garbi utzi zuen euskara aspaldikoa dela Akitanian, eta ez dutela Pirinioz ezkerrekoek berriki eraman.

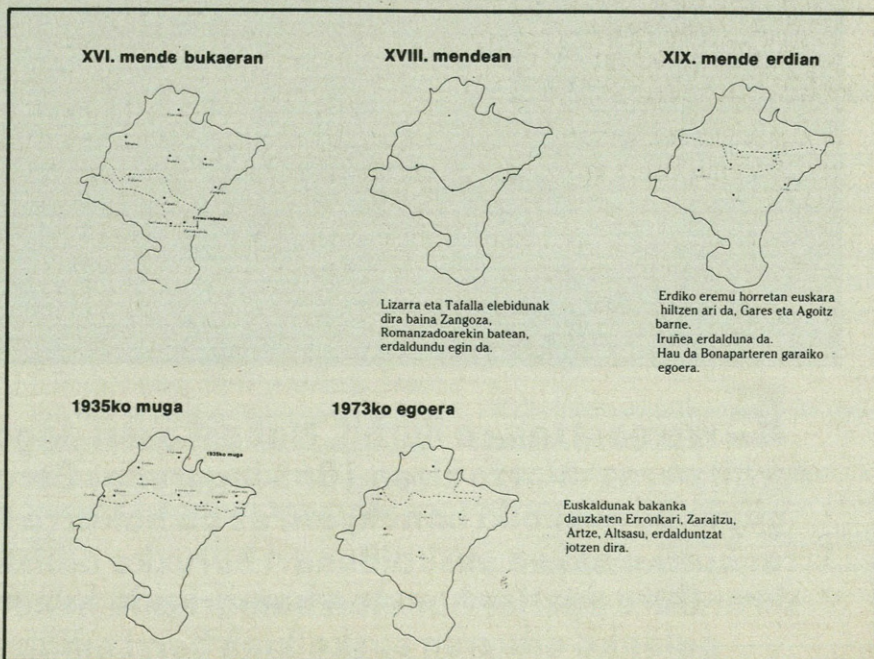
Ekialdea ere galera eremua izan da D'Abadal eta Joan Coromines hizkuntzalari prestuek erakutsi bezala. Argi utzi dute Pallars inguruan Katalunian eta Goi Ribagorzan Huescan euskara mintzatu dela,

agian VI. mendetik gora ere. Zenbaiten ustez han euskalki moduko bat izanzen zuen gure egungo euskararekin desberdintasunak izan behar litzukeena, eta erromatarren garaian ondoren egungo Euskal Herriarekiko lotura galdurik hizkuntzak Erdi Aroa arte bizirik iraun zuen. Horren lekukotasuna badugu ere, euskararen zenbat aldaki ez ote dira itzali guk ezagutu eta jakin gabe? Isilpeko lekukotasunen betiko koxka dugu hau.

Mendebaldea eta Ebro ingurua

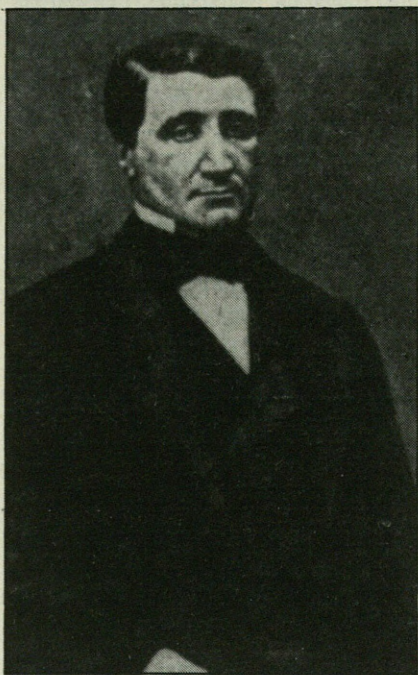
Bizkaiko mendebaldean, Enkarterrietan hain zuzen, ez dago lekukotasunik ia euskara egin den dioskunik, eta autrigoiak eta, hizkuntza indoeuroparrekoak zirela uste da, zeltikoa edo ez zeltikoa zen ezin esan dugarik.

Ebro inguruan berriz, arazo berarekin topo egiten dugu. Tafallatik Tuterara doan eremuaren iparraldean euskara egin dela

ARTXIBOA

ARTXIBOA

**Koldo Artola eta Bonaparte:
herriz herri lan handia egin dute
biltzaile**

badakigu, baina garbitu behar litzateke euskara hori birpopulaketa euskaldunekoa den, errekonkista garaikoa alegia, ala aurretik ere han zegoena. Bestalde, eta hau garrantzi handikoa da, ez dakigu Erriberan inoiz euskara egin ote den, lekukotasunak falta ditugu, aspaldian jende nahasketa gaitzak izan baitira han. Beraz Ebro ibaiaren hegoaldean ditugun euskarren lekukotasunak Errioxa ingurukoak dira, Erdi Aroan arabarrak harantz abiatu ziren garaikoak.

ARTXIBOA

Nafarroa eta Araba XVI-XVIII mendeetan

Nafarroari dagokionez, lekukotasunak arront ugari ditugu, eta mapa moduko baten osatzea ez da kostatzen (ikus Nafarroako beheko 5 mapak). Ageri denez, XVIII. mendea izan da Nafarroako euskararendako beltza. XVI. mendean Zangotza, Tafalla eta Lizarra inguruan dago muga, hiri horietan guztietan talde elebidunak izanen zirelarik. Bi mendetan aurrera eginez gero, Zangotza aldea erdaldundu dela ikusten da, baina oraindik ere euskara egiten da Lizarra eta Tafallan, nahiz atzeraka doala seguru izan. XIX. mendearen bigarren aldera Bonaparte printzea Nafarroan dabilenean euskarak eremu zabalak galdu ditu, eta hortik XX. mende hasiera artean euskarak segituko du eremua galtzen, eta gototik gainera. Galtzen ari den eremu ho-

rretako euskara duela ez hainbeste euskalkirik zabalena zen goi nafarrera hegoaldeko edo meridionalari dagokio, eremu zurritzena izatera pasaturik. Galtzen ari diren beste euskalkiak erronkaria, zaraitziera eta aezkera.

Euskalkiena utzita, bailarak, Bonaparterengandik gaurko egunak artean euskara galdu duten ibar eta zendek: Goñi, Olo, Oltza, Iza, Antsoain, Egues, Arriasgoiti, Lizoain, Etxauri, Zizur, Galar, Iltzarbe, Aranguren, Elortz, Longida, Izagaondoa, Unziti, Ibargoiti, Orba, Mañeru, Gesalatz eta Urraul Goikoa.

Galduta zuten XIX. mendearen bigarren parte baina lehen, Erromantzatuak, Nabazkozak, Urraul Behekoak, Oibarrek, Deierrik eta Lizarrak, Allinek, Lanak, Goi eta Behe Amezkoak, Berruezak, Agilarrek, Egak, Santesteban de Solanak eta Solanak.

Arabari dagokionez, galera aspaldikoa da hemen ere, eta XVIII. mendetik honakoan azkarra benetan. XVI. mende hasieran Gasteizen erdaraz mintzatzen ziren arren, euskara ulertzen zuten lekukotasunak badira, eta 1787 inguruko batek honela dio gaztelaniaz: «hablan el idioma vascongado muchos pueblos de la vicaría de Vitoria, todos los de Gamboa, los más de la de Salvatierra, los de la de Mondragón, Cigoitia, Zuya, Orduña, Ayala, Orozco y Tudela...». Ikusten denez Arabako lautadaren zati zabal batean euskara zen hizkuntza XVIII. mende bukaeran.

Erdi Aroan Errioxan egin
zen euskara arabarrek
eraman zutela pentsatzen
da

EUSKARAREN GALERA VERSUS EUSKALKIEN GALERA

Euskalki bat galtzeak euskara galtzea automatikoki dakarren arren, alderantzizkoa ez da egia, eta gipuzkera Altsasun itzaltzen ari bada ere, ez du gipuzkerak itzaltzeko arriskurik (standardizazioaren ondorioez ez dugu hemen aritu nahi).

Ez dugu honekin AEKren lana gutietsi nahi, bera bait da euskalkia itzaltzen ari den lekuetan diharduen erakunde bakarra, gure administrazioek beraren aurka darabaten masakrea gora behera; baina begien bistako da AEKren lana baino gehia-

go behar dela leku horietan.

Altsasun gipuzkerari gertatzen ari zaion bezala, galtzen ari da bizkaiera Araban, baina euskalki osasun handikoa da bizkaiera. Behe nafarrera ere ari da itzaltzen Lapurdiko iparreko aldean, Bardoze, Urketa, Hiriburu aldean, baina ez da galtzeko arriskua duen euskalkia, ezta zuberera ere, Oloroeko Geroncen bizi llaburra dukeen arren. Besterik da, oso gainera, Zuberoan euskarak norainoko etorkizuna duen iradokitzea, hizkuntz atxikimendua, nazio sena versus erregio sena, abertzaletasuna versus integritasuna, frantses estatuari zenbateraino interesatzen zaion ekonomia aldetik Zuberoa indartsu izatea edo turismo gune gisa gordetzea eta abar ez ditugu guk ukituko, hizkuntzaren arnasarekin zerikusi handia badute ere. Horiek denak, eragile gisa aintzat hartzen ditugularik ere, ez doaz zuzenki loturik gure lanaren esparruarekin, horregatik berezi nahi dugu Altsasu bat, Uztarroze batetik.

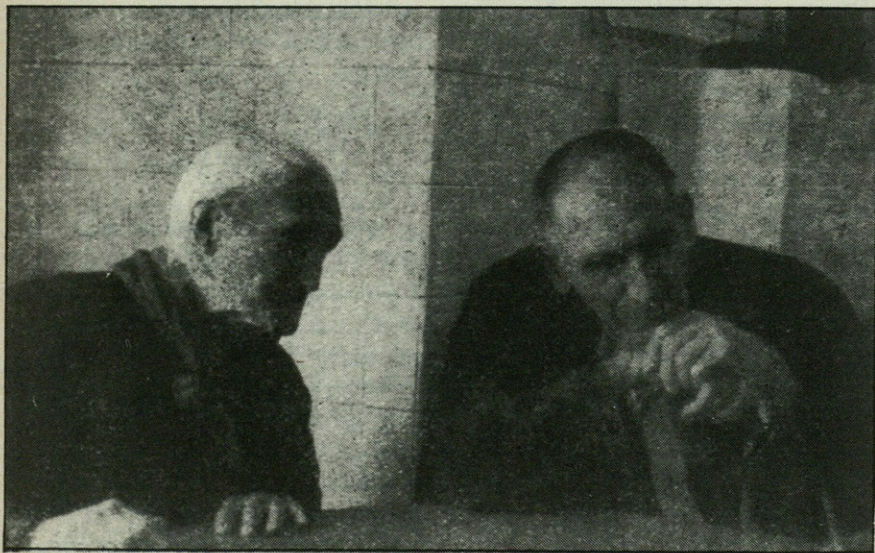
Lehenean bertako euskara dakiten hiztunak gero eta bakanago dira, eta hauek hiltzean gipuzkera Altsasun itzali dela esan ahal izanen da, baina aldiz: 1) gipuzkerak indarra du Gipuzkoan edo Nafarroako Etxarrin. 2) Altsasun euskaldun multxoa bada ingurumarietarik etorria edo ikaste-txeetan.

Uztarrozeko euskaldunak berriz, kanpo daude, Iruñean edo, eta esan daiteke, Iruñean edo X-en bizi den azken hori hiltzean euskaraz gain euskalkia ere hilen dela Uztarrozen (denak ez datoz bat; batzuren ustez bakarra da erronkaria egiten duen uztarroztarra, beste batzuk gehiago daudela diote, baina kontutan izan behar da: a) oso zaharra dela erronkaria egiten duen azken zaharraren leloa, ta maiz askotan hurrengo bat agertu izan dela bazter zenbaitetan. b) guk ezagutzen genuen bigarren edo n-garren hura beharbada aurten berean hil dela.

Altsasu eta Uztarroze artean egin dugun banaketa funtsezko gertatzen da gure lanean, nahiz eragileak bietan iduriak izan, extralinguistikoak.

Bide beretik interes beteko gai bat gure lanetik kanpo utziko dugu; Arabako azken herri euskaldunena. Laudiori dagokion Orozko ondoko Aretan, edo Legution, edota Aramaion bizkaiera egiten da, Zigoitia-ko Etxaguenen eta egin den bezala, baina hauetan kasu bakoitzak baditu berezitasun propioak, eta ez da euskalkia galtzen gainera, galtzekotan herri baten euskalduntasuna galtzen baita. Horrezaz gain Aramaion indar beteko hizkuntza da euskara hainbat arrazoiengatik, eta Legution ere badu hatsik.

Desberdintasunaren zergatia argiturik, euskara itzalirik euskalkia galtzen den kasuei ekin behar diegu lan kaxkar honetan, eta Nafarroako lurretan murgildu.

Uztarrozeko Carmen Dronda eta Francisco Karrika, Mitxelenaren lekukoak 1953.ean

ARTXIBOA

EUSKARA PIRINIOETAN

Aspaldikoa omen da euskararen atzerakada Pirinioetan. Ez da ahanzi behar, Erronkarin adibidez, gaztelaniak nortasun handia eta bilakaera berezia duela, aspaldian mintzatu den seinale. Izan ere, abeltzantza gizartea izaki Erronkari, Bardeetara jaisten ziren urteoro artaldeekin, ta han derrigor behar zuten erdara. Horregatik gizonak Erronkarin neurri batean elebidun gertatzea ulertzekoa da. XIX. mendearen bigarren erdialdean, gaztelania baliatzen zuten Erronkariko herrietan gizonak beren artean. Burgi zen euskara gutien egiten zen herria, gaineratekoetan euskara nagusi zelarik. Izaban eta Uztarrozen baita gizonak beren artean ere. Zaraitzuko Otsagin ere, gaztelaniaz mintzatzeko ohitura zuten gizonak. Zaraitzu ibarraren hegoaldea berriz erdalduntzen hasia zen, eta Nabaskozekoa zen Rakas Gainan Bonapartek euskaldunak atxeman bazituen ere, Zaraitzuko azken herri den Uskartzen ez zen euskaldunik, gaztetan jakin baina gero ahanzi zuen atso bat baizik. Aldiz biziki euskalduna zen Aezkoa ibarra, bertako 9 herrietan mintzatzen zelarik euskara. Ordea, gauzak aldatu eginen ziren XX. mende hasierara bidean.

Nabaskozeri dagokion Rakas Gaina euskaldun zen iragan mendearen bigarren erdian.

Eragile anitz dira Pirinioetan euskararen atzerakada bermatu dutenak. Giza faktoreek eragindako hizkuntz status galerak ekarri geografi atzerakadari bestelako batzu lotzen zaizkio. Horrezaz gain, hango euskalkien ezaugarriek euskararen birreraiketan izandako garrantzia nabarmendu behar da. Erronkariko, Zaraitzuko ta Aezkoako euskalkiak itzaltzen ari zaizkigu isilka-misilka

Eaurta da Zaraitzun euskaldun gehien duen herria

Irigarayren ikerketa

Aingeru Irigaray zenak Nafarroako herri guztiak banan banan kurritu zituen 1935.ean bakoitzean zenbat euskara erabiltzen zen jakin nahian, eta zinez esan behar da datu zehatz askoak bildu zituela. Gure hiru ibar hauei dagokienez, bildu zituen datuek argi erakusten digute hiru ibarrak jadanik gaztelaniak jota ageri direla eta euskararen itzaltze bidea garbi antzematen dela.

Erronkariri dagokionez, Burgik eta Gardek galduta dute, eta Bidangotze, Urzainki eta Erronkarik azken zaharrak dituzte euskaldun, %4 baizik ez. Izaban berriz %16 geratzen zen eta Uztarrozen biztanleen er-

dia. Zaraitzu ez zegoen askozaz hobe, ta Sartze, Ibizta ta Gortzan %4 ziren euskaldun, Igarin %18; Izalzu, Ezkaroze eta Otsagin %30. Orontzen %70 ta Eaurta eta Esparzan %90.

Aezkoan gauzak hobekixe zeuden arren harra lanean ari zen, Ariben %18 besterik ez zelarik euskaldun. Egun, lagun bakarra dago Ariben bertako euskara egiten duena. Orbaizta eta Garaioa ere erdalduntzen ari ziren, %40 bait ziren soilik euskaldunak, eta Garaldan %70. Gainerateko herrietan %90 ziren euskaldun. Harrigarri gertatzen da Abaurrepea herriaren kasua, 1935.ean euskararen erabilpena nagusi zelarik, egun ez bait da ia euskaldunik, eta jakina, ez da ezertarako erabiltzen. Milita-

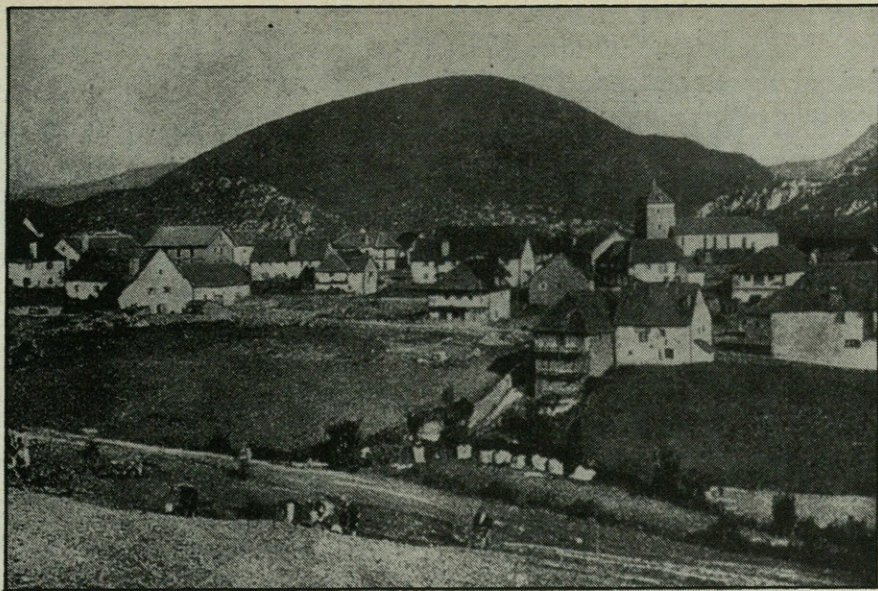
ARTXIBOA

Antonia Anaut, Koldo Artolaren izabako lekuko 1975.ean

rreren eragina antzeman da herri honetan, bertara bat baino gehiago ezkondu zen eta gerra ondoren, eta Abaurregainen bezala, hizkuntzaren etsai amorratu bilakatu.

Erronkaria itzaltzen, zaraitziera ere aurki

Euskararen birreraikuntzan berebiziko garrantzia jokatu du erronkarierak, hain bazterrean egonik arkaismo ugariaren gordagi gertatu baita. Gainerateko euskal lekuetan galdutako formei eutsi zaie ertzeko ibar honetan, eta hara hurbildu den edonor ohartu denez, bitxia da benetan orain arte iraun duen euskalki hori, zubereraren oso pareko gainera. Honenbesteko garrantzia izanik, hizkuntzalarien iltze bilakatu da, eta Bonaparterengandik hasirik, Az-

ARTXIBOA

Mende hasierako Garaioan euskara gibelka zihoan arront

Erronkarieraren ondoren, zaraitziera da gaitzak joen dagoen euskalkia.

kue, Campion, Mitxelena e.a. aritu dira ikerketak egiten. Izaba eta Uztarroze ziren iraungi gabeko azken txindiak, eta 70 hamarkadan itzalirik euskara Izaban (Koldo Artola eta bestek balio beteko bildumak egin zituzten), 80 .ean gertatu da Uztarroze. Uztarrozetik kanpo Iruñean edo beste lekutan bizi diren uztarroztarrak 90 hamarkadan bukatuko dira. Dena den esan beharra dago erronkarierak duen garran-

tziar oharturik lan paregabeak burutu zituela Mitxelenak euskalki honi buruz.

Antzekoa da zaraitzierarekin gertatzen dena, izan ere guti baitira hitzunak. Otsagiko eta Eaurtako ikastoletan lanean gogotik aritu dira, baina Eaurtakoari herstea beste biderik ez zaio gelditu hain izaki tematia Nafarroako Gobernuaren intransigentzia.

Eaurta izanik euskaldunzahar gehien dituen, aleka aurki daitezke Eparza, Otsagi, Orontze eta Ezkarozen. Azken bi hauetan euskaldun bana zegoela esan digute orain berean, gaineratekoak Iruñean omen daudelarik. Zaraitzieraren garrantzia ez da erronkarierarena adinakoa hizkuntzalari-tzaren aldetik, baina baditu hala ere bere ezaugarri propioak, Mitxelenak lan batean ederki aditzera emanak. Bonaparte printzea ere ibiltzen zen ibar hauetan 1865. urte inguru haietan herrietan lekukoak bilatzen zituenean. Zaraitzun Eaurtako apezak bildu zuen. Aezkoan berriz, Aribeko ostalari bat eta Garraldako maisua; gaur herri erdaldunak biak, bigarrenen, zahar euskaldunak ugari izanik, eta berreuskalduntzeak urrats batzu egin dituelarik. Ibar honetan Abaurregaine, Hiriberri eta Aria dira hizkuntzari apur batez eutsi diotenak, eta eskola batzurretan zinezko ahaleginak egin ari diren arren, Hiriberrin esaterako, gizartearen erdalduntzeak itzal handia egin die bertako fruituei. Bertako euskalkiak, azpieuskalki da izatez baina metodologiagatik euskalki erabiliko dugu, ez du arestikoen garrantzia.

ARTXIBOA

Hiriberrin ere euskara beheiti: zinez eskertzekoa da halaz ere bertako maisuaren lana

HEGO ALDEKO GOI NAFARRERA TRONUA GALDUTAKO EUSKALKI

«mi madre era vasca» bezalakoak aditzen dira Iruñea inguruko herri triki multzo batean, ta non nola, baita euskaldun zenbait azaldu ere. Ez aspaldi, euskarak zuen dialektu hedatuena genuen.

Ez da hizkuntza aldetik garrantzi handiko aldakia euskalki hau, baina oraintsu arte zabalena izaki ta Nafarroako Erreinu gehieneko eta Iruñeko hizkera zela aintzat hartuaz, mingarri zaigu zinez bere ilentziak itzaltzen ikustea. Badakite zertxobait honetaz Aurrekoetxea, Etxaide, Etxebarria, Gaminde, Inza, Irigaray, Izagirre, Ondarra, Satrustegi, Txepetx, Txillardegi, Videgain, Yrizar eta beste hainbatek.

Iruñeko apezpikutegiak iragan bi azken mendeetan dantzak galerazteko edo herrietara hizlariak igortzeko oso kontutan

ARTXIBOA

Gaskuen badira euskaldunak. Andre baten euskara zoragarria zen: ez gintuen lagundu, bai ordea erromeriaz erdaraz galdezka zihoazen batzu.

hartzten zuen euskara, eta andanaka ateratzen ari dira zokoetan euskalki honetaz idatzitako testuak, Iruñetik oso behera dauden herrietan nahiz ingurukoetan: «Autore batek dió passagarri diréla danzac, cerén ordic datócin cembait matrimonio. Nolácoac ordea? Bat edo berce on edo mediano fortunatzen balitz, cembait yago macurr? Norc naidu consórtea danzari?»

Ilentziak nonahi oraindik

Irurtzun ondoko herri zenbait, Arakil haraneko zenbait, Erro, Esteribar, Artze, Auritz herria, Iruñea ondoko zenbait dira

Ezkabarteko Anotzen andre euskaldun bat elkar hizketatu zuen 1981.ean Koldo Artolak

ARTXIBOA

Lan dotorea gertatu da Perpetua Saraguetak hego aldeko goi nafarreraz burutu zuena

euskarari eusten diotenak euskalki honi dagokionez. Euskara hain gaizki ez dagoen artean, Latasa, Egui, Iragi, Mezkiritz eta besteren bat genituzke. Gu Artze ibarrean ibili ginen bila eta hutsaren hurrengo da bildu genuena.

1983.ean Arrietan Koldo Artolak euskaldunei inkestak eginik eta Hiriberrin 1980n, guk ez genuen bildu Hiriberrin bat baino, ta Arrietan apezak ziurtasunez aipatzen zigun han ez dela bertako euskaldunik. Gizon batekin mintzatu ginen, lotsaz eta tar-teka hitzen bat edo euskaraz egiten zigena. Hiriberrin aurkitu genuenak berriez, erdaraz egiten zigun eta euskaraz ez zekiela, guk badakiela genekien arren. Saraguet herrian berriez, gaztetan Mezkiritzeko Uretan bizi izateagatik euskara aski ongi ematen zuen batekin izan ginen, baina zaharra zen oso. Inori duintasunaren aurkako saio iruditu dakioken hau, gure irakurleak hondamendiaren nolakoaz jabetu daitezen egiten dugu, erakusteko, urte hauexetan ari dela euskalki hau itzaltzen Nafarroako haranetan.

Hego Aldeko Goi Nafarrera: Irozko bertsoak

érripa lúze Lízoain-gó
érrota séndo Errédin-gó

Lur me fránko Zálba-kó
múgaikide Láboa-kó

Zérrol mea Zúnzarren-go
aúntz ezkabiétu Urníza-kó

Bélaun aundia Lárraingoá-kó
sópikun iáleak Ardaiz-kó

Juramentu aundiek Erroibar-kó
guéien aundiek Elóndriz-kó

Aundiz joa-nítzen Auritzperri-rá
eskerra(z) utzik Auritzá

Aún galdinuen Esteribar-ko bérririk

Esteribárren ézpalkéte
kárdá degúrren txánpóní

ez melukéte pásatíko
laú illabéte bizirik

Kárrika lúze Billabá-ko
típula zórro Uérte-kó

Pétirigórri zálldiá(n)
laú atzéetan zúriák

élkanó-ko zélaiétan
bótatzen zuen iaúnzia

Pétirigórri zálldiá(n)
ézpata zuéla Géliá(n)

Bánderatúa páratu dióte
ámukaín-go érrían

Bertso hauek bildu zituen Javier Irigaray Imazek 1974.ean Iruñetik 10 kilometrotara dagoen Irotzen. Aita euskalduna zuen baten ahotik bildua, egun erdaldun diren Egues, Lizoain eta Arriasgoiti ibarretako herriez gain, Erro eta Esteribarko herrien berri era ematen digute. Ohar bedi irakurlea Billaba -Atarrabia eta Uharte ere tar-tean direla.

Zaraitzuko euskara

Xardoki zien taberna batian bizpur gizonak, beti zaudela ontarzunik gabe, eta fan biarziela ya ilaskian zomait mina edo alor on erdetzenzien.

— Eta nola iganengra ilaskiala?— erranzuen batek.

— Aisa da kori ene ustian— erranzuen berze batek.

Nola?

— Egin zagon konporta anitz ta eserita bata berzian gañan, eldren gira aisa.

Asizren konporta egitra, eta bi urteren buruan akatuzen lana.

Konporta ta konporta ezarrizien guziak bata berzian gañan. Elduzren anitz goiti eta azkenian konporta bat faltatzenzen.

— Zer egin biardugu orai?—zauden gizonak arriarik. Arrizio barnian fanzren Juanix Iriartekon gana erranez zer agitzen

zen konportekin.

Orduan erranzuen Juanix Iriartekok:

— Kor, obenena da gentzia apaleko konportara eta gañan esertzia.

Aski zen Juanix Iriartekon errana. Fanzren gure gizonak, eta azken konportara esertzeko ilaskiala eltzeke, genduzien apalekua; eta zer agitu zen?

Guziak erori zrela lurrial.

Federiko Garralda idazle otsagiarrarena

Erronkariko euskara

Xakua

Konék: «Nora y(u)á morróya?» «Ardau txérka, mayorálaréntàko». «Arren xin ádi desegido, b(i)ar diár téstatu nik; xitan ya zénian, bar diár téstatu nik.»

Juàn zía, eta: «Oráí kebe(n) níáu(n).» «Edeik àrren.» Edan zía eta èrran zayá

morróyari: Erran zán, noiz b(i)ar dién erran áski: gúnian útzuren diár.» Bayá erráitan ziezun morróyak, «áski, áski, áski», bayá sekula etzuíta(n) úztan. Konke xá utzu ziezun, eta: «Zeren ez nían erráitan?» «Erráita(n) níá!» «A! Edátan ezdiár entzutàn..., ezdár entzutàn edátan. Edan zák, ik, eta ekusiren dúk.»

Konke morróyak édan, ta gizonak egí-

tan zayózun, «áski», kláro, bayá morróyak ez entzutàn deus eré, éz entelegatàn, etziá argitan boza. Konke útzu zía, eta: «Nula etziá erraitan?» «Erraita(n) níá, bayá edátan ezdún nabarità» Eta bien ártian xákua ústu.

Izabako Pastora Anaut Gardek 1953ean Mitxelenari eta beste batzuri kontatua

Aezkoako euskara

Aldi bates Orbaran axari bat zebatu ze oilo xatera erriko etxe goetan, eta ez zouketen arpatu azari ura, nai zute bizirik arpatu. Ta eun bates gizon bat goartu ze sartu zela arteiko atari batetik. Yoan ta ataria zerratu zuen. Ta abisoa eman zuen

nola zeon entzerratuik eta ia zer kastigoa bear zitzeon eman axariari. Bildu zen jendea ta batak gau, bertzeak gura. «Kauendiez, ba, deitu bear diau Yoanex, ura buru geitzekoa duk ta arek...» Bila yoantzen jendea montioan ta Yoanese: «arritzekoa ez pentsatzea zer kastigo eman bear zeon axari gorri, arritzekoa da, zek burua ez duzie? Bueno, pues lastos inguratu ta sua

eman bear zeo, ta daela!»

Konformatu ziren ola. In zuten operazio ori ta erri peko landa gura zen dena garia zorituik, ta ya mozteko gisan zeon. Ta azariak ze in zuen? sartu ze landara ta erre zituen gari guziak.

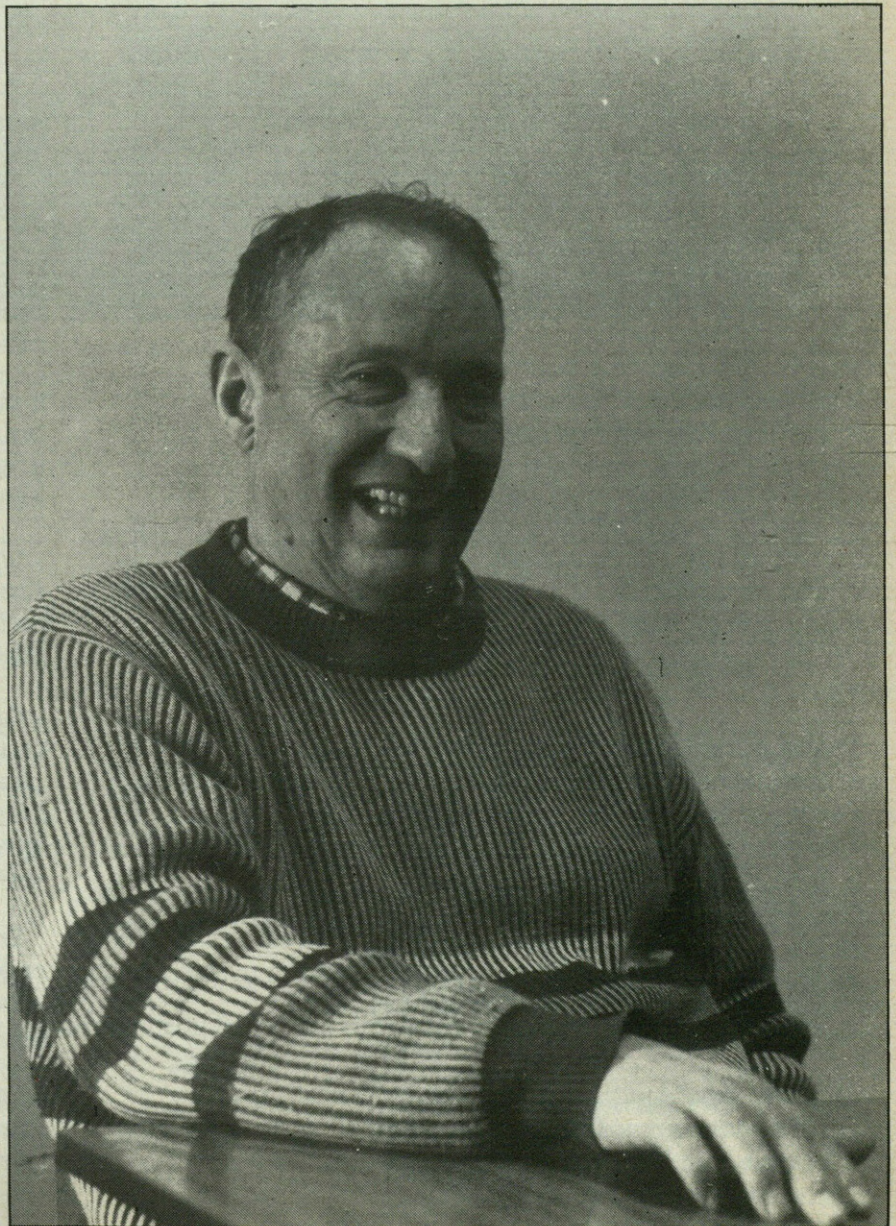
Orbaiztan Fermin Elizondo zenari
87.ean hartua

JON ARRIZIBITA:

«Herria alde batetik doa eta eliz jerarkia bestetik»

Frankismoaren kontrako burrukan egin zen ezaguna Jon Arrizibita, Gorritiko apaiza, erresistentziaren sinboloetako bat izatera heldu zenean.

Frankismoa eta gero ere ez da geldirik egon: euskara dela, politika dela, ekologia dela edo dena delakoa dela, beti aurkitu du non burrukatu 57 urtetako beteluar honek. Hitz gutxitan eman digu bere bizikera eta pentsakeraren berri, Gorritiko 'Jauregi' baserriko sukaldean.

Kazaterienganako mesfidantza handia nabari zaio Jon Arrizibitari. Argazki makina atera dugunean ere atzera egin digu hasieran, ea hori ere beharrezkoa den. «Panorama»koek ere argazki eta guzti nahi zuten: ezta pentsatu ere! Ateratzeko argazkiak elizari. Badakigu zer nahi izaten duten: jendea karakterizatu eta disparaderoan jarri. Hori nahi izaten dute». Argazkiei ez die uko egin azkenean, baina argazkilariari errezeloz begiratu dio solasaldi osoan zehar.

Betelun jaio zinen, 1932. urtean. Ze giro bizi izan zenuen gerraondoko garai haietan?

Familia umil batean bizi nintzen, ekonomi aldetik normala baino pobreago zen familia batean; maizterrak ginen. Giroa ez zen batere euskaltzalea, alderantziz. Beteluko giroa beti izan da umeei euskaraz irakastea, baina gero, eskolaren garaia iristen zenean, ba, erdara. Erdara kalean, erdara eskolan, erdara doktrinean. Ia euskara ahotik galtzear genuen, nik neuk ere bai.

Eta etxeko giroa?

Ez zen errejimenaren aldekoa, alderantziz. Amak beti kontatzen zidan Beteluko gazterik hoberenetako bat nola hil zuten falangistek, karlistek eta. Estudiantetan, seminarioan eta, ez zen giro berezirik. Be-

«Apezek,
euskarak balio badie
berak nahi dutena
lortzeko, euskara
bultzatzen dute,
baina ikusten badute
euskarak lagundu
beharrean estorbo
egiten duela, alde
batera uzten dute eta
erdarara pasatzen
dira»»

ti elkartzen ginen langileen errebindikazioak segitzen zituztenekin. Gure ezinegona eta gure abertzaletasuna hortik zuzentzen genuen, ez zegoen beste biderik.

Oilarraren kukurrukua tartekatzen zaie, sarritan, Gorritiko apaizaren erantzun labur eta xumeei. Berak bizitakoak kondatzeko beldurrik ez duela dirudi, baina hitz jariora segituan bukatzen zaionetakoa da.

Ikasketak bukatuta, apaiz zinelarik, beste lanetan ere aritu zinen.

Egia da, nekazari batzuei kooperatiba bat egiten lagundu nien: kamioi bat zuten eta nire lana hori eramatea zen; horrela ibili nintzen, urte batzutan, txofer bezala.

Erresistentzia antifrankistaren garaia zen hura. Nola gogoratzen duzu sasoi hura?

Badakizu, ETA hasi zenean laguntza eskatzen zuten: lekuak behar zituzten, eta gu ez ginen ukatzen.

Gorritiko apaizaren izena ezaguna egin zen, erresistentziaren sinbolo-edo omen zinen.

Ez, orduan nire izena, lehenbizi, ihes egin behar izan nuelako zabaldu zen. Hiru hilabete egin nituen ihesita, bestaldean. Bigarrenengan berriz detenitua

izan nintzelako. Sei hilabete egin nituen gartzelan.

Jende askok erreibindikutzen du beretzat antifrakista izatearen ohore hori.

Lehen kontrakoak zirenek orain ere jarraitzen dute kontrakoak izaten. Besteak kapaz dira akusatzeko apez abertzale bat lehen akusatzeko zuten bezalaxe. Eta horiek ez dira gaurkoak, lehengo semeak dira.

Euskararen egoerari buruz oso kezkatua egon zara; irakasle bezala ere ihardun izan duzu. Zergatik daude, inguru hauetan, hain hurbil dauden zenbait herritan halako kontrasteak? Herri batzuk zeharo euskaldunak, eta besteak erabat erdaldunak...

Segun zein egon den apez... apezak erdarara jo badu, herriak ere hala egin du. Eta gero, apezaren mentalidadea ez dakit zuek badakizuen nola den baina, euskarak balio badiere berak nahi duena lortzeko, euskara bultzatzen dute, baina ikusten badute euskarak lagundu beharrean estorbo egiten duela, alde batera uzten dute eta erdarara pasatzen dira. Ez pentsa apezek abertzaletasunagatik heltzen diotela euskarari. Apezek animak salbatzeko egiten dituzte ahaleginak baina arimak salbatzeko zerbitzen badiote erdarak hobeki, ba erdarara joko dute.

Gorriti herri euskalduna izatea zuri zor al zaizu?

Oraindik hona hondamendia iritsi ez denez, galtzeko arazorik ez zuelako gorde da hemen euskara. Hemen egon diren apezek euskara normal egin dute. Orain nik egiten dudana borroka orain arte bezala jarraitzeko da, zeren orain baldintzak aldatu bait dira. Orain denak kontzentrazioko eskoletara doaz Lekunberrira eta, eta hortik etorri da umeari euskara ahotik kentzea, lortu dute kentzea. Umearentzat, badakizu, jostatzea da garrantzitsua. Bada, euskara jolasetik kentzea lortu dute Lekunberri alde horretan.

Nola dakusazu euskararen etorkizuna, orohar?

Euskararen etorkizuna herriaren etorkizunarekin lotuta ikusten dut. Herriari bere berjabetasuna osotara menperatzeraino kentzen bazaio, euskara galduko da. Eta alderantziz, herria bere berjabetasuna eta bere autodeterminazioarekin, zenbat eta pauso gehiago egiten dituen independentziaren alde, orduan eta etorkizun hobe euskararentzat.

Abertzaletasunak egin al du gora Nafarroan?

Beste garai batzuekin konparatuz gero, gora egin du, euskarak ere gora egin du, eta batez ere alfabetatzeak. Orain hortxe gaude, ez gora eta ez behera, borrokan! Nik uste gora goazela, zeren eta ikusten dut bide politikoak egiten ari direla herri honen etorkizuna beste modu batera eramateko. Nahiz eta hain gaizki egon Nafarroan, garai honetan gauden egoera politikoan... baina ez da bakarrik Nafarroa, Euskal

Herri guztia da. Eta Euskal Herri guztiak lortuko du orain dauzkan lokarriak apurtzea.

Badirudi elizako jerarkiak gero eta argiago azaltzen dituela bere jarrera politikoak. Zer iruditu zitzaizun hauteskunde aurretik gotzeiek plazaratutako agiria?

Eliza hitza erabiltzeak beldurra ematen dit. Eliza ez dut ikusten bakarrik jerarkia bezala. Eliza herri kristaua eta jerarkiak osatzen dute, eta esango dizut herria alde batetik doala eta jerarkia bestetik.

Arazorik izan al duzu jerarkiarekin, zeure jarrera politikoak direla eta?

Bai, frankismoaren garaian bai. Baztertua izan nintzen. Orain ez daukat arazorik.

Hainbeste urtetan Gorriti bezalako herriska batean egon beharra ez al duzu bazterketa bezala sentitzen?

Ez ez, Gorritin 20 urte egin ditut apez bezala eta alde horretatik ez dago problemarik.

Apezek herritarrengan zuten eragin hori ez da orain hainbestekoa, ezta?

Bai, hori oso aldatu da. Orain apeza gehiago mugatzen da bere lanetara: behar bezala erlijioa erakusten, eta behar bezala justiziaren zentzua eta eskubide naturalen edo giza eskubideen irakaspenak zabaltzen badiu orduan dauka herriarekin zerikusia. Bestela ez.

Gizartearen sekularizazioa somatuko zenuen zure inguruan ere.

Bai bai, orain jendeak erlijioa onartzea nahi badu, behar duzu asko landu, bestela erlijioa uzten du, ez daukalako behar bezalako formaziorik.

«Nik uste gora goazela, zeren eta ikusten dut bide politikoak egiten ari direla herri honen etorkizuna beste modu batera eramateko»

Orain zazpi urte senaturako hautagai izan zinen. Balio al du joku politiko horrek zerbaitetan aurreratzeko?

Hori nola izan zen ikusi eta gero, holako aldrebeskeria ez zela izan ohartzen zara. Hasteko, ez nintzen neroni eskaini horretarako. Hautatu ninduten, herriak aukeratu ninduen horretarako. Orain bada nahiko gaia hautatzeko, baina garai hartan nik uste nuen ez zela hainbeste gairik eta behar zela zerbait egin herriarengatik. Pentsatu zuten behar nindutela senadoretzarako eta ni aurkezteak gure mugimendu abertzalea indartu zezakeela pentsatu nuen.

Orain beste borroka batean sartua zaude buru belarri, autobiaren kontra.

Bai bai, baina autobiaren kontra hasi nintzen garaietan ez ginen hainbeste. Iruñeko parlamentuan onartu zen garai hartan. Beno, oraingo instituzionalak ere argudio bera erabiltzen dute: parlamentuaren onartua izan zela, hori da argudio guztia. Orduan herriaren sinadurak biltzen eta parlamentura eramaten ibili ginen, herriak ez zuela nahi erakusteko. Orduz geroztik hor gabiltza.

Instituzioek beren jarrera aldatu dutela iruditzen al zaizu?

Badirudi Euskadiko insituzioen aldetik aldaketa egon dela, baita lanean hasi ziren enpresen aldetik ere. Oraindik gelditu gabe dagoena Nafarroako instituzioa da, eta hor dabil, ez du deus egiten, baina ez da gelditzen.

'Autobia ez baina beste zerbait bai', ala 'autobia ez eta kitto'?

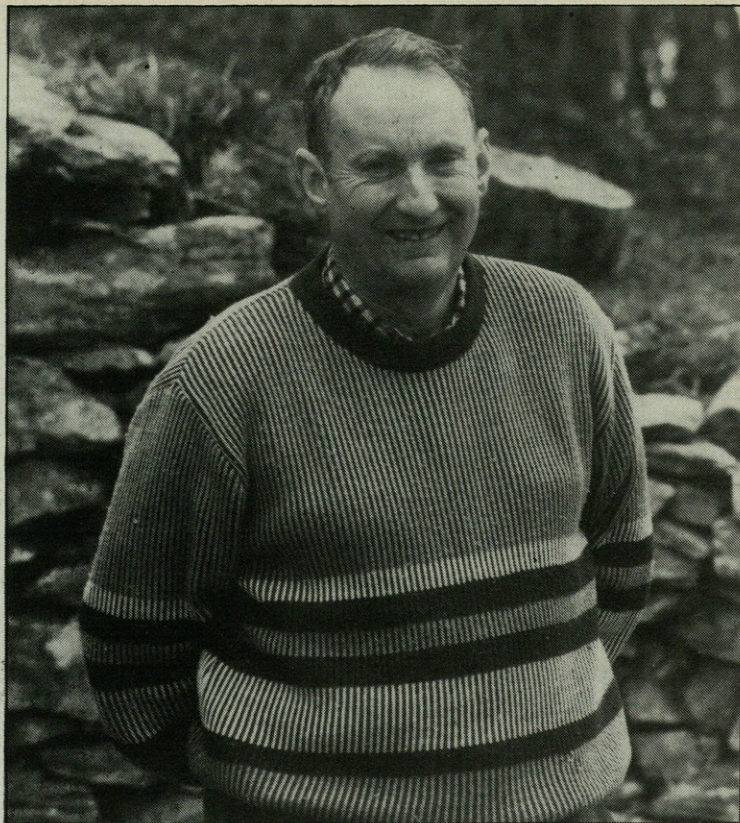
Ez ez, zerbait egin beharra dago, baina egin behar ez dena autobia hau da. Hartuemanak, komunikazioak hobeagotu behar dira Nafarroa eta gainerako Euskal Herriaren artean, hori bistan da. Baina behar ez dena da bide berriak irekitzea, ez da beharrezkoa, eta hori argi eta garbi dago. Bide zaharrak hobeagotu behar dira, gaurko egunean behar diren bezala jarriaz.

Gipuzkoatik eta Nafarroatik berdin ikusten al da arazoa? Ez al da Nafarroan komunikazio horren behar handiagoa?

Nik oraindik ez dut aditu Nafarroak dituen komunikabideek ez dituztela betetzen Nafarroaren beharrak, bakarrik entzuten dut jende batzuren beharra Donostiako hondartzara lehenago edo errazago iristeko, horren beharra bakarrik ikusten dut orain arte. Oraindik ez diot inori entzun ezin dituela bere produktuak Nafarroatik atera komunikabide txarrak daudelako.

Hona gentozela, Gorritira sartu aurretik, 'Autovia bai bai' zioen pintada bat irakurri dugu bide bazterrean. Autobiaren aldeko sektoreak ere ba al dira herrian?

Beno, ez al dituzu ikusi bi Nissan berdez margotak?

'Guardia Civil'aren Nissan berde parearekin gurutatu gara, hain zuzen ere, Gorritira sartu aurretik lehenik, eta hizketaldia burutu eta gero Gipuzkoarako bidea hartu dugunean bigarrenik. Askotan aipatu dizkigu, grabagailua itzali ondoren ere, 'berdez margoturiko Nissan-ak'.

Bai.

Ikusi dituzu ezta? Ba, hemen denetik dago: autobien alde daudenak, aurka daudenak eta Estatuaren indarrak ere badaude. Letrero horiek ez dakigu nork idatzi dituen; nik bakarrik zera dakit, letrero horiek zaintzen Estatuaren indarrak ikusi ditudala.

Nola bukatuko da gatazka hau?

Nola bukatuko den? Autobiaren kontrako koordinakundeak prestatzen ari den proposamena aurkeztu duenean, eta herria ongi informatzen denean, orduan erabaki beharko litzateke. Eta ez jokatu orain hamar urte hartu zen erabaki batekin.

Norbaitek, erresistentzia antifrankistaren sinbolo izan zelako-edo Santa Kruz apaizarekin konparatu zuela aipatu diogu azken galderan. Ez omen zion inork ordura arte halakorik esan. «Ez, ez didate aipatzen zeren eta Santa Kruz apaiza oso gutxi ezagutzen dute hemen. Herriak ez du ezagutu Santa Kruz. Dena den, konparazioa ez dut gustokoa».

«Komunikazioak hobeagotu behar dira Nafarroa eta gainerako Euskal Herriaren artean, baina behar ez dena da bide berriak irekitzea. Bide zaharrak hobeagotu behar dira»

TXT

Komikia

177

ARGIA

Denborapasa

HITZ GEZIDUNAK

TORLOJUAK SARTZEKO TRESNAK GIPUTZAK	↓	BIGUN AMORATU	↓	EGUZKI NAFARROAKO HERRIA	↓	HALA ERE ZAKILIXUT-EN AITA	↓	MODU KONTSONANTEA	↓	DADARA IPAR. IZUGARRIZKO	↓
→		↓		↓		↓		↓		↓	
IPAR. HORIZTA	→							GABARRA MERKATU	→		
ESNEKI MOTA								↓		IRIDIOA URANIOA	
→					ATE HITZ ELKAR. ARRANTZA APARAILU	→					
KONTSONANTE BIKOITZA	→		KRISTAUEN BARU GARAIA	→	↓					↓	
EKONOMIARI DAGOKIO			LETRA GREKOA								
→			↓							BOKALA LARRU	→ JANARI KOPURU ZEHATZA
UKITUA ZINTZOA	→						ARRAIN- TOKI GUZTI	→	↓		↓
→			AZKENEKO KONTSONANTE BIKOITZA	→	JOAN GAITEZEN MUSIKA NOTA	→	↓				
HATZ (INDET.) IKUZI	→		↓		↓			(ALD.) GOTTINAHIA BAT	→		
→				IODOA	→	OILARRAREN EMEA	→	↓			

LETRA BATUKETA

Batuketa honetako letra bakoitzari zenbaki bat dagokio. Zein da batuketa honetako letra bakoitzaren balioa? Zergatik? Ondoko kuadro honetan duzun zenbaki bakoitzaren azpian, ipin ezazu zure ustez hauetako bakoitzari dagokion letra. Zenbaki bati letrarik ez dagokionean • ikurra ipiniezaziozu. Koadroko zenbaki baten azpian letra bat azaltzen bada, har ezazu aurrez ematen dizugun laguntza bezala.

LAGUNTZA: N letra txikiago U letra baino.

N I K
 +
 Z U K

 B I O K

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
			I		Z	•			

EZETZ ASMA

1.- ILLIESCU ZEIN NAZIOTAKO LEHENDAKARIA DEN

- a) Bulgaria
- b) Grezia
- c) Errumania
- d) Britainia Handia

2.- JUAN ANTONIO LARRAÑAGA, ERREALEKO JOKALARIAK ZENBAT PARTIDU JOKATU DUEN EKI-PO HONETAN

- a) 300
- b) 400
- c) 500
- d) 1.000

3.- ZER DEN RUDOLF NUREIEV ERRUSIARRA

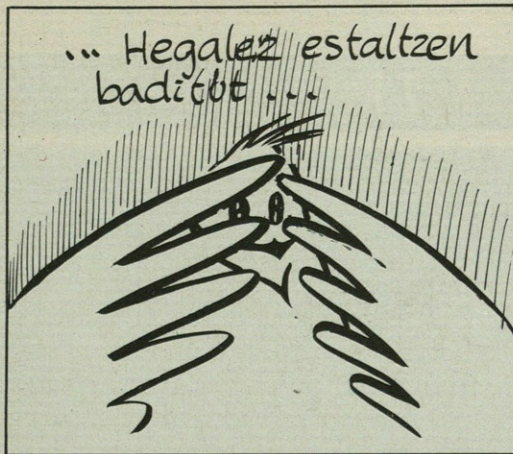
- a) Musikaria
- b) Politikaria
- c) Dantzaria
- d) Saskibaloj jokalaria

4.- ZEIN HERRI DAGOEN IZABA ETA ERRONKARI ARTEAN

- a) Urtzainki
- b) Garde
- c) Bidankotze
- d) Orreaga

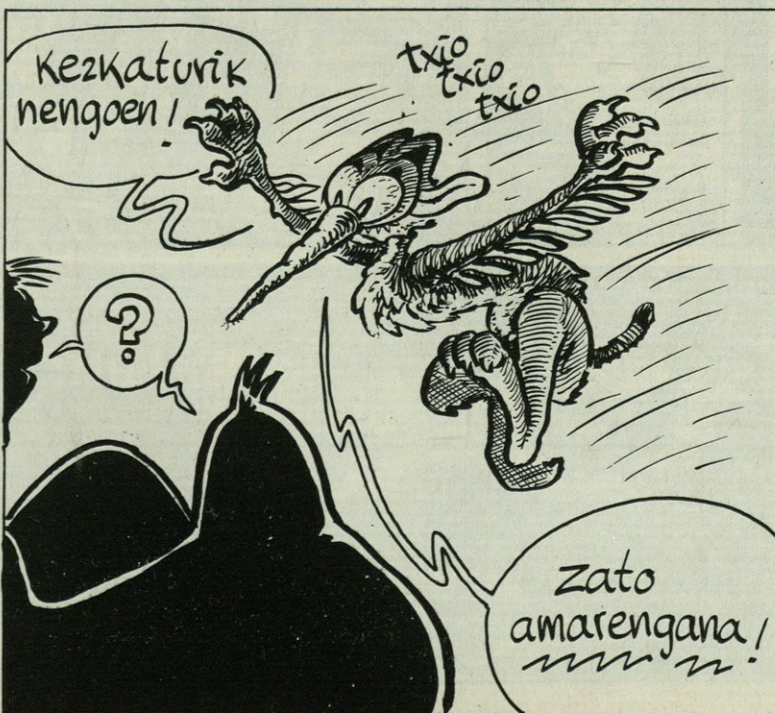
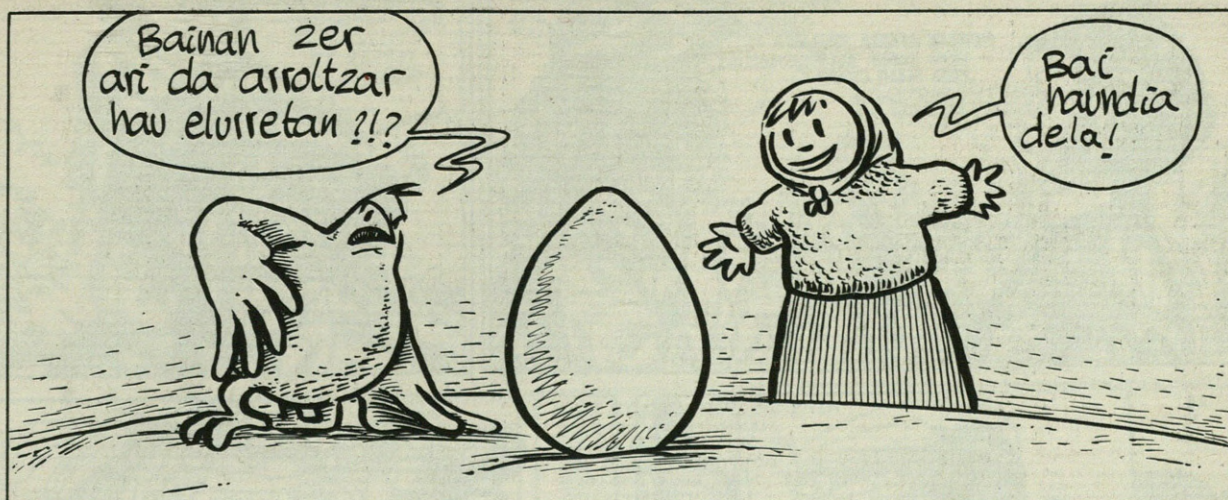
* B	* G	* E	* H	* E	* I
G I P U Z K O A	R R A K				
H O R E A I L A	A	A	A	A	A
G U R I N A	T A	I R			
R R	G A R I Z U M A				
E K N O M I K O	A	A			
I K U T U	A	A			
O N A	Z	G O A Z E N			
A	Z A M A	A			
K U Z	A	O I L O A			

«ELURREZKO»

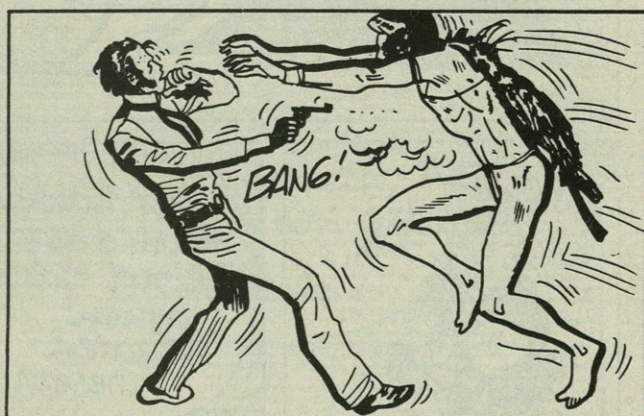

K
A
N
K

Asabak eta ele zaharrak

BOKARTA

ZELULOIDE ODOLTSUA

NAGUSIAREN GANA
ERAMANGO DUGU!

ENE! ODOLA DARIO SUDU-
RRETIK! ZE NAZKA!!

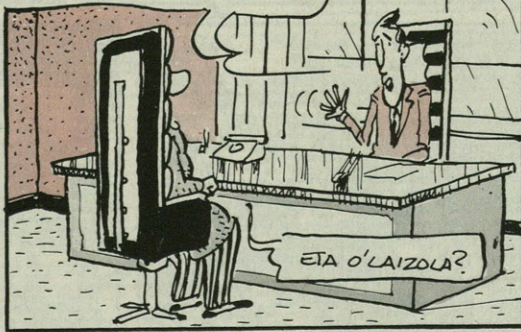
BOKARTA AL JAKARZUER

ESERI BOKARTA, BADA
TSIOK LASAI HITZEGITEKO
GARAIA...

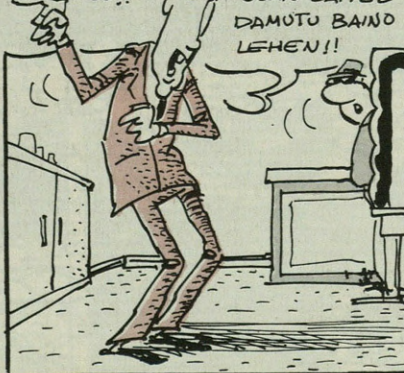
GARBI AZALDUKO DIZUT:
NIK EZ DUT ELIXABETE-
REN BAHIKETAREKIN ZER
IKUSIRIK. BESTE BATZUEN
KONTUA DA HORI.

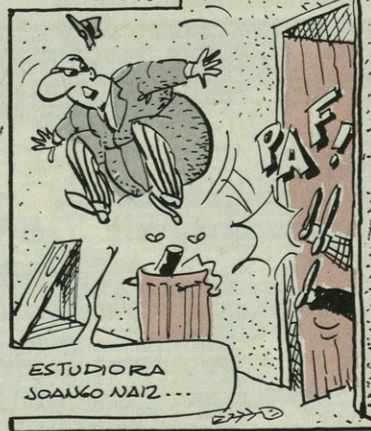
EGIA DA! O'LAIZ-
DLA NIRE LA-
GUNTZAILEA ZEN
BAINA DIRUA
LAPURTZEN ZI-
DAN ETA BOTA
NUEN! BESTE
NORBAITENTZAT
ARI ZEN (ANEN)
ORDIN!!

HORI EZ DAKIT ETA ZURG DEN-
BORA AMATU
AN EZ DUGU
GO!!

"KASU NAZKAGARRIA BERRIRO
HASIERAN"

Iparraldeko mugimenduak zazpi urte daramatza baserritar ttikien alde

EUSKAL LABORARIEN BATASUNA, NEKAZAL SINDIKATU DINAMIKOA

Langileak antolatzeko beharra aipatzen delarik, 1982tik honera laborari ttikien defentsan ari den ELB sindikatuarengana jotzea interesgarria iduritu zaigu, Iparraldean nekazari xumeek bizi duten egoera azaldu eta sektore ekonomiko garrantzitsu horretan sindikatuak duen eragina adierazteko.

Kale ekintzen artean, sindikatuak bost mila pinta esne isuri zituen Vannes hiriko karriketan.

ELB sindikatua 1982ko urria- ren 30ean sortu zen larogeiren bat laborari bildu ondoren, baina bazen urtebete jadanik laneko komizio eta abarretan prestatzen ari zirela. Garai hartan, FNSEA frantses Estatu mailan ofizialki ezagututako egitura sindikal bakarra zen, eta erran genezake, laborantzan laborariak lan egin eta beren lana ezagutua izan zedin harremanak nahi bazituzten administrazioarekin, sindikatu hartan egon behar zutela. Horrela, laborariak izan zitezten ttipi, handi, mendikoak edo, sindikatu horretan egon behar zuten.

Orduan bazen mugimendu bat, ez bakarrrik Euskal Herrian, baita ere Britainian eta beste departamendu askotan, beste ikusmolde eta ezaugarri batzuek agertzen zituen: laborari guztiek ez dituzte interes berak, laboraria bera ez da batezpada nagusi bat baina bere lanetik bizi den bat langile bat izan gabe, bien arteko estatuto berezi bat duela, eta laborari ttipi eta arteko- ren interesak bereziki defendatzeko beharra du.

ELB inguruko jendea hor ari zen lanean, FNSEA horretan, hamar urtez. Orduan bazuten hautua lehenago ateratzeko, baina edo militante multzo bat atera edo lan egin segitzen zuten horren barnean analisiak eta erreibindikazioak hor azalduz. Gero emeki-emeki kontradikzioak aterako zirela pentsatzen zuten, «egun batez frogatuko genuela konkretuki hemengo laboreentzat behar dituen gauzak ez direla sindikatu horrek galdegiten dituenak. Hori nahi genuen frogatu gero, ateratzeko, jende gehiago izan gaitezen talde ttipi bat ateratzeko orde. Hautu hori eginez frogatu izan ahal dugu Euskal Herrian sindikatu hori frango untsa kontrolatzen bait genuen eta

eginkizun inportanteenak eskuetan genituelako, kantonamendu gehienak eskutan genituen. Lan egin dugu laborari gehienekin FNSEaren barnean, kontradikzioak agertzearekin, ateratzeko momentoa iritsi zaigularik, asko ginen prest eta hori biziki inportantea izan da», azaldu ziguten ELB-koek.

Leku bat aurkitu

Erran bezala, larogei ziren ELB sortzearen alde, baina zenbait hilabetez 250 bazkidetara pasatu ziren. Horrek erakusten du partitu zirela jada laborantzako sektore in-

Gure lekua izanik
sektore garrantzitsu bat
hunkitzen dugu
laborantzán»

portante batek konpreniturik zer egiten zuen, zertarako. Izan ere, konpreni arazi

nahi zuten interes batzuen zerbitzuko den batasuna faltua zela, eta interes berdinak zituztenen batasuna egin behar zela: «Horrela, gure lekua dugu eta sektore inportante bat hunkitzen dugu laborantzán, partitzeko manerak adierazten du horrek».

83ko urtarrilean, Laborantza Ganbarako Hauteskundeetan, ELB sortu eta hiru hila-beteren buruan, sindikatuak Euskal Herrian %30a lortu zuen; baldintza onetan hasten zen. Nabarmenezkoa da ere beste hautu bat egin zutela, herri mailako sindikatu bat egitea; administrazio neurrian Euskal Herriak ez du nortasunik, eztabaida sortu zen departamendu mailan sindikatu bat sortzearen alde, bi sektorekin, bat Eus-

Mixel Berhocoirigoin, ELB sindikatuko partaide

«Zubi bat bezala gara laborari eta euskal mugimenduaren artean»

Mixel Berhocoirigoin ELB sindikatuaren arduraduenetariko bat da. Militante ezaguna laborantza munduan, Mixelek lan asko egin du Iparraldean nekazari ttikien alde, eta bere Gamarteko baseritik heuren erungongo egoeraz mintzo zaigu.

Ba al da beste biderik laborari ttipi batendako?

Orokorki, bide guztiak blokatzen ari dira; ez dago lekurik merkatuan laborari ttipiendako edozein produkzioan. Orain dela gutti, bat atera dute nekazari gazteei dagokiena: gazte bat laborantzán plantatzen bada, behar du jada partitzean departamenduko esne kantitatearen batz besteko jartzea. Hemen, departamenduen marjena 60.000 litrokoa da, gehiagorekin partitzen bada, gehiago egiten ahalko du, bestela blokatua bait da.

Beste produkzioetan nola gertatzen da?

Produkzio nagusia Euskal Herrian ardi esnea da, jende gehiago hunkitzen du, baina arlo hortan «quota» delakorik ez dago oraindik. Hala ere, epe labur batean soberrakina izanen da eta sistema blokatuko da berriz ere; gaur egun, laborari asko ari da produkzioa handitzen kotak etorriko direlarik esnea egiteko eskubidea ukan dezaten. Momentuan hori gertatu baino lehen prest izan nahi dugu guttienik egiten dutenentzat diren laguntzak lortzeko garatze-

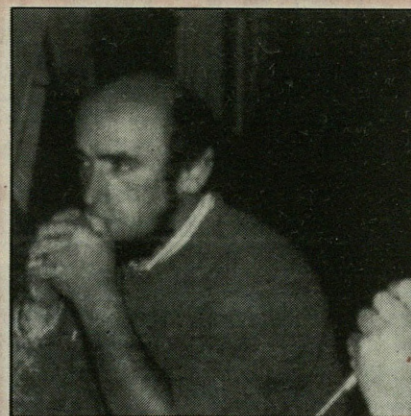
ko prest izan daitezen, maila batera iritsi daitezen.

Zein dira ELBk dituen helburu nagusiak ondoko hilabete eta urtetarako?

Gure helburu nagusia laborari gehienek beren lekua atzeman dezaten produkzioan sistema batzuk xerkatzea da. Ez ditugu laguntza sozialak jendea artifizialki bizi daitezen eskatzen baizik eta beren produkzioetik, beren bizia aurrera atera dezaten. Laguntza sozialak eskatzea eskala iza-tea da guk nahi dugu formakuntza eskaini laborariari bere lanetik bizi dadin.

Europak eragingo ote ditu aldaketa batz laborari munduan Ipar Euskadin?

Honi buruz erraten ahal duguna, jadanik eramaten ditugun borroketaz aparte, ez dela politika bera eramaten ahal Ipar eta Hego Europan. Errealitate desberdinak dira, azterketa desberdinak behar dira eta egoera bakoitzari erantzun bat eman. Errealitate guztiak errespetatu behar dira beharrak desberdinak direlako eta politika batu bat erabakiz erantzunak ez daitezke onak izan.

Nola aztertzen duzu ELBren lekua Ipar Euskadiko euskal mugimenduaren barnean?

Hasieran adierazi dudán bezalaxe hautua egin zen sindikatu Iparraldean finkatzea bi funtsezko puntuekin, laborari eta euskaldun. Batzuk sartu dira euskal sindikatu zelako, baina lehen lotura alor sozialean egin da. Gehienetan laborariak ekonomia begiratzen dute, baina non sartzen diren jakinez. Geroztik agertu dugu publikoki bakarrik ez ginela postura batzuk hartuz arazo larri batzuen aintzinean, loturak sortu gabe talde politikoekin. Baina gure ikusmoldea agertuz printzipiozko arazoei buruz, iheslari, preso... Motibazio desberdinak badira ELBn, lehen erizpidea soziala da; talde politikoetatik bereizi nahi izan dugu eta horiek errespetatu dezaten egiten duguna, kronpromezuan egon behar gara. Zubi bat bezala gara laborari eta euskal mugimenduaren artean eta onartu behar da den bezala.

I.E

kal Herrian eta bestea Biarnon. Horretan, aukera ideologikoa izan zen gure definizioa laborari eta euskaldun bait zen.

Gero, sei edo zazpi urtez lan egin zuten, eta 89ko urtarrileko Laborantza Ganbarako Hauteskundéak iritsi eta 90tik 41era pasatu ziren, berriro frogatuz ainitz sektoretan gehiengoa zutela, eta gero eta gehiago laborariak ELBren konfidantza eta esperantza jartzen zutela. «*Garbi da askoren-tzat aterabide bakarra dela guk galdetzen eta egiten ditugun gauzetan. Gaur egun, laborariak ezagutzen dituzten arazoez esplikatzen dituzte gure emaitzak*», aitortu zigten.

Bi sektore nagusi

Euskal Herrian laborantzako populazioaren aldetik bi sektore nagusi dira, behi edo ardi esneez bizi direnak eta bazkideetan bi produkzio horietakoak dira gehienak eta ELBren ekintzak arlo horietan dira ge-

ELBren manifestazio bat Baionako San Leon enparantzán.

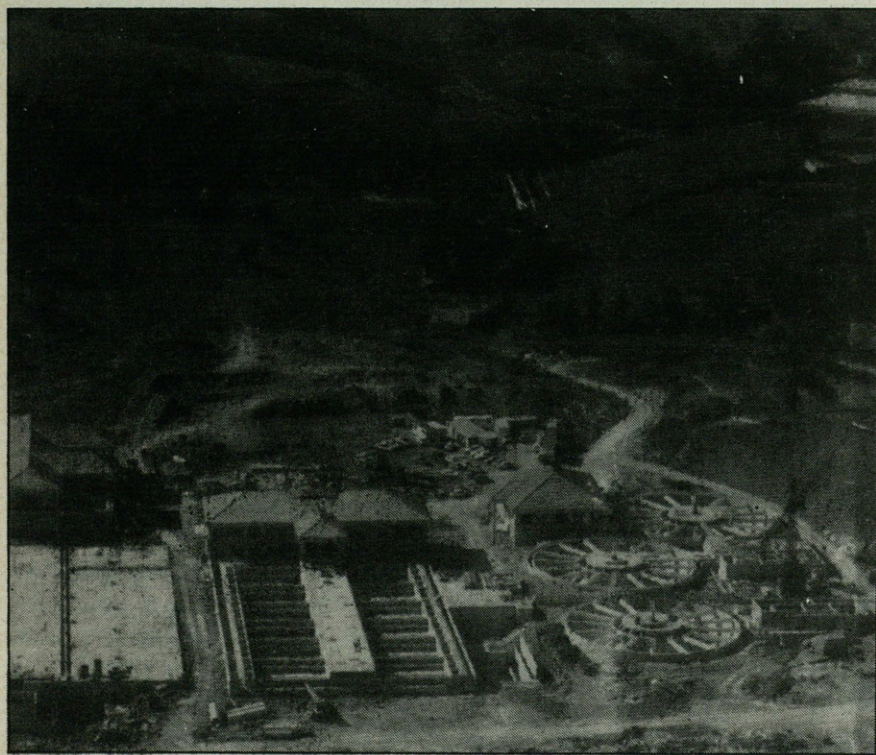
ELB laborari ttikien defentsan aritu da azken zazpi urteotan.

hiengoak. Momentoen krisiak behi esnearen produkzioa hunkitzen du gehienbat «quota» delakoak jarriak direlako. Europako produkzioa finkatua eta zatitua izan da estatuen artean. Horrela laborari bakoitzak produkzio neurri bat dauka, muga bat. Gertatzen da 84ean muga hori jarri zutelarik Euskal Herriko esne egile gehienak kantitate apal batzuetan zirela produkzioaren aldetik eta orain horretan blokatuak dira. Zenbaitzuk lehen urteetan esne gehiago egiteko dosierak aurkeztu zituzten, baina gehienak esne kopuru apal bat produzitzeko baimenarekin bakarrik eta hortarik egin biziz. «Batziek diote beste bizibide bat atzeman behar dutela eta guk diogu produkzio guztia laborarien artean partekatu behar dela, egin dela produkzio hori mugatu ez bada minimo batetara bizitzeko heltzen eta gero gauzak hasi kontrolatzen. Gure borroka guztia horretan eraman dugu, «quota» delakoak jarri gero beti aritu gara sistema horren kontra ez baitezpada produkzio kontrolaren kontua», adierazi zuten azkenik sindikatukoek.

Kepa Olaizek herritarren kontsumorako neurriak hartu behar direla pentsatzen du

UR FLUOREZTAKETA KALTEGARRIA OTE?

Eusko Jaurlaritzako Osasun eta Kontsumo Sailak 1988ko martxoaren 16an kaleratutako dekretuaren arabera, "herritarren kontsumorako ur edangarrien fluoreztatzeko neurriak hartu behar dira Euskal Herriko Autonomi Elkartearen lurraldean hagin-txantxarrei aurre hartzeko moduan".

Osakidetza uren fluoreztaketari lehen bait lehen ekiteko prest.

Ura fluoreztatzeko ideia hau Estatu Batuetan sortu zen -dio Kepa Olaizek-, hango lurralde bateko urak jatorrizko eta berezko fluoruro kalzikoa zeramala konturatu zirelarik. Dakigunez, ur edangarritik %10a baino ez da erabiltzen edateko;

gainontzeko %90a etxeko lanetan, landare, kale ureztaketan eta abarretan erabiltzen da. Honenbestez, eta fluoreztaketaren mirariak goraipatzeko asmoz, froga bati ekin zioten, Kingston eta Newburg hiriak esperimentoaren gune izaki. Lau urteren buruan ezagutarazi zituzten emaitzen ara-

bera, ur fluoreztatua zegoen hirian, Newburgen alegia, ikasleetatik %63ak txintxar arazoak aurkeztu zituzten, Kingstongoa %41a zen bitartean.

Datu hauei buelta emateko, publizitatea eta interes ekonomikoak erabili ziren, zenbait urtetan beraien helburua erdietsi zutelarik. Urteen poderioz ordea, fluoreztaketaren "mirariak" nabarmentzen hasi ziren: fabriketako tresneria gero eta lehenago hondatzen hasi zen, ur hodiekiak zulatuta azaltzen ziren.

Neurri berriak ingurugiroko biologia ederki astinduko luke

Arazo etikoa

Aipaturiko materialengan sorturiko gaitzez gain, pertsonengan sorturiko gaitzak ere ez dira txantxetakoak izan Keparen iritziz. «Harvey eta M. Diamondek idatzirikoa *Vida Sana* izeneko liburuan agertzen denez, ur baino 50.000 amerikar gehiago zendu zen ura fluoreztatzen hasi ondoren. D. Berkeren hitzetan, ur fluoreztaketaren alde azaltzen diren erakundeak asesinaketa masiboaren erruduntzat jo beharko lirakete».

Kontuak kontu, eta iritzi hauei muzin eginez, 12 urte artekoen txintxarraren jeistea lortu nahi da neurri honen bidez. «Eztabaida honetan funtsezko printzipioen arazoa ez da inolaz ere mediku edo odontologikoa. Jatorrizko arazoa etiko eta politikoa da zalantza izpirik gabe. Munduko hamaika zientifiko, mediku, haginlari adi-

tuen aburuz ur fluoraketak kalteak baino ez dakar; honenbestez, gure gizartearen ezein arlotan ezin dakiok behartu inori, are gutxiago dekretoen bidez, sustantzia hau edo beste hura irents dezan».

Arestian esan bezala, neurria 12 urte bitarteko gazteei zuzendua egonik, gainontzekoengan sortutako ondorioak aztertu beharko lirateke Keparen ustez. «Tamainako neurriak ingurugiroan ekar litzakeen ondorioak aztertu beharko lirateke ezen ur hori ez bait genukeen guk bakarrik edango. Dekretuaren arabera ibaietara isuriko litzateke, animaliek ere ezingo liokete ur hori ihes egin... Hitz batez, neurri honen ingurugiroko biologia ederki astinduko luke. Hortaz, moralki zein sozialki arbuizatzeko nahikoa arrazoi badira».

Elikadura mota

Halaber, Keparen iritziz ezin dira medikuntz neurriak orokorki hartu, txintxarra birus bat ez, jateko ohitura okerretik datorren gaitza baino ez dela ikusirik. «Dena den, zenbait gurasok edo lagunek fluorra hartzeari komenigarri baderitzote, horretarako prestatuak diren fluor tabletak, pilurak, hortzore fluoreztatuak, elixirrak eta abarren bidez egin dezake era pribatuan; gainerantzeko biztanlegoa inplikatu gabe».

Dakusagunez, bada zenbait jende neurri honen alde agertzen dena, hauek ere txantxarra elikadura ez egoki baten ondorioa dela onartzen dutelarik. «Proposatzen dutena ordea, ez dator bat baieztapen honekin. Elikadura mota krisian jarri beharrean, elikadura honen ondorio txarrak erasotu nahi dituzte, alegia, ziora, kausara jo ordez ondorioetan jartzten dute azen-tua».

Azalpenekin bukatu baino lehen, Estatu Batuetako sona handiko mediku eta adi-tuen iritzia eman nahi izan digu Kepa Olai-zek. «Nazioko hainbat unibertsitate, zientifiko, biokimiko, mediku eta haginlarien iri-ztia jaso ondoren, ur fluoreztatuak ez duela txantxarra eragozten, pozoinsua den produktua baino ez dela ikusirik, neurria bertan behera utz dadin eskatzen dugu». Arrazoiaren indarrez, Suedia, Holanda, Alemania, Canada, USA, Australia... eta hainbat naziotan fluoreztaketari muzin egin diote, zeregin horretarako eraikita zi-ren eraztegiek bertan behera utzi dituzte-larik.

UREDERRA

Añarbeko urtegiaren neurria noiz hartuko den zai daude.

Patxi Ezkurra (Osakidetza)

Fluoraketa pertsona helduentzat ere onuragarria izan daiteke

Osakidetzaren baitan, ur edangarria fluoreztatzeko erabakia hartua dago jadanik. Neurria martxan jarri bitartean, azterketetan dihardute Osakidetzako zenbait lagunek, guk Patxi Ezkurrarekin hitzegiteko aukera izan dugularik.

Nola dago egun fluorezta- ketaren gaia?

Bi dekretu daude gai horren inguruan, uraren fluoreztaketa erregulatuko duena bata eta neurri hau hartzeko makinak ezarriko dituzten enpresei laguntzak eskaintzeko bestea.

Zein da aipaturiko fluoreztaketaren helburua?

Askotan aipatu izan den bezala, komunitate autonomoan ematen den hagin txantxar kopurua murriztea da helburu nagusia. Zenbait ikerketen ostean ikusi ahal izan dugu, fluoreztaketa sistema hau erabili izan duten zenbait estatutan hagin txantxar kopurua askotaz urriagoa dela.

Neurri honetako erabaki bat hartu baino lehen, gai honen inguruan eginko ikerketak kontutan eduki al dira?

Argitarapen ugari kontrastatu dira, hauetariko asko neurri honen alde ageri izan direlarik. Neurri honen aurka ikusi ahal izan dugun puntu bakarra fluorosia izan da, hots, fluorarren gehiegizko erabilera. Fluorra behar den neurrian erabiliz ordea, hagin txantxarra gutxiagotu daitekeela erakutsi digute aipaturiko ikerketek.

Nori zuzenduta legoke neurri hau?

Printzipioz 12 urte bitarteko gazteei zu-

zendutako neurria dugu. Denborarekin ordea pertsona helduentzat, hau da, 60 urtetik gorakoentzat egokia izan daitekeela ikusi dugu.

Zenbait ikerketa ordea, fluorizazioaren aurka ageri izan dira?

Estatu Batuetan bi hiriren artean eginko ikerketa konparatiboa izan da neurri honen aurka askok erabili izan dutena. Baina honen inguruan esan beharra dago ez zela batere serioa: ez ziren poblazio motak zehaztu, diseinu estadistiko eskasa... Gainontzeko ikerketek alabaina emaitza baiko-rrak eman dituzte.

Noiz jarriko da martxan dekretua?

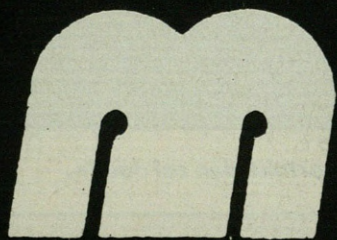
Dekretua eta aurretik egin beharreko ikerketa epidemiologikoa buruturik daude. Lehenik Gasteizen eta ondoren Añarben ezartzeko asmoa dago, baina momentuz hortan gaude.

Zenbait herritan aurkako jarrera azaldu izan da?

Eklren aldetik izan dira zenbait herritan neurri honen aurkako proposamenak, bartzuk aurrera atera direlarik. Arazoa amankomunak diren herrien artean sor daiteke, baina ez dut uste horrelakorik gertatuko denik.

I.G

**kirolzaleen
zerbitzutan**

miner

donostia

☎ 271050 eta 270447

ZINKUNEGI
O P T I K A

HERNANI, 4 - 20004 DONOSTIA - Telf. 42 06 24

-MORATORIA BAI
AUTOBIA EZ
-ESTATUA PRESOEN AURKA
-PERESTROIKA
-ESTATU KRIMENA
EUSKAL HERRIAREN AURKA.
JOSU EZ DA EZER GERTATZEN

JO TA KE

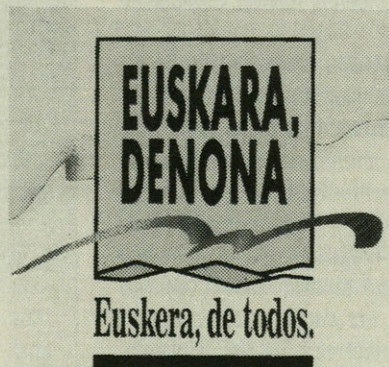
JO TA KE

ABERTZALE SOZIALISTA KOMITE ALDIZKARIA.
EUSKAL HERRIKO TXOKO GUZTIETAN SALGAI.

I.

**NAFARROAKO EUSKARARI
BURUZKO
ERAKUSKETA OROKORRA**

URTARRILAK 11-20
San Esteban lokaletan
UHARTE

Lehendakaritza eta Barne
Departamentua

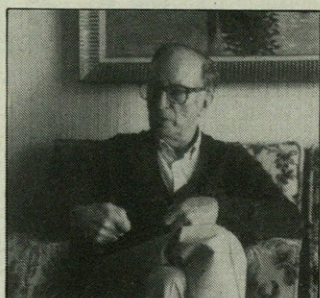
Erranak erran

EUSKAL EGUNKARIA
ETA EITB

“ Josu 'Ortuondok begi onez ikusiko omen luke zorioneko euskal egunkariaren egitasmoa EITBren ardurapean burutzea. Berak esan bezala, multi-mediak elkarren arteko eragin onuragarriak sortarazten omen dituzte eta Durangon argitara emandako euskal egunkariak on legioke ETBri.

Amatiño.

(«Eguna», 90-1-4).

EUSKAL EGUNKARIAREN
BEHARRA

“ Euskaldunon artean oso zabaldu dago euskal egunkariaren beharraren kontzientzia eta nahitaez lortu behar dugun helburua da. (...) Nire ustez, euskal agentzia bat osatu behar dugu eta euskal egunkariaren inguruan sekulako mobilizapen espektakularrak osatu. Inoiz izatekotan, euskal egunkaria orain egin behar dugu.

Martin Ugalde.

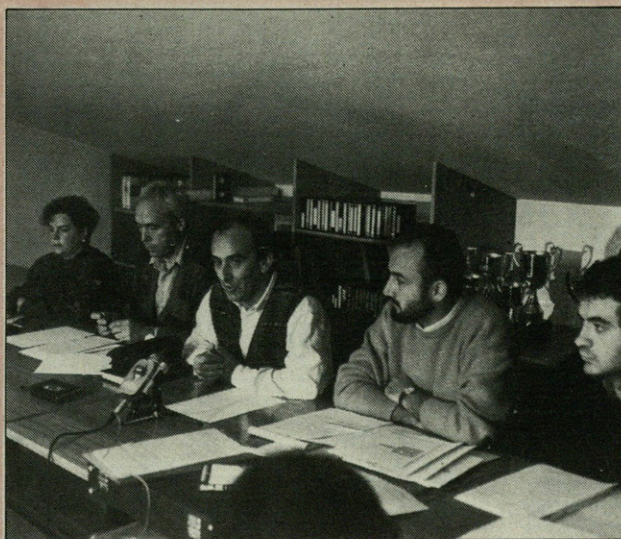
(«Hemen», 90-1-5).

FUNTZIONARIOEN
EGUNKARIA

“ Gobernu-alderdiko irriti eta telebistarekin ez dute aski eta orain beren menpe eta guztion poltsikotik ordaindutako egunkaria nahi dute. (...) Ortuondo eta Amatiño ez dira asmo honen alde azaldu diren bakarrak, Erramun Etxezarretak ere gauza bera esan bait du Euskadi Irratian. (...) Funtzionariak arduratuko dira gure lanaz, gure informazioaz, Jaurlaritza arduratuko da gure 'osasunaz'.

J.J. Iribar.

(«Egin», 90-1-5).

DONOSTIAKO SEMINARIOAN HASIERA EMAN

IKASTOLAK BATZARRETAN
ESKOLA DISEINUA ATONTZEKO

Jaurlaritzako Hezkuntza Sailak eginiko Eskola Publikoaren Legearen zirriborroa antza denez inork gogoko ez duen bitartean, Ikastolek Euskal Eskolaren diseinuaz eztabaidatzen dihardute egunotan (urtarrilak 12 eta 13an) Donostiako Seminarioan bost ponentziaz osatutako txosten baten gainean. Gaiak segidakoak dira: ikastolen autonomia, izaera eta egitura; titularitatea eta finantzaketa; hezkuntz proiektua; pertsonalgora; eta azkenik estrategia urratsak.

Batzarrera aurkeztu den txostenari alde aurretik 300 foliotako enmendakinak egin zaizkio ikastola ezberdinetatik. Eztabaidaren ondoren kontsentsurik balego, agiri definitzaile bat aterako litzateke, ikastoletan aztertu eta otsailaren erdikaldera Batzar zabal batetan bozkatzeko. Euskal Eskolaren diseinua, Eskola Publikoarekin konfluentziarako bidea, Nafarroako ikastolen irtenbidea eta alderdi politikoekin eraman beharko estrategia bidea puntuak jasoko litzuke aipatu agiri horrek.

Hurrengo zenbakian erreportaia baten bitartez luzatuko gara ikastolen une erabakior honi buruz.

URTARRILAK 7 ETA 21-EKO EKITALDIETAN

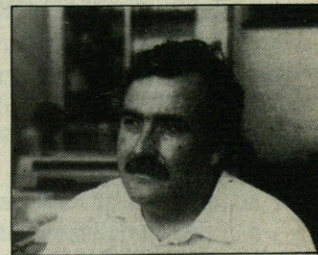
ALBERDI ETA PUJANA BIZKAITARRAK
BERTSOLARI EGUNEAN OMENDU

Duela bi urte Bautista eta Xalbador Madariaga naparrak eta Jaz Lexoti giputza hautatu zituen Bertsolarien Elkartek urteroko bertsolari omendu bezala. Aurtengoan bi bizkaitar izan dira gogoan hartu direnak: lurretako Joxe Alberdi (1922) eta Basilio Pujana Zeanurikoa (1913). Iragan abenduaren azken egunetan hasi zituzten ospakizunak Zeanurin, bi bertsolarioi buruzko liburuen aurkezpenaz. Sarien banaketa ordea Durangoko ekitaldietan burutu zen urtarrilaren 7an, datorren iganderako (hilak 21) gordez Donostiako Victoria Eugenia antzokian egingo den ohizko ospakizuna, bertso saio eta bazkariak.

Txutxumutxuka

«BAROJA» INGURUAN
FRONTE INTELEKTUALA

□ Imanol kantariaren inguruan kaleratu zen «Beldurrari ez» manifestua ustel geratu zen, hainbat sinadura baimenik gabe erabili izanagatik. Amorratorik eragin zuen, baina ez omen da horrelako porrotik gehiago errepikatu. Deia egunkariak egun haietan abisatu zuen bezala, Imanolen aferaren antzeko besterik berriro kausituko balitz erantzun zuzena eman nahi izateko, irakasle eta intelektualez osatutako fronte bat eratu zen «Baroja» argitaletxearen inguruan Anoetako kantaldia eta hamar egun gero. Dozena bat lagun bildu zen Donostiako «Baroja» liburudendan, tartean: Napoleón Olasolo, Mikel Azurmendi, Javier Mina, Felipe Juaristi, Coro Baroja edota Carlos Martínez Gorriarán. Harrez geroztik beste harremanik zabaldu du taldeak, Felix Ibargutxi, Xabier Mendiguren Bereziartua eta Ricardo Ugarte-kikoa kasu. Helburua, epaile eta abogatu, mediku, artista, idazle eta beste hainbat sektore ezberdinetan eraginkor izatea du oraindik deiturarik ezagutzen ez zaion fronte honek.

ETB-KO PROGRAMA BAT
EUSKAL EGUNKARIAZ

□ Amatiñok zuzentzen duen ETBko «Astelehen buru zuria» programan euskal egunkariak mintzatuko dira urtarrilaren 15ean. Haritschelar, Etxezarreta, Garmendia eta Arrieta ohizko solaskideez gainera beste bi gonbidatu izango dira: Zarraoa Jaur-laritzakoa eta Zumalabe ARGIA-koa.

GORKA ARRESE

AZKEN URTEETAN UGALDUZ DOAN FENOMENOA ALDIZKARI LOKALENA

Aldizkari lokalak medio bailarako informazio herrikoia kalean

Azken urte hauetan, nabaria izan da informazio lokala eskeintzen duten aldizkarien ugaltzea. Zerbait mugitzen ari denaren seinale. Iniziatiba desberdinek bultzaturik baina helburuak berberak: informazio lokala eskaintzea eta euskarari dinamismoa ematea, jendea euskaraz irakurtzeko ohituran sartzea.

Arreta merezi duen fenomeno berritza har daiteke azken urteetan aldizkari lokaleen gehitzea. Nonhai kaleratzen dira gisa honetako argitalpenak, maiztasun eta kalitate desberdinez. Bailara askotan eskura daiteke horrelakorik, eta beste hainbatetan bideak martxan dira. Beraien zenbatzea edo izendatzea alperrikakoa litzateke, batetik bat baino gehiago -denen berri ezin izanahaztuta utziko gurekelako eta bestetik zerrenda uste baino luzeagoa izango liozatekelako.

Aldizkari lokalak bide desberdinetatik sortuak izanik euskararekiko jarrera desberdinez funtzionatzen dute, nahiz azken helburua bera izan: herri eta bailarako informazioa, tratamendu bereiziz, eskaintzea. Hala nola erdera hutsezkoak,

elebidunak eta euskarazkoak. Aitziki euskarazkoak hartuta, gaur egungo egoerari gainbegirada xumea botatzea dugu xede.

Informazioa eta euskara eraginkortasunaren baitan

Ugarienak, Gipuzkoa aldekoak dira; Bizkaian batzu; Nafarroan pare bat; Araban euskara hutsez egiten denik ez dugu aurkitu ez eta elebidunik ere. Iparraldean, itxuraz bakarra euskaraz soilik egiten dena eta hiruzpalau erderaz eta euskaraz, bietara direnak. Dena den, guztien berri jakitea zail da, maiztasuna mantentzen ez dutelako edo lau horriko argitalpen tikiak direlako.

Inbentuaren hasiera bateko mobila euskara eta beraren ka-

le presentzia bultzatzea zen, maiztasun minimo batzutan kokaturiko argitalpena kaleratuz. Aldizkaria, euskara dela aitziki. Kasu askotan elkarte kultural euskarazaleen eskutik irten da. Ermuako "Drogeten iturri" aldizkaria, "Euskal Birusa" elkartepaan sortu da berriki, "Arrasate press" AED elkartearen kabuz. Beste batzu aldiz, herriko udaletxeko euskara batzordearen eraginez ikusi dute argia, Eibarko "Eta kitto", Zumaiako "Orrua", Oñatiko "Kontzejupetik" kasu. Badira lagun taldeen iniziatibak posi-

ble egin dituztenak; hala nola Goierri aldeko "Gohierritarra", Baztan aldeko "Ttipi Ttapa", Aezkoa bailarako "Ai ene" eta beste.

Lehen aipatu bezala euskara bultzatzea arrazoi funtsezko bat izan bada aldizkari gehien hastapenetan, aleak eta denbora aurrera doazen heinean, euskara informazio lokala zabaltzeko tresna bihurtu da. Aldizkari askok aitortu digun bezala, bada euskaraz euskarari buruzko informazioetara joateko joera konturatzeke. Amua hor ez, baizik herriko kontu

“Euskarazko publizitate esparru
kasik antzuarri bide bat zabaltzen dio;
euskarazko publizitateak saltzen
duela”

eta berrien informazioa eskeintzean datza. Aldizkakoak izateak, egunkariak beraien edizio lokaletan tratatzen dituzten informazio puntualak gaindituz, tratamendu desberdinez gai luze eta agian interesgarriagoak eskaintzeko aukera ematen die.

Herriko publizitatea euskaraz

Dirusarrerak ez dira berdinak kasu guztietan, aldizkaria egitearen iniziatibaren arabera-koak baizik. Zuzenki udaletxeek finantziazten dituztenak maila honetan bidea besteena baino errazagoa da. Lagun giroan sorturikoek, lehen aleak gehienetan diru laguntzarik ko-bratu gabe kaleratuak izan dira eta produktua atera ahala bai-larako nahiz Jaurlaritzako diru-laguntzekin funtzionatzen du-te. Bigarren dirusarrera sal-mentak eta harpidetzak dira. Honekin lotuz esan distribuzio sistema deberdinak erabiltzen direla. Normalen taberna, kiosko eta liburutegietara zabal-tzen dira; bestetan mahaiak jarri izan dira ere kalean; beste batzu harpidetza bidez soilik banatzen dute beraien produk-tua. Beste batzu aldiz dohainik izanik, etxeetara bidaltzen di-ra. Eta puntu honetan publi-zitatearen eremura gatoz.

Udaletxeen babesean aurkitzen diren aldizkariak ez ezik, gainontzeko gehienek publi-zitatearen bideari ekin diote. Herri koskorretan errazago zaio publizitateari, Arrasateko ka-sua ikusi besterik ez. "Arrasate Press" aldizkariak, aldizkari osoa publizitatearen bidez fi-nantziazteaz gain bertan la-nean ari diren lagunen solda-tak betetzen ditu. Herri ttiki-etan aldiz, publizitatearekiko mesfidantza handiagoa izanik zailago da, "Ttipi Ttapa" aldiz-karia adibidetzat. Publizitate-aren eragina beste zentzu ba-

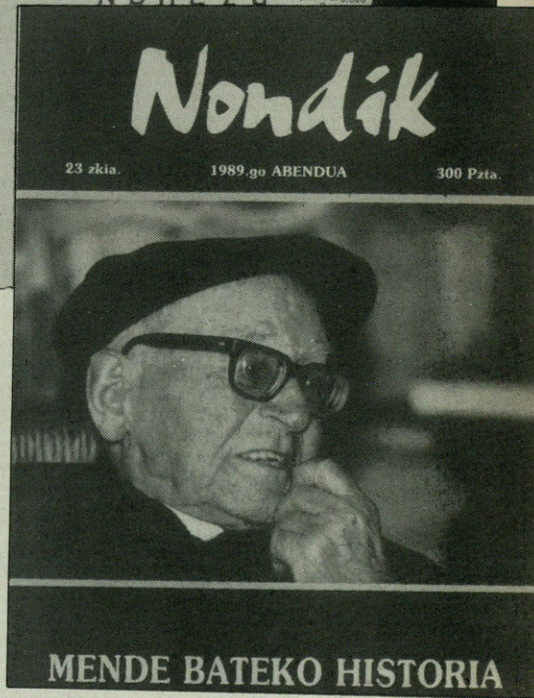
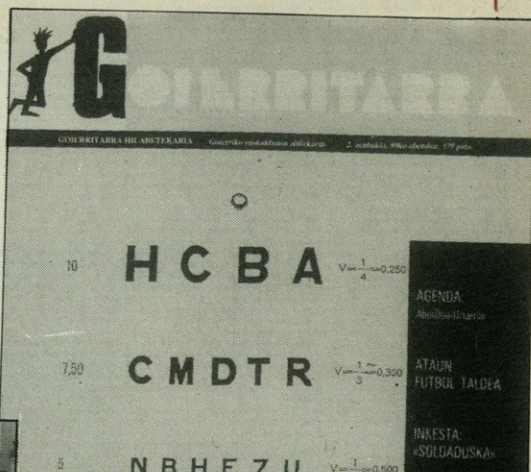
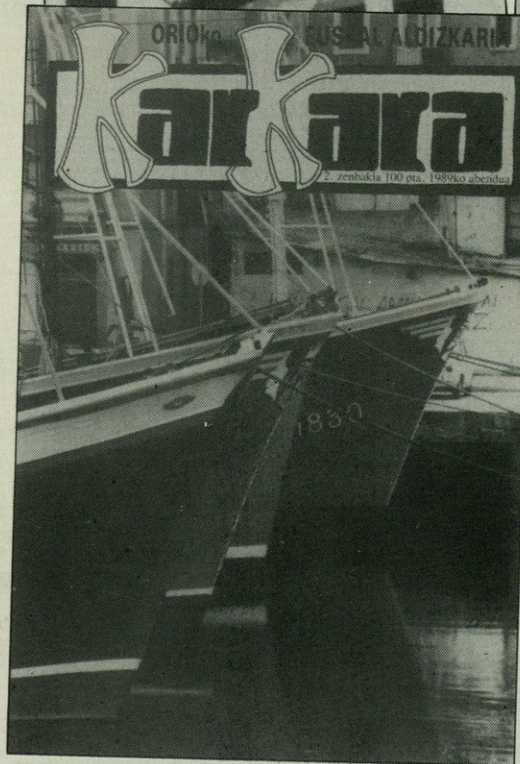
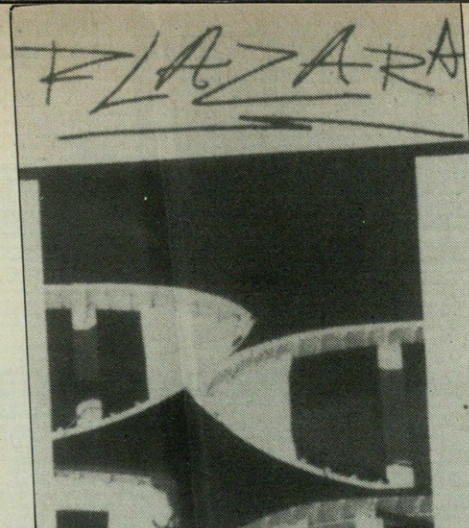
tean ere bideratzen da. Euskaz-ko publizitate esparru kasik an-tzuari, bide bat zabaltzen diola; euskarazko publizitatea eragin-korra dela eta bere tokiaren bi-la dabilela. Orain arte publizita-te ttikiak aldizkari lokaletan du bere espazioa.

Herria partaide eta herriaren dinamizatzaile

Euskaldungoaren artean euskaraz irakurtzeko zaletasuna sortzea helburu garbia da hizkuntza ulerterreza eta tokian tokiko euskalkira nolabait moldatua erabiliz. Irakurleko po-tentziala erreal bilakatuz, gai herrikoiki eta interesgarriak ka-

leratuz. Orohar aldizkari loka-lekiko balorazioa positibotzat jo daiteke, askok aurrera jo ez. Baina iraute hutsa ez da gutxi. Azken finean, herri mailako proiektu zabalak izanik, beste modu batean posible izango ez lizatekeen proiektuko partaide bihurtzen da, maila batetan herria.

Funtzio konkretua duen fe-

“Euskaldungoaren artean euskaraz irakurtzeko zaletasuna sortzea helburu garbia da, hizkuntza ulerterreza eta tokian tokiko euskalkira moldatuz”

nomenoa dugu. Herri mailan euskaldunen topaleku eta eus-kal giroaren dinamizatzaile bait dira aldizkari hauek. Inoiz euskaraz irakurri ez zuten gaz-te eta nagusiei aukera eta ohi-tura hartzea bultzatzen dielako. Zihur edono bailaran topatuko ditugula horrelakorik.

E.IRAZOKI

BERE BIGARREN POESIA LIBURUA KALERATU ZUEN IAZ,
«DORDOKAK ETA ELURRAK», SUSAR ARGITALDARIAREKIN

I. Aranbarri: «Entzerratu asko dago memoria liburu honetan»

Urte batzu igaro dira Iñigo Aranbarriren «Jonas Poisson» lehen poesia liburu irakurri ahal izan genuenetik. «Dordokak eta Elurrak» izeneko bigarren honen orrialdeetan barrena abiatzen bazara, zeure baitan bizi diren munstroekin egingo duzu topo, eta izutu egingo zara.

doka, ur-jauzi eta elurte guztien gainetik iraun duena. Zenbait mitologiaren sinbologia tontoegia egin izan zaio: oso makala dela eta... Nik eman diodana beste bat da ordea: iraupenarena, erresistentziarena. 'Apoarmatua' ere irakurriko diogu Iñigori bestetan,

tien gainetik irauten dugula esaten datozenak».

Poemarioa, udazkenetik negura bitartean egituratuta aurkezten digu Aranbarri. Udazkenean haizeak jotzen du eta «eguraldia aldatzen ari dela nabari da, nola bizitzaren kondizioak gero eta gogorragoak diren». Neguan, Benjamin Moloise poeta urkatu egingo dute, baina poema lerrotan irakurria daukagu: «Poesiak heriotzari / Aurre hartzen diola dirudi». «Benjamin akabatzen dutenean dordoka hil egiten da, baina hil eta gero ere dordoka izaten segituko duela ikusiko dugu, eta nola geratzen garen dordokak beste dordoka horren zatia ere barruan darabagula».

Ahaztura eta Memoria

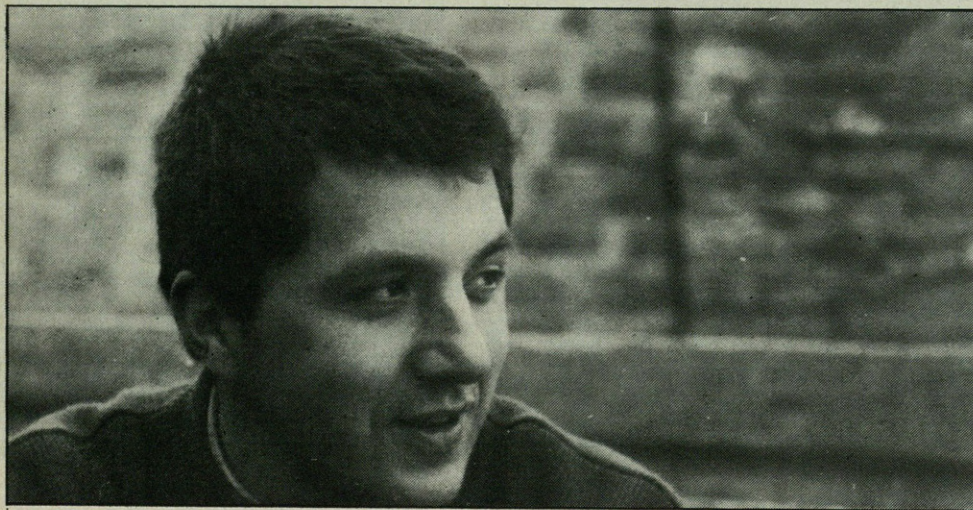
Poemarioko beste konstantetako batzu memoria eta ahaztura dituzu; esate baterako, 'amapola' lorearen sinboloak adierazia, hala liburuaren azaleko irudian nola barnean. «Bai, konstante asko agertzen dira etengabe liburu osoan zehar. Memoriarena klabe nagusia da, memoria liburu hau. Memoria agertzen da dordokaren baitan, zer garen eta zer izan garen kontutan hartu eta zer izango garen kontutan izan dezagun».

'Elurra' sinboloa bera ere dordoka eta memoria ezabatzeraren zurrizera datorren elementu bezala somatu dugu. «Bai, elurtea beti agertzen da, eta ez neguan

«Laburdiko marinelen mintzairan», dordokaren sinonimo gisara: sabel armatuko animalia.

Udazkenetik neguko elurtera

Iraileko egunek abiarazten dute liburu, eta piskanaka negukoak heltzen dira apirilean amaitzeko. «Apirila, hilik krudelena» idatzi zuen poeta batek, eta urtarorietako egunez egin diogu galde. «Udazkenean zer gertatzen den inportantea da, zer datorren neguari begira. Horrela, liburu neguan bukatzen da, elurrak heltzen direnean. Gero, udaberrira hurbiltzen diren egunak ere ageri dira, negu eta elur guz-

Poesia animalia bakanez elikatzen dela diote, irakurriko diozu Iñigo Aranbarri «Dordokak eta Elurrak» liburuan. Eta armiarmak, basurde urdin zaurituak, errinozeroak, kalosaurioak, tukanak, apoarmatuak eta dordokak kausituko dituzu poesia liburu honetako bestiarioan; zure memoriaren itsaso eta oihanetako zoomorfoak; ume basatiak («Umeen afarian nork daki nor den hiltzailea»), zoroak («Badira otsoek eta zoroek baino oroitzen ez dituzten hitzak»), presoak eta urkatuak.

Liburu zabaldu ahala, eskeintza bi luzatzen ditu Aranbarri:

Neguetako Lagunei bata, eta Benjamin Moloise idazle hegoaldeko frikarrari bestea. «Moloise orain dela lau urte Pretoriako gobernuak polizia bat akabatzearen akusaziopean urkatu zuen poeta da. Mikel Antzak Susa aldizkari batetan hiru poema eskaini zizkiola gogortzen dut. Eskeintza hori Benjamin Moloiseri, dordokaren sinbolo bezala, eta Neguetako Lagunei, bestetik, dordoka izate horrek laguntzen bait die neguak superatzen».

Izenburuan ezezik, dordokak liburu osoan barrena ageri dira zoomorfo sinboliko bezala. «Munduan dagoen animaliarik antilubiano bakarrenetakoa da dor-

bakarrrik. Elurte latzak izaten dira udan, gure kasuan. Elurra dordoka hil nahi duen zerbait bezala adierazi dut, elementu erasotzaile bezala».

«Begira, horri lotuta, badago omenaldi tiki bat asko estimatzen dudana poeta batenganako, hau da, Paul Celan, alemanez idazten zuen poeta errumaniar batenganako, nere ustez bere obrarik interesgarriena den 'Amapolak eta Memoriak' liburuari eginikoa. Celan baldintza oso okerrean bizi izan zen, familiako asko konzentrazio kanpoan hil zituzten, bera batetik bestera ibili zen. 'Dordokak' eta 'Elurrak' kontrajarrita dauden bezala, hala daude 'Memoriak' eta 'Amapolak'; amapola elurra- ren pareko, amapola opioaren pareko...».

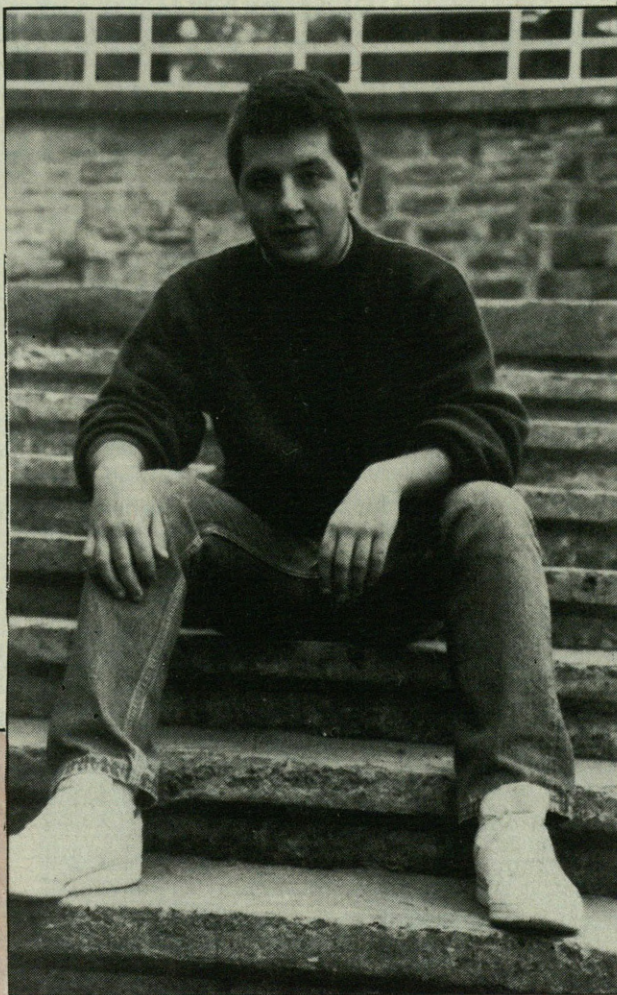
Hermetismoa

Ez da batere xumea liburu honetan aurkituko duzun sinbologia osoaz jabetzea. Poesia irakurlea eta zalea ez denak orrialdeetan barrena murgildu beharko luke bertako jarioak harrapa de-

«Dordokak eta Elurrak» liburuaren estraineko poema eta pasarteetan murgiltzerakoan, eskriturari erreferentzia egiten dioten lerroetatik jabetu ahaliko gara: «Estudiora heldu eta kaiera zabaldu zuen. (...) Zerbait marraztu beharra, arrai lodiz, presaka, mundua —gure mundua—...», edota «Ziegaren sexu posibleak / Zirriborratzen / lkara honen kaieran / Eta marra bero bakanak...», edota aurrerago «Gutuna amaitzea lortu zuen, kontu handiz, / Gabonetako ipui baten balego bezala. Vis / A vis.ean atera zuten...». Eta orduan, Aranbarrirena ez, baizik eta urkatua izango den preso baten poemarioa den itxura hartuko duzu agian.

«Beldur naiz irakurleak itxura hori hartzen duen hasieran, ez direla Iñigo Aranbarriren poemak baizik eta beste norbaiten

«Animaliarik antidilubiano
bakarrenetakoa da dordoka, ur-jauzi
eta elurte guztien gainetik iraun duena.
Iraupen eta erresistentziaren sinboloa,
niretzat»

Urkatu baten poemarioa?

poemak. Ez da egia zatirik falta horretan. Nolabait kobardegiak gara gaur egun geure buruak poeta bezala azaltzeko, geure izenean garbi hitz egiteko. Baina ez dut joko literario huts bezala hartua izan dadin nahi, ez dago hor tranparik».

Eta eskriturari eginiko erreferentziez gainera, pinturari buruzkoak ere ikusiko dituzu: «MELRIK, Johannes. Bestiariora eta mendekua. 1911. Grabatua.

9x6. Lesky Muzeum. Praha». «Koadro aipamenetan badira benetakoak direnak eta beste zenbait apokrifoak, sekula egon ez direnak —nik hala uste dut behitzat—. Oso garai konkretuko dataz azaltzen dira, Europak bizi izan duen gararik interesgarrienetakoa, Ertaeuropar garatu zen mugimendu expresionistako garaiak. Mugimendu hartatik asko ikasteko eta sujeritzeko da-

zan, arestian aipatutako konstante eta erreferentzia nagusien bideari jarraiki, galdu eta bustitzea. Irudi poetiko bati bigarren kateatzen zaio, eta bigarrenari hurrengoa, irudien suzezioan, zurrunbiloaren jiran, hain zuzen zurrunbiloaren erdiraino heldu arte.

«Poesia hermetikoak direla esan didate sarritan. Eta hala izango dira, poesia nahiko hermetikoak, zirrikiz betetakoak ordea, klabe askotan zail samar agian, erreferentzia ezberdin ugari dagoelako edo. Hala ere surrealismo kalkulatu bat dago, bere logika propioa segitzen duena. Klabe batzuri segituz gero, gutxi gorabehera irakurleak nik nahi dudana tokira iritsiko da. Mila zeharbide dago adierazi nahi dudanera ailegatzeko eta era berean irakurle bakoitzak bere bideari segi diezaion».

Elkar hizketa amaitu eta «Dordokak eta Elurrak» liburu zabaldu dut edozein orrialdetan: «Dordokak entzuten dira gela honetan», irakurri dut.

GORKA ARRESE

goela pentsatzen dut».

«Dordokak eta Elurrak» liburu honetan entzerrona eta entzerratu asko dagoela aipatu zigan Iñigok. «Entzerratuak daude ziegaren aipamenetan agertzen diren presoak, entzerratuta daude jende bakartiak, entzerratuta daude eroak, Panero bezala, Arrasateko Santagedan... Hauek izango lirateke dordoka izatea muturreraino eramaten dutenak, egunean 23 eta 24 ordu bakarrik dagoen jendea, baina hala ere zenbait gauzari esker irauten dutenak, aurrera segitzen dutenak. Beste irtenbidea suizidatzea litzateke, baina argi dago guk ez daukagula horrelako asmorik, gaur egun ez bait gara bizi orain dela urte batzuek surrealisten modan jarri zuten suizidioaren asoian».

G.A.

«JA, JA», HAURRENTZAKO DISKO BERRIA IZ DISKETXEAREKIN

Xabi Muguruza: «Haurrak aspertu gabe posible da kanta sinple eta politak egitea»

Orain artean kolaborazio lanetara mugatu bazen ere, irrika bizian zegoen zerbait propioa egiteko, eta haurrentzako musikarekin sartzea erabaki zuen. Erritmo bizi eta alaia darakusa «Ja, Ja» diskoak, kolaboratzaile garrantzitsuak izan ditu eta hasierako harrera itxurosoa izan da. Disko honek merezi hainakoa.

Haurrei egindako omenaldi gisa aurkezten du Xabi Muguruzak bere lehen diskoa. Orain arte esperientzia ugari izan bada ere haur eta gazteentzako musika

egitean, bizitasun falta nabaritzen Xabik lan guzti hauei. «Irakasleekin eta hitz egiten duzu, eta garbi azaltzen dizute haurrak seko aspertzen direla. Beti kanta motelak egin izan dira,

«Normalean ukitzen ez diren gaietara jo dugu, ez natura eta horrelakoak, baizik eta haurren arazoak, beraien kezka...»

gardenegiak, eta nik zerbait alaiagoa egin nahi izan dut, erritmo biziagoarekin». Musika mota ezberdinak agertzen dizkigu diskoak, rocka, salsa... eta azpimarragarria izan da jaso duen kolaborazio lana. Disko aurreko maketa Xabi, bere anaia Iñigo (Delirium Tremens), Michel Longaron (21 Japonesas) eta Txema Garcesen artean prestatu zuten, eta ondoren Anjel Valdes, Fermin Muguruza eta beste hainbat instrumentistak hartu du parte, haize sekzio bikaina nabarmenduz. Azaleko irudiak Erramun Landak egin ditu, eta honen iniziatibaz egunkari muduko bat ere sartu dute diskoarekin batera.

Haurren kezka eta arazoak

Sorpresa dextente erakusten ditu diskoak, eta nagusienetarikoa aukeratu duten ahotsa izan liteke. Susana Narganes neskatok ahots martxosoa eransten dio lan honi. «Ahotsarekin, musikarekin bezala gertatzen da; zerbait ezberdina bilatu dugu, ez betiko ahots gardena, latzagoa». Kolaboratzaileen eraginez, musika heldua agertzen du diskoak, baina hitzak haurrei zuzenduak dira erabat. Hala ere, Xabik enfoke berezia eman nahi izan die kantei. «Normalean ukitzen ez diren gaietara jo dugu, ez natura eta horrelakoak, baizik eta hau-

rren arazoak, beraien kezka...». Maila honetan bihotzez eskertzen du Xabik Bernardo Atxagaren laguntza: «berea oso eskertzekoa da, ze berak badauki gauzei buelta eman eta beste modu batean azaltzen, eta ederki enroilatu da kontu honekin».

Grazia bilatu behar

Musika arloan, ez soilik haurrei begira, orokorki hartuta baizik, ongi ikusten du denbora pasatzeko egitea, edo mezu bat zabaltzeko, eta haurrentzat helburu pedagogikoekin ere egitea, «baina nik uste musika zaindu gabe gelditu dela. Gauza sinple eta politak egin daitezke haurrentzat, baina beste grazia batekin, hauek aspertu gabe».

Eguneroko harremanak ditu Xabik haurrekin, eta diskoa egitean bere haurtzaroz gogoratzen saiatu da. «Saltoka» kanta egitean, kontutan hartzen dut haurrak ze lanpetuta ibiltzen diren, nazkatuta, jolasteko ere denborarik gabe, egin behar dituzten gauzetarako astirik gabe. Badakit baita ze arazo dauden akats fisikoekin, eta ze krudelak ginen umetan; hori ukitu beharra zegoela ikusi nuen, eta honi aurre egiteko enfoke alaia, positiboa ematen saiatu naiz».

X. MAKAZAGA

MAKETA-DUN TALDEAK EZ DITU INORK GELDI ERAZIKO (10)

Baneteuanba: «Plastikoa grabatzeko sasoia badela uste dugu»

Urtebete pasatxo daramate serioski taldean ondarrutar hauek, eta gauza berriak egiteko gogoz, produkzio mailan diru eza dute arazorik latzena. Ezagunagoak izatera iristeko lan egiteko prest, managerra ezinbesteko ikusten dute hurrengo jauzia emateko.

Lau urte dira instrumentoak erosi eta jotzen hasi zirela, baina serio antzera 88ko apirila aldetik, Ondarrun bertan Loquilloarekin debutatu zutenetik. Jende berria sartu da taldea osatzeko, baina musikan hasierako leerroari jarraitzen diote, antzerako pop-rocka eginez; 'Atun rock', baraiek esaten dioten bezala. «Eboluzionatu denok egiten dugu, baina oinarrian ez dugu estiloa aldatu. Partaide berriei aurrekoa adornatu nahi izan dugu, besterik gabe».

Gazte zirkuitoa

Lehenengo maketa 'cuatro pistas' batekin grabatu zuten, entsaiatzen duten lokalean, «ez publikatzeko, geuk nola gelditzen zen ikusteko baizik», eta pasa den apirilean Tsu-namitik pasa ziren, lau kantaz osatutako maketa grabatzera; «hamar ere grabatuko genituen, baina betiko arazoa, dirurik ez». Uda-berri osoa gazte xez gazte xez ibili ondoren, uda herrietako jaietan jotzen igaro dute. «Gi-

puzkoan normalean Bizkaian baino jende gehiago etorri zaigu, baina gogorra da, ze asko-

tan gastoak berdintzeko ere ez dugu ateratzen».

Kanta zaharrei ikutu berriak ematen ari dira, eta kanta berriak sortzen, laster maketa kontutan sartzeko berriz. Taldea nahiko sendotuta ikusten dute, aurrera segitzeko gogoz, eta diruaren aitzakia jartzen dute diskoa ateratzeko kontuekin; «gugatik oraintxe bertan, ze aurrera egiteko izugarri lagunduko liguke; taldean nahiko martxa ikusten dugu horre-

lakotan sartzeko». Atzean ordea manager baten beharra ikusten dute, maila guztietan laguntzeko prest egongo den norbaitena. «Lan haundia egin behar da, piloa entsaiatu, baina taldeak norbait behar du atzean, kontzertuak lortzeko, mundiloa kontrolatzen duena, eta dirua ere ipiniko duena». Taldean horretarako aukerarik ikusten dute, «eta oraindik ez

koak grabatzeko, «beste taldeen errepikapen arruntak eginez, mesede haundirik egin gabe geure ustez». Estatu espainolean oso musika ona egiten duten taldeak ikusten dituzte, estilo guztietan, «eta hemen ere hortik jo beharko luke, piskat orekatuz».

Negu partean gaztetxe zirkuitoa egiteko asmoa dute, «eta sareak botata ditugu, ea zer

dugu denbora gehiegi alferrik galdu».

Orekaren beharra

Euskal Herrian emandako rock mugimenduaz nahiko kritikiko agertzen dira; talde asko honetaz baliatu direla diote dis-

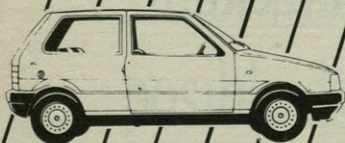
jausten den». 'Baneteuanba-k ondarrutarrez kantatzen segiko du, musika mailan herrian inoiz baino giro hobea dutela, zorioneko managerrak noiz deituko dien zain.

XABIN MAKAZAGA

«Mugimendu erradikalarekin errepikapen hutsak egin dira, mesede haundirik gabe»

FIAT-eko AUKERA

FIAT

FIAT UNO

FIAT UNO

FIAT UNO 45 FIRE 3 P (4V).....	1.028.830
FIAT UNO 45 FIRE SUPER 3 P.....	1.148.530
FIAT UNO 45 FIRE SUPER 5 P.....	1.199.670
FIAT UNO 60 FIRE 3 P.....	1.213.700
FIAT UNO 60 FIRE 5 P.....	1.258.920
FIAT UNO 70 SX 3 P I.E.....	1.389.260
FIAT UNO 70 SX 5 P I.E.....	1.439.800
FIAT UNO TURBO I.E.....	1.677.870
FIAT UNO DIESEL 3 P.....	1.358.670
FIAT UNO DIESEL 5 P.....	1.449.110

FIAT

FIAT CROMA

FIAT CROMA

FIAT CROMA CHT 100 CV.....	2.374.150
FIAT CROMA 2.0 I.E.....	3.118.950
FIAT CROMA TURBO DIESEL 92 CV.....	2.738.570
FIAT CROMA TURBO DIESEL 118 CV.....	3.113.630

FIAT

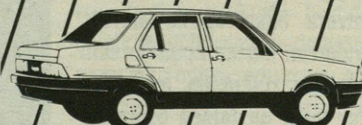

FIAT TIPO

FIAT TIPO

FIAT TIPO 1.400.....	1.580.406
FIAT TIPO 1.400 DGT.....	1.707.288
FIAT TIPO 1.600 DGT.....	1.830.978
FIAT TIPO 1.900 TURBO DIESEL.....	2.218.008

FIAT

FIAT REGATA

FIAT REGATA

FIAT REGATA MARE.....	1.399.950
FIAT REGATA RIVIERA.....	1.567.530
FIAT REGATA DIESEL SUPER.....	1.661.960

MATRIKULATU ONDOKO
PREZIOAK

AUTO ADARRA BANATZAILE OFIZIALA

Txingurri pol. z/g. Tf.: 397241. HERRERA-Donostia. Gran Vía, 7. Tf.: 288983. GROS-Donostia.

Electricidad AYA. Zarautz. Tel.: 834618 / **IZARRA**. Ibarra-Tolosa. Tel.: 670070/ **GARAGE USURBIL**. Lasarte. Tel. 362463
SAN CRISTOBAL. Beasain. Tel.: 883908 / **NIETO ANAIK**. Beraun-Errenteria. Tel.: 525290.
TALLERES ACHAGA. Hernani. Tel.: 557232 / **TALLERES JOSE-RA**. Pinar kalea. Irun. Tel.: 613217.

FIAT

PUNTAKO TEKNOLOGIA

«VALMONT» EDO «HARREMAN ARRISKUTSUAK» ERRODATU DU

Milos Forman zuzendaria Kunderaren ikasle aurreratua

Stephen Frears-ek «Harreman arriskutsuak» duela hilabete batzu estreinatuak ez du atzera bota Milos Forman zinegile txekiarra.

Choderlos de Laclos-en «Les liaisons dangereuses» nobela berean oinarritutako «Valmont» filmea burutu berria du. Hona hemen hemen «Amadeus» eta «Hair»-en egilearen eritziak.

«Hemezortzi urte neuzkan eta irakasle nuen Milan Kundera. Oroitzen dudana da ez nengoela oso interesaturik XVIII. mende-ko frantziar aristokraziari buruzko iruzkiretan» dio «Valmont» errodatu berri duen Milos Forman zinegile txekiarra. «Baina liburua itxia eta argia itzaltzerakoan pertsonaia guzi horiek nintzela egiten nuen amets. Nolatan maite izan ote ditut hainbesterraino?».

«Alguien voló sobre el nido del cuco», «Amadeus» edota «Hair» zuzendu zituenak dilema batekin egin omen zuen topo film honi ekiterakoan: «Nobela da. Egileak munduko hitz guztiak ditu adierazteko. Aingerua da Laclos idazten. Gaitzena esan dezake graziaz, eta onar dezakezu, hitzen indarrez. Film batean ez duzu literatur artilleria hori. Argazkia, zinema, benetazkoak dira. Arbolak benetazkoak dira. Etxeak, pertsonaiek ere interesa dute benetazko pertsonak direnean. Liburuko testua erabili izan banu monstroak sortu izango nituen».

Kunderaren nobela batetan oinarritutako pelikularik egingo lukeen galdetu eta «Bai, baina ondo ulertuta. Gauza sentitzen ba-

naiz Finlandian istorio suizar bat errodatzeko erabat ezgauza sentitzen naiz Txekoslovakian ez errodatzeko gai txekiarra duen pelikularik». Estatu Batuetan kritika txar samarrak egin omen dizkio kritikak pelikulari eta «Amadeus»-en ere ez ziren hobeagoak izan... Kritikoek hotzean idazten dute. Zuzendariak ordea ez dute irakurtzen begi horiekin, bihotzarekin baino. Eta gogorra izaten da hau. Txekoslovakian egiten nituen filmak EEBBetan goستن ninduten txekiarrek lurperatzen ninduten hein berean. Orain Txekoslovakian maite dituzte Ameriketara egin ditudan filmak eta han berriaz leku tzarreen uzten naute».

Stephen Frears-ek sujet bereko filma ez duela ikusi eta hori jakin arren aurrera jo zuela esan ondoren laster Txekoslovakia 'bisita pribatua' egingo duela dio. «Egoera zaila dago. Ezin jakin zer datorren. Pittin bat arriskutsua. PC txekiarra ez du itxurazko inor jendearen aurrean jartzeko eta disidenteen atzean gehiago handia dago».

J.M. HERITZ

Zipristinak

MARIO BRENTA ITALIARRAK
FILME BERRIA

□ Duela hamabost bat urte burutu zuen «Vermisat» lehen luzemetraia eta isilune luze honen ondoren «Maicol» zine-lana aurkezten du Olmi-ren ikasleak. Tartean dokumentalak baino ez ditu egin

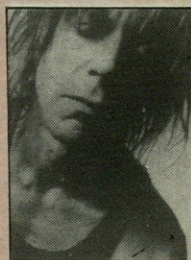
arrazoi birengatik: ezin gustoko gaia aurkitu eta finantziariekin eskuratu. Dirudie-nez zaila da Italian segun nolako zinea egitea. Bakardadeari buruzko filmea da hau eta behin baino gehiagotan Kieslowski-ren Dekalogoaren ebokazioak agertzen dira.

WITTGENSTEIN FILOSOFOAZ
ERAKUSKETA BRUSELASEN

□ Ospakizuna Wittgenstein-en mendeurrena dugu eta produktua «le jeu de l'indécible» (esangaitzaren jokua) erakusketa, urtarilaren bukaerarte Bruselaren. Batera agertzen zaizkigu bertan filosofo ezagunaren ai-puak eta Magritte, Picabia, Mondrian, Warhol, eta beste askoren lanak. Guztira hirurogeita hamabost bat artista Joseph Kosuth-ek antolatu duen erakusketa honetan, esan ezin daitekeena eta pentsamendu filosofikoa ikusgarri egin nahiaz.

AZKEN HOGEI URTEETAKO
ROCK IRUDIAK ARGITARA

□ Hamalau urte zituela hasi zen Claude Gassian Eddy Mitchell, Jhonny Holiday etabarren argazkiak ateratzen eskenatokietan, izan ere musikaren zaletasunak bideratu zuen argazkigintzan, eta orain «Rock Images 1970/90» liburua kaleratu du musikagileen erretratuekin. Garrantzi gutxi ematen omen zaio argazkiei rock inguruetan Gassian-en ustez eta beti presaka egin behar izaten dira.

Zur eta lur

Zinema

Zine Klubak

● “Down by law” edo-ta gazte-leraz itzuli duten “Bajo el peso de la ley” Jim Jarmusch errealityatzaile amerikar independientearena. Ameriketako gizartearen aurpegi izkutua erakusteko helburua hartuz, gartzelako ihesaldi bat kontazeko apostua egin du Jarmusch-ek. Gaia hainbat alditan aukeratua izan bada ere, ukaezina da Jarmusch-ek bere eran kontatzeak istorioari orijinaltasun borobila eskaintzen diola. Askatasunaren haize freskoa dario filmeari, nahiz espetxean gertatzen den. Erabat gomendagarria.

● “La Legenda Del Santo Bevitore” filme italiarra berandu baina seguru iristen zaigu, 1.988koa baitugu. Ermanno Olmi italiarra estetika eta giro mailan ezin hobe dugu. Istorioa irudimentsu bezain geldoa, baina harrigarria nola Olmik filme osoan zehar sinesgaitza iruditutakigukeena hain sinesgarri bilakatzen jakin eta lortu duen. Filme lasaia, erabat ederra; estetiko gustatzen zaieneztat.

Haurrentzat

Zuzendaria: Terry Jones. **Aktoreak:** Tim Robins, Terry Jones, John Cleese, Eartha Kitt. **Produkzioa:** John Goldstone. **Britainia Haundia 1989.**

“ERIK VIKINGOA” EDO ATIPIKOA TOPIKO

Monthy Python taldea egin eta desegin zenetik arrastoak utzi dizkigute, zine mailan batetik “Graalen atzetik”, “Brianen bizimodua”, “Wanda izeneko arraina” edota “Baron Munchausenen abenturak”; eta bereziki umore mailan, horretan ondo finkatu dutelarik. Umore kutsu britainiar, satiriko, atipikoa nonbait zena baina halere gaurregun tipikoa bihurtu zaiguna.

“Erik Vikingoa” filmearekin horixe berà gertatzen zaigu, umore berorrekin egiten baitugu topo. Guk buruan eduki genitzakeen ‘topikoak’ hausten dizkigu, geu, haiek eta gizartea erridikuluan, jarriz. Ederto dakigu jakin, horrela irakatsi baitigute, Vikingoak gudaririk izukaitzak zirela, sarraski eta bortxaketak egiten zituzten horietakoak. Hain zuzen filmean, lehengo eszenan Erikek bortxatu ‘beharko’ lukeen emakumea ez du bortxatzen finean ez duelako ‘horretarako balio’, topikoa hautsiz eta baita ere ‘Monthy Pythonen’ erako keinua luzatuz. Eriken pertsonaia sentikor eta sentiberra gisa azaltzen zaigu, bere gizarteko ereduak apurtuz.

Narrazioaren aldetik ‘Baron Munchausen’ en hari bera dauka. Fantasiaren munduan murgiltzen gaituzte eta. Ipar herrietako mitologiaren baliatuz bidaia bat, ezagutza bat, beste munduaren deskubrimendura garamatza. Ihesaldi bat sinbolo guztiekin, sinesmen eta sineskeria guztiekin. Iparretako jainkoak, esaterako, ahal guztidun imajinatzen dituztelarik filmean haur apatatsu eta lainezak erakusten zaizkigu.

‘Baron Munchausenen abenturak’ ikusi zituenak erreferentzi zenbaitekin egingo du topo. Abenturazko filme honen makaltasuna osteraka bukaeran datza. Eguzkia dakarte Iparretako lurraldeetara, eguzkia aspaldi ikusi gabe zeukatenen eskualdeetara. ‘Happy End’ honek ez du guztiz konbentzitzen.

ERMINE

● Tolosako Zine Klubean, urtarilaren 19rako aldiz “Un pasado en sombras” David Hare zuzendariarena, 85ean Berlinen **Urrezko Hartza** irabazi zuena.

● Bilboko FAS-en berriz, urtarilaren 15ean, “Crazy Love”, Dominique Deruddere belgiarra-rena, Buckowsky-ren gidoiaz.

● Getxoko Kultur Etxearen eskutik urtarilaren 16an Algortan eta 18an Areetan, **John Hustonen** “La Reina de Africa” klasi-koa, Humphrey Bogart eta Katherine Hepburn aktoreekin.

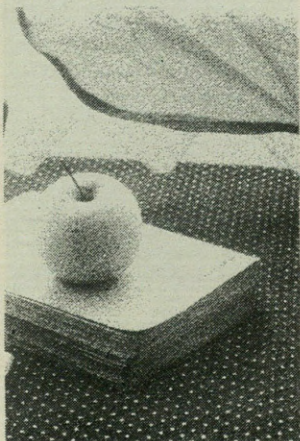

● Donostiako Casares Kultur Etxean “Las aventuras del Baron Munchausen” filmean pantailaratuko dute urtarilaren 13an. Intxaurrendokoan berriz, Albert Magnoli-ren “Purple Rain” pelikula eskainiko dute. Amaitzeko, Loiolakoan “El retorno del Jedi” pantailaratuko dute.

Lehiaketak

Saiakera

● *"Gerriko Idazlan Sariaketa"* plazan dugu lehenengo aldiz, Goierriko Euskal Eskola antolatuta, lanbide historikoak zein egungo lanbideak Goierri gaia dela. Lanak (gehienez 80 holandesakoak eta gutxienez 40koak), ohizko xehetasunez aipatu eskolara igorri behar apirilaren lehen baina lehen (Elosegi 16-1 esk. 20210 Lazkao).

● Ondarroako Udalak, Txomin Agirre Batzordearen laguntzarekin, idazlearen izena daraman literatura saria antolatu du, olerki, narrazio eta herriko historia sailetan banaturik. Idazlan guztiak euskaraz aurkeztu beharko dira otsailaren 28a baino lehenago *"Txomin Agirre literatura sariak"* izenpean Ondarroako Udalean, Musika Plaza z/g 48700. Olerkiaren gaia *"Itsas eta arrantza bizitza"* izan behar du, gutxienez 400 bertso lerrokoa, eta saria 150.000 pezetatakoa da; Nazarioaren gaia, *"Ondarroa eta inguruan oinarritzen diren kontakizunak"*, 50 foliotakoa gutxienez, eta lehen saria 200.000 pezetatakoa izaki; eta historiak, 80 folio beharko ditu eta saria 200.000 pezetatakoa da.

Komiki lehiaketak

● Basauriko Udal Kultur Etxeak *"II Komiki Lehiaketa"* deia zabaldu du banan bana zein taldeka parte hartu nahi duen edonorentzat. Lanak zuri beltzez aurkeztu beharko dira, euskaraz nahiz gazteleraz errotulatuak. Era berean, ez da onartuko dagoeneko sarituta edo argitaraturik izan den lanik. Egileak lema bat aukeratu du, plantxa guztien atzekaldean, gehiago barik, iragarriko dena; berari buruzko datu pertsonalak azal itxi batean barneratuko dira. Komikiak aurkezteko epea otsailaren 28an amaituko da. Datu gehiago nahi izanez gero, helbide honetara zuzendu: Udal Kultur Etxea. Ibaigane, 2. 48970, Basauri. Tfnoa.: (94) 4499943.

● Bilboko Emakume Udal Zerbitzuak *"Emakumeen aukera eta eskubideen berdintasunari buruzko I Komiki Lehiaketa"* antolatu du. Bertan, nahi duen egile orok parte har dezake, beti ere goian aipaturiko gaiari eutsiz. Lanak Bilboko Udalaren Emakume Zerbitzura eraman edo helbide honetara bidal daiteke: Ernesto Erkoreka Plaza, 1. 48007, Bilbo. Komikiak aurkezteko epea otsailaren 22an amaituko da. Informazio gehiago behar izanez gero, lehen aipatutako helbidean edukiko duzue.

Betaurrean izatekoak

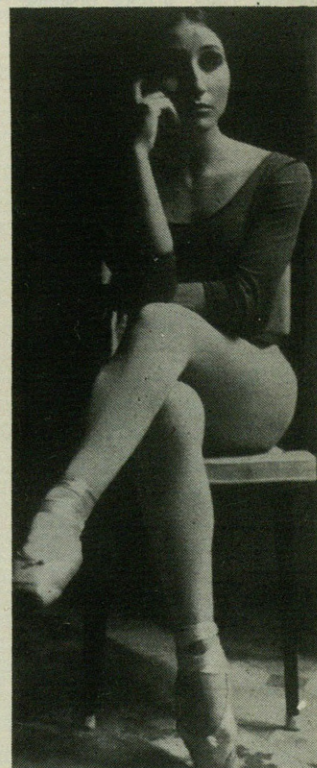
● Joan zen urteko abenduaren 20an Donostiako Artelekun Angel Bados eta Sergi Aguilaren eskultura lanez inauguratutako erakusketak zabalik iraungo du hil honen 19ra arte. Ordutegia goizeko zortziretik gaueko hamarrak arte luzatuko da aste egunetan.

● Gasteizko alde zaharreko 'Trokas' tabernan *'Gasteizko Jazzaldia'* ren inguruko argazki erakusketa izango dugu, Josu Txabarriren eskutik.

Ikastaroak

● *"Diptongoak. Palatalizazioa eta bokale-harmonia"* gaiaren inguruan, Txillardegik ikastaroa eskainiko du hil honen 18an Donostiako 31 de agosto kaleko Dr.Camino Liburutegian arratsaldeko 7tik 9tara bitartean. Ikastaroa Irakasle Elkartek antolatu du Euskara batua, eta bereziki ortofonia proiektu bat alorraren barruan.

● Gipuzkoako Erlazainen Elkartek aurrera jarraitzen du Barroasis buruzko ikastaroekin. Orain arte esan bezala, hogeita hamar izango dira hiru fase desberdinetan banatuta eta dagoeneko hirugarren fasean hasi dira. Hirugarren saio honen gai nagusia Barroasia izango da berririo, baina beste bi gai berri izango dira: Umesabi Eskaiolatua izeneko gaitza eta Sisaren kontrako erremedioak. Hurrengo ikastaroa urtarrilaren 20an izango da Beasaingo Bareak Elkartean, Oriamendi kalean.

Bertso-Paperak

Bertsoak

Plaza saioak

● **Txomin Agirre** Herri Batzordeak antolatuta, Ondarroa-tik iragartzen zaigu bertso paper lehiaketa baten berri. Bi Saitetan dugu banatuta sari hau. Bata bertso zaharrak bilduko dituen eta bestea bertso berriak. Bietan gutxienez 25 bertsoz osatuta egon behar, gai berriz, Ondarroako bizitza, ohitura edo izateak. Bertso bildumak 1990. urteko otsailak 28 bete baino lehen Ondarroako udaletxean egon beharko. Zuzenbidea hauxe: "Txomin Agirre literatur sariak", Ondarroako Udala, Musika plaza z/g 48700 Ondarroa.

Paperak jasota

Sevillako espetxean preso daukaten oilagor xaharrari bertsoak, Alicantetik bere lagun ehiztariak ordainetan jarriak.

Bertso berrien oihartzun hotsa entzuteko ez naiz gorra a ze zirrara sentitu dudana goxoa eta jatorra bide hontatik bidaltzen diok ehiztariari 'zigorra' zer moduz daukak moko luxia. 'sevillatar' oilagorra?

Ehiztari bezala gaur natxiok zertxobait jeisten hasia astakeriak egiteko-re denborā zeukat pasia hire askatasunarengandik ba zeukat zer ikasia biok batera bila dezagun beste moduko bizia.

Lehengo denboran izan nintzaden hire atzetikan saia nik eskupeta nendukalarik eta xakurrak usaia hola ibiltzeak etzidan utzi neri barrena lasaia Izadiak sortu gintuen da hi haut benetan anaia.

Oihan eta basoa zeuzkagu etxea eta ondare hitzat garoa eta neretzat basarritxoā badare tarteka begi bixtan jar ezak moko luxia dotore nere baratzan bazegok hitzat nahiko har eta txitxare.

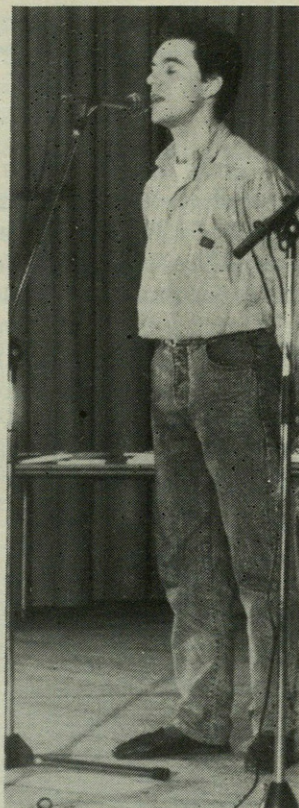
Udazkenean etortzen haiz ta gertu duk elur zakarra hark arrixkuan jartzen dik sarri daukaken bizi bakarra xakurra zeukat marroi pikarta hire antzera azkarra bere ondoan sentituko duk bero goxoa zirrara.

Ehiztari, xakur ta oilagorra etsai izaki gaurdaino geure artean soilik izan da eraso, ekaitz ta laino Ze arraiotan gabiltz, erotu al gara edo ze koño? moko luxia bizi-bizirik nahio haut kaxuelan baino.

Aizak, orain gaineen zeuzkagu beste 'ehiztari' klasiak kolore ugari zeduzkatek edo denak nahasiak eta ezertxo baino lehen bota behar dittugu guziak betiko izan artean Euskal Basoetan nagusiak.

Ondo entzunak dittuk laguna hire hitz sakon gartsuak herriratzeko diok utzirik lur legor ta sakartsuak joango nauk baina asmoak zeuzkat hirekiko baketsuak Baso Askatuan entzuteko oilagor xaharran bertsoak.

ATTONA

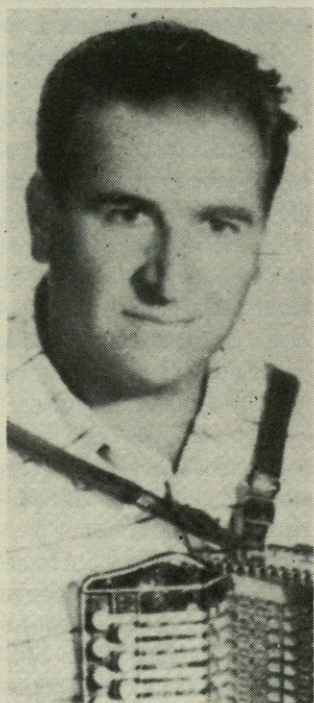

● Araba eta Bizkaiko Bertsolari Elkartearen eskutik eta Zeanuri eta Durangon aurreko asteetan izandako ekitaldi sortari amaiera emanez, datorren igandean, urtarrilak 21 betetzerakoan, Victoria Eugenia antzoki donostiarra Joxe Alberdi eta Basilio Pujana bertsolari bizkaitarrei paratuko zaien omenaldiaren azken markoa izango dugu. Aurtengo **Bertsolari Egunak** goizeko 11,30etan izango du hasiera aipatu antzokian, bertso ihar-dun-omenaldiaren ostean bazkaria egokituko zaigula.

● Eleuterio Tapiaren omenez hilaren 13an Tolosako Beotibar pilotalekuan burutuko den jaialdian **Sebastian Lizaso, Imanol Lazkano** eta **Lazkao Txiki** arituko dira bertsoetan. Jaialdiari trikiti doinuekin emango zaio hasiera, gaueko 10ak aldera.

Trikiti jaialdia

● Trikitilari Elkartearen eskutik, Eleuterio Tapiaren omenez jaialdia antolatu da Tolosako Beotibar pilotalekuan, urtarrilaren 13ko gaueko 10etan. *Laja eta Landakanda, Epelde eta Iturbide, Martin eta Imanol, Jauregi anaia* eta beste hainbat bikoteren trikiti soinuak girotuko dute omenaldia. Ondoren bertso saioa ere iragarri dute, Sebastian Lizaso, Imanol Lazkao eta Lazkao Txiki bertsolariekin; jaialdiari amaiera Gillerimo Segurola txiste-kontalariak emango dio.

Txistulehiaketa

● Udälak antolatuta, **Segurako** V. Txistu musika lehiaketa burutuko da. Fandango (orri peko) eta arin-arin musikaz, lanak urtarrilaren 31rako aurkeztu beharko dira Segurako Udaletxean. Bertara jo informazio gehiago jasotzeko.

Musika

Kontzertuak

FUNTZIO SENDO BATEN DISKO MOU SAMARRA

Euskal Telebistak eskaintzen digun programarekin egindako diskoa datorkigu IZren eskutik. Zuzeneko saio batean oinarritutako diskoa da eta zirkunstantzia hori dago hein batean diskoak batez ere zenbait pasartetan duen «lata» zapoaren oinarrian, kantarik gabeko eszenetan batik bat. Funtzioan zuzeneko musikak protagonismo garrantzitsua du eta horretan irudimena eta ausardia ere erabiltzen dituzte bere egileek, Gabon gaueko programan ikusi genuen bezala. Talde efikaza, Oihartzabalen moldaketa txukunak eta zuzenean iharduteko atrebentzia. Diskoan askoz gutxiago nabari da garra hori, baina doinueta bezala (gehienak Ansorena-Petterrenak dira, eta musikari-pailazoaren maila ezin da diskutitu) konponketetan profesionalak ari direla ikusten da. Ohizko taldeari Donostiako kontserbatorioko musikariak eta Laja-Landakanda edo Lizarrako gaiteroak bezalako jendea erantsi zaizkio. Kantetan nabarmenduko nituzte «Ula-Ula» eta «Bukatu da» jendartean izan duten harreragatik, «Baserritarrak» txit orijinala da eta oso poliki borobilduta dago eta «Habanera», «Abstinentzia» eta «Aitona eta biloba» apuntatzeko kantak dira.

Letrak Andoni Egañarenak dira gehienak, Soldaduskarena Euskitzerena da eta «Chorizo blandorekin» erdaraz estrainatu da Ansorena gazteena, Jokin. Enkarguzkoak eta egileak inolako arriskurik hartu gabe burututakoak izan ohi dira holakoetan, eta normala da. Baina osteguneroko programetan espainolera jotzeko errekurso erreza lotsagarria bada, diskoan insultantea bihurtu da, eta ez bakarrik «Chorizo Blando» pitoagatik. Gidoi eta kantagile español horiek mila bizkarreko merezi dituzte.

ARTASO

● Urtarrilaren 12an **Tu-k** taldeak kontzertua eskainiko du Laudion. Hilaren 19an aldiz, ostiralez, Urretxuko gaztetxean ari-tuko dira gaueko 10,30etatik aurrera.

● **Delirium Tremens** taldearen eskutik kontzertua iragarri dute hilaren 20rako, Azpeitiako frontoian, gauerdi partean hasteko.

● Gasteizko **Musika de camera** zikloaren barne, urtarrilaren 15ean Kultur Etxean Duo Comesaña-Kotliarskaya-ren eskutik bi-bolin kontzertua izango da entzungai; hilaren 16an berriz Sonare Quartet, 17an Bohuslar Martinu eta 18an Trio Arpegio.

● Okendoko Kultur Etxean **Jon Bergaretxeren** kontzertua izango da ostiralez, hilak 18, gaueko 10etatik aurrera.

Parke naturalak

Astia

Mendi mundua

Urkiolan parke berria

Orain bi aste Eusko Jaurleri-tzak onartutako izendapen baten arabera Urkiola eta bere inguruak parke natural bihurtuko dira. Orotara 5.768 hektarea hartuko dituen parke hau Bizkaia eta Arabako lurraldeetan kokatzen da. Bizkaiko Durango, Zornotza, Dima, Abadiño, Atxondo, Izurtza eta Mañarian eta Arabako Aramaion, hain zuzen.

Gobernu Kontseiluak onartutako izendapenak babes erregimen berezia ematen omen die gune natural, fauna eta landaretzari eta 'Urkiolako basoak antolatze'ko modurik egokiena da, ekosistemen iraupena, heziketa eta jolaserako erabilpena eta inguru horietan bizi diren komunitateen garapena bultzatzen dituelako".

Parke naturala deklaratzearik batera arau orokor batzu jarriko dira indarrean. Horrela, debekaturik egongo da bertakoak ez diren landare edo animalia espezieak parkean sartzea, zaborrak botatzea, sua piztea, motorreko ibilgailuekin kirol egitea, akanpada librea eta meategi berriak zabaltzea. Dekretuak dioenez, urtebete barruan Urkiolako parke naturaleko baliabide naturalen antolamendu plana eratu beharko da.

Azkenik, esan behar da parkeak dituen 5.768 hektareetatik 1.741 herri-basoak direla eta gainontzekoa, partikularren jabetzkoa. 850 hektarea Arabako Aramaio herrian eta gainerakoa, 4.918 hektarea, Bizkaian daude.

LAPURDIKO LURRETATIK

Itsasuko beheko auzoa, Donibane Lohitzunetik 30 kilometrotara dagoena du abiapuntu ibilbide honek. Gure aurrean azaltzen den Atharry lepoa (370 m.) lehendabiziko oztopotzat har dezakegu. Lehenengo 320 metroak Atharryko iparraldetik, malda gogor batetik, igotzen dira. Hasieratik ordu erdia eman dugula, Atharryko gurutzearekin egiten dugu topo. Mendiko goikaldean gaude jadanik, baina ez tontorrean. Tontorra ekialdean aurkitzen da, eta altuera motza izan arren, handik Ezkondray, Mondarrain, Iguzki eta Artzamendi gailurrak begi bistan dauzkagu.

Hurrengo helburua Ezkondray gailur txikia izanik, gurutzetik Haranea baserriko eskumaldera jotzen dugu. Ezkondray tontorre daraman bideak ez du inolako zailtasunik. Beraz, belarrezko aldapa leun bat ordu laurden batetan hurbilduko zaigu gailurrera.

Ordu beteko bidea egin ondoren, Ezkondray eta Mondarrain-en arteko banatze/lotze puntua zapaltzen dugu, hots, Amezketalepoa. Dagoeneko azkenengo txanpan gaude, bere iparraldeko pagadian barneratzen garelarik. Bide estu batek eskumaldek inguratzen du gailurra, segidan eta harrapaladan tontorreraino abiatzeko. Orotara, Itsasutik Mondarraineraino ordu t'erdi baino denbora luzeago ematen da.

Mondarrain mendi ederra da, harrizko tontorra eta inguratzen duen bagadiari esker. Gainera bere talaiatik ikusitako panorama zabala dugu. Izan ere, bistan ditugu kostalde osoa eta Euskal Pirinioen lehenengo mendinguruak: Larun, mendebaldean; Ursuya, iparrekialdean; Artzamendi, ekialdean; beronen eskumaldean, Iguzkimendi; Hegoaldean, gertu, Urresti mendia eta bere atzean, Gorospil deiturikoa. Muga pasata, Nafarraldean, Gorramendi; Eta, azkenik, aurrean Alkurruntz ederrak Dantxarineatik heltzen diren lepoak azaltzen ditu.

Rokodromoak

Urte batzu aritu gabe egon den edozein eskalatzailerik ihar-duera honetan funtsezko aldaketak izan direla ohartuko da. Eta ez soilik atal materialari dagokionez, baita teknika aldetik ere. Izan ere, egungo eskalatzailerik atletikoagoa da, oreka-zentzu handiagoa dauka eta mugimendu zailagoak burutzen ditu. Oraingoan, esate baterako, erorketari ez zaio hainbeste inportantzia ematen, eskaladak segurtasun handiagoa eskeintzen du eta.

Hobe edo txarragoa? Desberdina, besterik ez. Eta teknika hobekuntza horretan lagun handia rokodromoak litzateke, zeina proba-tokitzat har dezakegun. Rokodromoan egunero, ordu betez, ordu erdiz, etxetik bost minutura egonik, gertarazi daiteke. Behin, birritan, nahi duzun alditan 'pau-suak' egitea eskeintzen duela, gure oinetatik behera metro hamarrekoak ez ditugula jakina.

Kontzeptu hau barneratuta, rokodromoak nonnahi sortzen ari dira. Gure herriko lehendabizikoa Galdakaon Ganguren mendigoizale elkarteak dituen lekue-tan izan zen. Rokodromoaren ezaugarriak dagokienez, 6 metro baino luzera gutxiagokoa ez litzateke izan beharko, eta zabale-ra, berriz, nahi modukoa. Pareta gauzatzeko edozein materiale eskura daiteke: harria, adreilua, zura, lauza eta abar. Barne lekue-tan bada, adreilua dugu aukera gehien ematen duena; baina, aldiz, monotonia zentzuzioa ere nabaria izaten da.

Azkenik, rokodromoak gerta-razteaz gain, ikasi nahi dutenentzako tresna baliogarritzat hartu behar da. Hasierako beldurra hausteko tresna, hain zuzen.

Elikadura

KIPULA ZOPA

Ohizko kipula zopa frantsesa egiteko era landarejalea hasiera ona izan daiteke neguko otorduetan. Lau pertsonentzako beharrezkoak ondorengoak ditugu: bi goilarakada ekilore olio, kipula meheki ebakita 450 gr., bi baratzuri hagin, ertain tamainuko azenarioa, arbi txuri txikia, ereinotz hostoa, apio gatz goilarakada txikia, ziape hauts goilarakada laurdena, landare saltsa 570 zentimetro kubo, soia saltsa goilarakada, miso goilarakada txikia, gatza eta piperrautsa.

Lapiko batetan, olio apur batez, kipula, baratxuria, azenarioa eta arbia berotzen dira su bigunez; gatz pixka bat bota, landareen urak kanpora daitezen. Ereinotz hostoa, apio gatz, ziape hautsa, salda eta soia saltsa gehituko dizkiogu. Ondo eragin eta 20 minututan su bigunez irakitzten utzi. Orduan ereinotz hostoa eta azenarioa kentzen dira.

Katilu batetan misoa desegiten da zopa goilare batez. Zopara bota, guztiz nahastu, atondu eta dastatuko dugu. Miso barik ere oso zapoetsua suertatzen da.

Beste bost minututan su bigunez irakin dezan utziko dugu eta perrexila pixka batez zerbitzitzen da. Zopa sesamo haziez hautseztatuko dugu azkenik.

Osasuna

GINSENG,
'LANDARE-GIZAKIA'

Ginseng landarea orain 5.000 urtetik ezaguna da Ekialde Urru-ean. Luzaroan errege eta enperadore pribilejioa izan zen eta errege familien artean oparirik baliotsuentzat hartzen zen. Naturak emandako donari bikaina bezala harturik, beti kondaira eta misterio desberdinekin lotu da. Bere ezizenen artean "landare-gizakia" (horren gorputzarekin duen antzekotasuna dela eta) eta "bizitza luzeko erroa" ditugu; benetazko izenak, Ginseng-ek alegia, "dena sendatzen duena" esan nahi du.

Landare honen osagaiak aztertzerakoan, berorren efikaziaren zergatia azalduko zaigu. Izan ere, B eta C bitaminak, oligo-elementuak, aminoazidoak eta enzimak edukitzeaz gain, Ginseng-en berezko gaiak dira bizkor-efektua ematen dutenak. Glukosidoak, alegia. Osagai guzti hauen orekatik dator Ginseng-en ondorio eragingarria eta lasaigarria aldi berean.

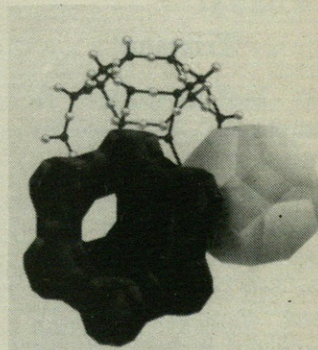
Produktu honen eragin nagusia, eritmo naturala eragotzi gabe organismoaren defentsak bizkortzea da. Sakonki eragiten duen tonikoa dugu honakoa, progresiboki, eta ondorengo efektu txarrik ez duena. Izan ere, neurri haunditan harturik izan bada ere, ez da sekulan inolako toxikorik nabarmendu.

Ginseng-ak iharduera metabolikoa erregulatzen duela bide, gorputzak hosiak, toxinak eta elementu kimiko kaltegarriak kanpora ditzake.

Laburbilduz, landare honek eskainitako berezkitasunik nagusienak ondorengoak lirateke:

- Burmuineko funtzioei on ekartzen die.
- Bihotz-hodidun sistimari laguntzen dio.
- Erresistentzia eman eta nekea ezabatzen du.
- Protoplasma birsortzen du, zeinak zahartze-prozesua moteldu eta bizitza iraupenaren luzapena ekartzen omen duen.

EDU MINTEGI

Osasunaren
arduraPROTOIAK
MINBIZIAREN TRATA-
MENDUAN

Britainia Haundiko 200 bat pazientek hartzen dute parte begiko melanoma izeneko tumore gaiztoaren tratamenduan protoiak erabiliz egiten ari diren lehen saioetan. Paziente horietatik erdia protoiekin izango da tratatua, beste erdiak ohizko erradio-terapia (X izpiak) jasoko duen bitartean. Protoiak, atomoaren muinean aurkitutako partikula positiboki kargatuak, erabiltzea gomendatzen da gaur egun zenbaiten ustez, X izpien desberdina diren partikula subatomiko-koen sortak eraginkorragoak gerta daitezkeela pentsatuz. Zientzilariak beste partikula kargatu pisuagoak (helio, karbono eta oxigeno ioiak adibidez) erabiltzea ere pentsatzen ari dira.

Protoien sorta batek badu abantaila argi bat X izpiengain. Hauek, gorputzean sartuz doazen heinean beren energia galitzen dute pixkanaka, eta oso zaila gertatzen da zenbait kasutan zelula osasuntsuen kaltea ekiditzea. Protoiak ordea zehaztasun handiagoz zuzen daitezke zelula gaiztoetara, erradiazio-dosia tumorea dagoen lekuan kontzentratuz eta beraz ehun normalen kaltea gutxituz.

JABIER AGIRRE

Botoia sakatu aurretik

'Tristana'

● Igandean, 15,25etan 'Tiburoi zuloa'. Sei hilabete dira Andres Montoya itsasontzi baten tripulazio osoarekin batera desagertu zela. Orain Santo Domingo-ko kostaldean agertu da. Bere anaia Ricardo-k eta bere emaztegaia Angelica-k identifikatzen dute. Andres

egiten dizkioten galderei erantzuten saiatzen da baina dena alferrik, ezin bait du gogoratu non egon den hilabete guzti hauetan.

Zuzendaria: Tonino Ricci. Antzezleak: Arthur Kennedy, Gloria Guida, Maximo Valverde.

● Asteazkena, 21,00etan,

'Round Midnight'. 1950. urtean Parisen, jazz musikari erbesterauek, jazz garai ospetsu honetako soinu berri eta erna-garriak sortzen dituzten bitartean, haien bizitzak ordenan jartzen ahalegintzen dira.

Zuzendaria: Bertrand Tavernier. Antzezleak: Dexter Gordon, Francois Cluzet, Gabrielle Haker.

● Ostirala, 21,00etan, 'Tristana'. Tristana, hogei urtetako neska gaztea, bere ama galdu eta gero, Lope Jaunaren esku geratzen da. Hau denbora pasa ahala gero eta erakarragoa sentitzen da neskarengandik.

Zuzendaria: Luis Buñuel.

Antzezleak: Catherine Deneuve, Fernando Rey, Franco Nero.

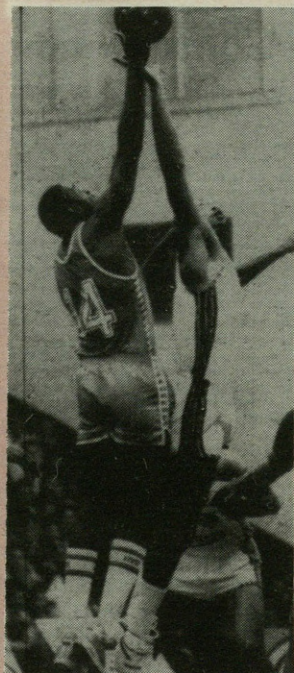
● Larunbatean 15,20etan, 'Sukaldaritza berria'. Fernand Jovin, Gerdarekin bizi den gizon alper bat da. Gerda

austriar neska langile bat da eta Fernanderi Vienatik hurbil dagoen konzentrazio kanpo batetik ihes egiten laguntzen dio.

Zuzendaria: Gilles Grangier. Antzezleak: Michel Galabru, Claire Maurier, Anne Marie Carrier.

Ikusi baietz!

● Ostegunean, 22,00etan saskibaloia partidua. Philips Milan-Barcelona ekipoen artean.

● Ostiralean, 18,40etan, telesail berri bat: 'Antilopearen Itzulera'.

● Ostiralean, 23,55etan, Donostiako danborrada.

● Igandean, 18,10etan, Saskibaloia. Gazteztik zuzenean Taugres-Grupo Ifa.

Airean erantzun

Telebista-**I**rratia

Josetxo Lizartza: **«ETBn itxaropen haundiak** **geneuzkan baina...»**

Josetxo Lizartza nahiz eta Iruñean jaio Leitzarra kontsideratzen den kazetaria dugu. Filosofiako ikasketak egin arren komunikabideekin erlazionaturik dago aspaldidanik: Herri Irratian, Euskadi Irratian, Euskal Telebistan eta azkenik Antena 3-en.

ARGIA.— Herri Irratian kultura motako irratsaioak egiten zenituen; ETBra joan zinenean kirol saileko arduradun lanetan jardun zenuen, nolatan horrelako aldaketa?

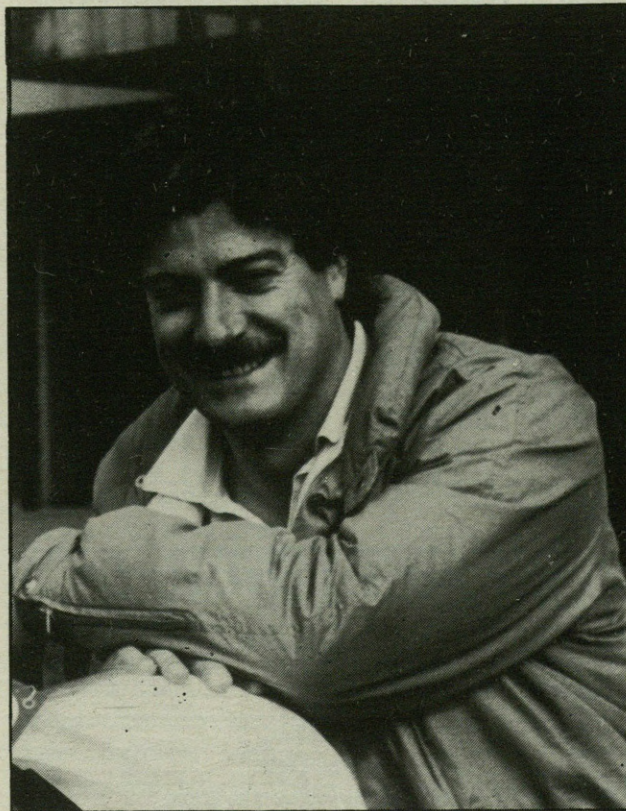
Josetxo Lizartza.— Herri Irratian nenbilenean ere egiten nituen kirol kolaborazioak, Tito Irazustaren saioan nahiz eta nire lanik garrantzitsuen programa kultural batetara mugatu. ETBra pasa nintzenean, Joxe Mari Iriondok adierazi zidan kezka haundia zuela zuzeneko kirol erretransmisioekin eta horrela sartu nintzen kirol sailera. Hasera batean kazetari modura eta geroago arduradun gisa.

A.— Ezberdintasun haundia al dago irratitik telebistara?

J.L.— Ezberdintasun haundia zegok izan ere irradian jende gutxiren 'mende' zaude eta trebea bazara aparatuak erabiltzen, programa majo bat egin dezakezu jende gutxiaren. Telebistan berriz bitarteko asko sartzen duk eta medio oso konplexua duk. Imaginak hartzen du protagonismoa hitzaren orde eta horrek ekarri zizkidan arazo batzu, izan ere

har da irrati bat zuzentzeko? Zenbatekoa da euskararen kopurua zure irradian?

J.L.— Pazientzia eta batzuetan urdail gogor xamarra gastritisak eta horrelakoak jasateko. Nik zuzentzen dudana irradian bost ordu emititzen ditugu

xamurragoa da niretzat hitzaren erabilera. ETBn itxaropen haundiak geneuzkan jarriak eta telebista euskaldun baten beharra sentitzen genuen baina denborarekin beste komunikabide normal batetan bihurtu zen.

A.— Zu zeu Antena 3-eko zuzendaria zaitugu, zer be-

Donostiatik eta beste guziak Madriletik etortzen zaizkigu. Nire helburuetako bat euskara gehiago sartzea duk baina mentu honetan nahiko zaila gertatzen zaidak. Denbora gutxi barru neuk egingo dut euskara hutsezko saio berri bat.

J.L. AIZPURU

Ikusitakoak **ikusita**

Ikusentzule **maite hori**

Prentsak duen irakurlegoari buruzko datuak jakitea ez omen da oso zaila izaten, enpresaren beraren datuak, EGMrenak edo OJDrenak erabat ezberdinak izan arren; aleak eta balizko irakurleak nahiko zenbaterazak dira. Irrati-telebistan, ordea, ikusentzuleen kopurua neurtzea egin-kizun neketsua da. Eta orainartean honela gertatu bada, mugarik gabeko telebistak edo telebisten nazioartekotzeak arazo latzago bilakatuko du neurketa hori.

Izan ere, lurralde bakoitzak ikusentzulegoa neurtzeko sistima bat erabiltzen du, eta Europan neurketa bat egitea, esaterako, metodo zehatz bat aukeratzea da, beste lurraldetako testiumguru kulturalak eta hizkuntza arazoak baztertzen direlarik. Irtenbidea, hortaz, lurralde ezberdinetako neurketak konbinatzea izan daiteke, beti ere ezberdintasunak ahan-tzi gabe. Datu bilketek erizpide kontrajarriak erabili ohi dituzte, biztanlego, denbora eta neurtututako gertaerari dago-kienez; Bretaina Handian ikusentzule izateko aski da telebista gelan egotea, Alemanian, oster, telebistari begiratu be-har zaio. Ez hori bakarrik, bi-deoan grabatutakoa sartzen al da neurketan? eta teletestoa? Erantzunak, azken finean, en-presei eta iragarleei interesa-tzen zaizkie. Baina eurek era-bakitakoaz elikatuko da iku-sentzulea.

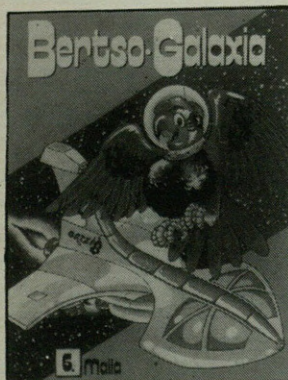
R.M. MARTIN SABARIS

IZENBURUA:

BERTSO-GALAXIA (BI LIBURU
ETA KASETA).

EGILEAK: M. MENDIZABAL,
A. KAZABON, J. GARZIA ETA
P. GARZIA.

MARRAZKIAK: M. LEOZ.
ARGITARATZAILEA: GIE,
EHBE ETA ELKAR.

Ikastolen Elkartea, Mikel Mendizabal nekagaitzaren eraginpean, hamar urtez aritu da eskolameak bertsoazletzeko saioan, eta ahalegin horren azken emaitza aurkeztu nahi dugu lerrootan. «Bertsolaritza saioka» bildumaren ostean, eta OHOk 3. eta 4. mailetarako kaleratutako «Bertso-trena»ren bidetik, 5. eta 6.etarako «Bertso-Galaxia» burutu dute asteotan.

Liburu pareaz eta kasetaz osatutako «Bertso-Galaxia» hau, aipatu saioko emaitzarik helduena dela esan liteke, eta arrazoi bat baino gehiago dauka dela esateko. Batetik, Mendizabalek inguruan lankide talde ugari eta osotua biltzen jakin duelako, eta horrek erregistro ugariagodun produktua sortarazi dituelako. Bestetik, Bertsolari Elkartea eta «Elkar»en lankidetzaren bereganatuz ere aukerak abetastu egin direlako.

Guzti honen erakusgarri bezala, aipatzekoa da liburuari darian umore fina. «2200. urtean gaude. Unibertso osoan ez dago bazterrik, ez planeta ez izarririk, are gutxiago galaxiarik, bertsoazletu gabekorik. Osoan? Ez. Galaxia bat bada, txikia eta urrutikoa, bertsolaritzaren berri ez dakiena, lurtarrik ez baita oraindik haraino ailegatu. Baina aurki erremediatuko da hori. Izan ere, dena gertu baitago, Baionako Unibertsoa Bertsoazletzeko Zentroan, (U.B.Z.), galaxia horretan estraineko aldez sartuko den espaziuntzia jaurtitzeko». Asterix-en ipuinetan bezala, sarrera horrek girotuko digu liburuaren haria, liburuko testuek, ariketek etaberrerekoek espaziuntziaren bidaia horretan izango bait dute oinarri.

Kasetean ere nabari da lankidetzaren aberats horren zantzua, dozena bat bertsolariren

ahotsak bildu bait dituzte, hainbat abeslariarekin batera, Anje Duhalde, Imanol Urbietta eta Joxean Goikoetxearen musika zuzendaritzapean. Doinuen moldaketak oso heterogeneoak dira —egile desberdinen estilo kontua—, baina egia esan honelakoetan ez dute zertan oso baterakoak izan behar.

Saio polita jo dute beraz, eta badirudi 7. eta 8. mailetarako agintzen zaigun «Bertso-Ostatua»k marka jo eta hautsi egingo duela.

IZENBURUA: ODOLEKO
ESKIFAIA.

EGILEA: OMAR NABARRO.
ARGITARATZAILEA:
ELKAR. EUSKAL
LITERATURA SAILA.

1984tik hona, Omar Nabarro ez du urte bakar bat ere

pasatzen utzi poema-liburu bana argitaratu gabe. Joritasun horrek hurbilerazi ohi duen gainbeherari ederki eman izan dio buelta. «Odoleko eskifaia» boskarren poema-bilduma dugu, orain arteko gorabeheratsuen, desiguelena.

Liburu-atarian, aspertuxe gauzkan ohiturari zabal eusten dio Nabarro, besteen poema-aipuekin sei orrialde luze betez. Liburu irakurri ondoren ez dakigu egia esan zertara datorren, baina tira, asko jazten du.

Gai aldetik, orain artekoekin bat datozen konstante asko ageri zaizkigu honetan ere: itsasoa mundu erreferentzial bezala, gerra ondoko paisaia ia apokaliptikoak, hiriaren sumindura... Baina aurrekoetan ez bezala, liburu honetan izadia sentimenduen ispilu lege ageri zaigu etengabe. Hori bai, «Odoleko eskifaia»ko izadia guztiz bizi gutxiokoa da, hila kasu askotan.

Derrota eta galondoko inbentario horren elementu zirikatzailerik eta bizierazle bakarretarikoa bezala sexua eta alkoo-

Puntako argitalpenak

(Donostiako «Bilintx» liburutegian emandako datuak)

LITERATURA

- 1.— «Babilonia», Joan Mari Irigoien. Elkar.
- 2.— «Obabakoak», Bernardo Atxaga. Erein.
- 3.— «Jesus, Maria eta Jose», Patxi Zubizarreta. Erein.
- 4.— «Izua hemen», Joxe Mari Iturralde. Bizkaiko Diputazioa.
- 5.— «Balizko erroten erresuma», Koldo Izagirre. Susa

OROTARIKOAK

- 1.— «Schopenhauer, Nietzsche, Spengler Miranderen pentsamenduan», Joxe Azurmendi. Susa.
- 2.— «Urtekaria 89». ARGIA.
- 3.— «Bapatean 89», E.H.B.E. Elkar
- 4.— «Artikutzako gida ekologikoa». Donostiako Udaletxea eta beste.
- 5.— «Bide ezezagunak», Mikel Angulo. Elkar.

la aurki daitezke. Hau ere aurreko liburuetan bezala, baina honetan askoz presentzia

txikiagoarekin. Izan ere, hauxe da antzeman dugun alderik nabarmenena: Omarrek elementu bizierazle gisa maiz erabili ohi dituen horiexen agerpen eskasagoa. Alde horretatik, liburu honekin mundakarrak bere ikuspegi berritzaileenetakoa galdu duela iruditu zaigu.

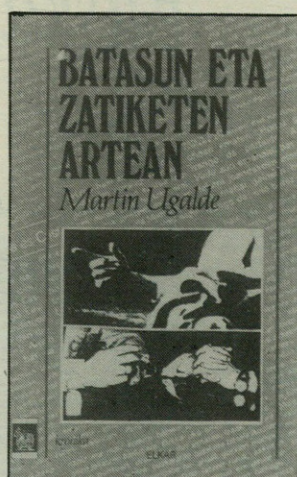
Bestelako alorrean frogatzen du poetak urteen poderioz eskuratu duen maisutasuna: erritmo eta musikaltasunean. Itzela da «Odoleko eskifaia»n poemei darian barne-errima eta erritmoen borobiltasuna. Berezko dutela dirudi, kosta gabe lortutakoa, eta hori heldutasun seinalea da ezpairik gabe.

Liburu honek «Azkue Saria» jaso zuen 1988an. Hauxe da sariketetako tranpetako bat, larrina beharbada: batek ez daki Omarrek liburua espreski horretarako idatzi edo moldatu ote zuenentz; esan nahi baita, zaila da jakitea bestela ere modu honetan argitaratuko ote zuen. Tranpa horren arriskuen aurrean, idazleak dauka lehen eta azken erabakia, aurkeztetakoan. Milioi bat pezetak arrisku asko justifika ditzakeela jakinda ere.

IZENBURUA: BATASUN ETA ZATIKETEN ARTEAN.
EGILEA: MARTIN UGALDE.
ARGITARATZAILEA:
ELKAR. KRONIKA SAILA.

Bere burua nabarmentzea gustatzen ez zaion horietakoa da Martin Ugalde. Kazetari lanetan ere zomorro ibili izan da han eta hemen («Zeruko Argia»n eta «Deia»n batez ere). Artikulu eta elkar hizketen bilduma den liburu hau letutakoan, pentsa liteke Ugalderean apaltasuna gehiegizkoa ere badela, baina besteenganako errespetua hain baliozkotzat jo-

tzen duen pertsonari hori eta gehiago ere errespetatu behar ko zaio.

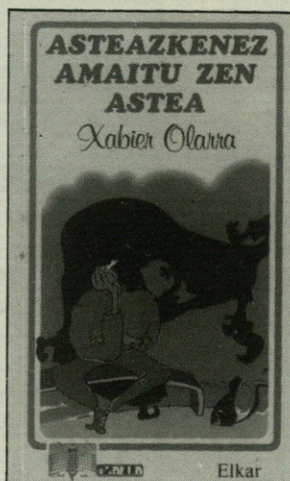

«Batasun eta zatiketen artean» izenburuak liburuaren edukiaz nahikoa adierazten digu. Lehenengo zatia euskaren batasunari buruzko auziari dagokio, eta bertan «h»aren gatazkaren inguruan egin zituen zortzi elkar hizketa eta artikulua modura argitaratutako zenbait eritzi biltzen dira. Gainerako ataletan gai askotako artikulua bildu dira, baina esan liteke gehientsuenek abertzaleen arteko zatiketa dutela ardatz, eguneroko gertakizunek eskainitako parada baliatuz.

Oso gustokoa du Martin Ugaldek «inor ez dela egia osoaren jabe» esatea, eta sarritan erretorika hutsa izaten dena, filosofia politikoa dugu honen kasuan. Horrekin batera, euskal historiaren unerik gatazkatsuenak ezagututako andoinard honek, sekula ez die posizionamenduei muzin egin. Euskararen batasunari buruz eta baita politikoki ere, oso eritzi jakin baten agertu izan da beti inolako lotsarik gabe. Baina egindako hautu zehatz horietatik at, sentsibiltate aparta erakutsi ohi du abertzaleen arteko zatiketa suabetu edota batasunerako bidea errazte zezaketen zubiak zabaltzearen. Arestikoa ez da ohar biografikoa, li-

buruan zehar lerrotik lerrora antzematen dena baizik. Berak erabilitako esaldiak diogen bezala, «hau esaten dit nire kontzientziak; ajola gutxi kontsignak». Martin Ugalderean ezpala aspalditik datorrela erakutsi digu liburu honek azken urteotan besterik ezagutu ez dugunoi. Aurrerantzeko puska batean ere izango da ezpal horren beharra.

IZENBURUA: ASTEAZKENEZ AMAITU ZEN ASTEA.
EGILEA: XABIER OLARRA.
ARGITARATZAILEA:
ELKAR. TXANPA SAILA.

Haurrak baino zer edo zer gehiago direnentzat zuzendutako «Txanpa» saila sendotuz doa urterik urte, eta honez gero jeneroko bilduma irakurgarrietakoa bihurtu zaigu. Kontutan hartu behar da haur literaturaren inguruan antolatutako sariketa literarioak geroz gehiago gisa eta tamaina horretako ipuinak eragiten dituztela («Tene Mujika», «Lizardi», «Bilintx»...).

Batik bat itzultzaile bezala ezaguna den Xabier Olarraren ipuina kaleratu du oraingoan «Elkar»ek. Pertsonaiak nahiz narrazioaren haria arras topikoak dira: ikastolako ume batek, kobazuloko ahotik abiatu-

ta euskal mitologia osoa ezagutarazten dion bidaia burutzen du. Ohizkoari segita ere, istorioa umeak berak kontatzen digu. Halere, topiko kutsua planteamenduetan baino ez dago, nabardura ugari bidez lortzen bait du Olarrak itxurazko topikotik urruntzea.

Hasteko, lantzean behin (ipuinaren hasieran, gehien bat) erabiltzen duen euskara gutziz naif da, zenbaitetan eskolerako haurren euskarari buruzko ikuspegi ironikoa emanaz gogorra jarriko die berarekin abiatu nahi duten hurrei: hitanoa behar bezala erabiltzea, «kobazulo»ko biztanleen artean ez omen da bestelakorik onartzen eta. Bikote bakarrak gaintzen du halako frogak «gogorra».

Pertsonaiak eta beren ezauzgarri asko mitologia klasikotik hartuak badira ere, Xabier Olarrak bere kasa moldatzen ditu, zenbaitetan zeharo eraberri-tuz, eta uneoro saiatzen da mitologiaren berezko irrealtasuna haurren egunerokotasunera hurbilerazten (etengabeko kezka izango da etxera garaiz iristearena). Modu berean, Ortzi gitzak jota agertuko zaigu; Sugaar herensugea sindikalismo ikutuez horniturik; Ez Dena deabru atsegin, titidun eta zakilduna; Lamien eremu kasik erotizatua... Berritasun mordoa hain eremu berrigaitzean. Hortik datorkio xarma «Asteazkenez amaitu zen astea» ipuinari.

Aipamen berezia merezi du Joxean Muñozek ere burututako lan grafiko finagatik. Helduen munduan asimilaturik dauden zenbait baliapide haurren sentierari primeran egokitu dizkio, eta Xabier Olarrak irudimenari zabaldutako bidean barrena batzutan ausart dabilkigu Joxean marrazki bidez, testua baino harago joan da.

JOSU LANDA

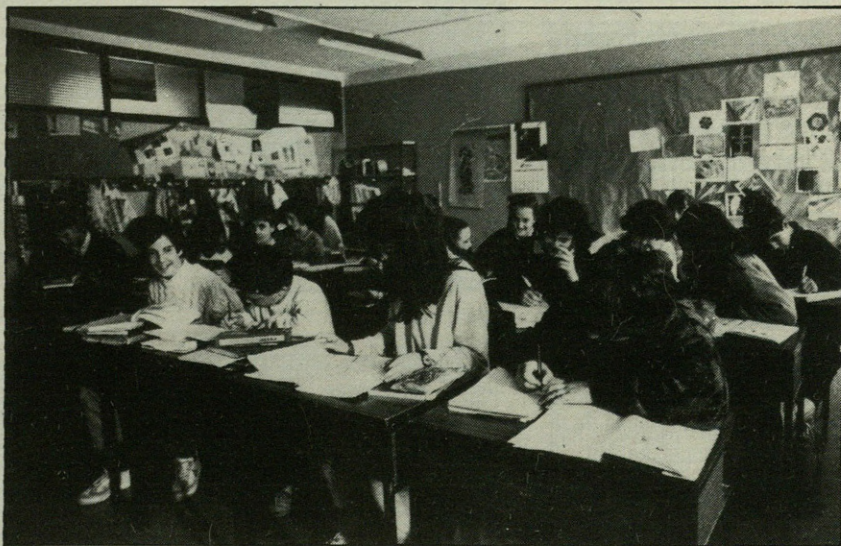
Poltsikoan daukadan zulotik

Mitxelenaren adixkideak

Hildakoek ez dute oroimenik. Horri esker salbatzen dira haren gerizpean hazi zirenak. Horri esker soldata kobratzen segituko dute hark sortutakoetan lanean ari direnek ere. Horri esker libratuko dira erdal prosarik barrokoenean idatzitako artikuluen mendeku mailutik. Koldo Mitxelenak ez zuen hil arte itxoin behar izan begiramenaren jasotzeko; hil ondoren ere ez dira zor-aitormenak falta izan. Irakasle xaharrak badu kalerik bere jaioterrian, bertako «seme kuttuna» ere bada. Udalak, asmo zintzoz, lehiaketa bat ere antolatu zuen haren omenez, aurkeztutako filologi lanik onena saritzeko. Iazko azaroan eman zen epaia, eta egunkariaren arabera ezin hobetu mamitu. Gerora jakiten da epai-mahaira bi lagun besterik ez zirela bildu. Gehiagori luzatu zitzaizen gonbidapena, ordea. Gerora jakin ere epai-mahaikide bikotea filosofo batek eta bibliotekario batek osatu zutela, bertan ez zela filologo edota hizkuntzalaririk. Xehatasunak tonto-tontoan jakinez hasita, baita Euskaltzainditik nahiz Gasteizko Fakultateetik mahaikide bana bidali behar zutela ere. Antolatzaileek izen bila jo zutenean, aurreneko galdera haxe jaso zuten bueltan: «zenbat ordaintzen duzue?». Beharbada horretan tronpatu ziren Udalekoak, epai-mahaikoentzat ez bait zegoen diru-saririk. Baina ez... ez dago zertan hain gaizki pentsatzen hasi behar. Lanak itota, autoa enpanatua... zerbait izango zuten haren adiskideek. Gainera, biren hutsa baino ez zen izango. Bizi zelarik merezi baino itzal gehiago eman zitzaiola pentsatzen genuenok, hil ostean isildu. Minoria bokaziorik ez dugulako. Bizpahiruren artean minoriarik ere ez delako osatzen. Hildakoek ez dute oroimenik, baina beren adiskideek bai. Ala ez. Oroimenik gabeko adixkideengandik libratu ohi du heriotzeak. Ez da omenaldi makala.

JOSU LANDA

Euskal Eskola ika

AURTENGO kultur gune eztabaidagarrienetarikoa hezkuntzaren alorrean garatuko da Euskal Eskola gai ardatz gisa hartuta. Iaz berriro abia erazi zuen kontua J.R. Recalderen kontseilaritzak Euskal Eskola Publikoaren Legearen zirriborroa Gasteizko Legebiltzarrean aurkeztu nahian, eta honez gero alderdi politiko ororen ikuspuntuan jarri da hauteskunde begira, alderdi abertzaleek batik bat interes bereziz jarraikiko diotela, gutxienik hurrengo legealdirako atzeratu bait da prozesua.

PNV bere aldetik estrategia propioa egitaratzen ari da aspaldidanik PSOEren eskutan utzi zuen Hezkuntza Sailaren jabegoa berreskuratzeko —1992rako EIKE indarrean ezarri ahal izateko—, eta gainerako alderdiak ere sokari ahalik eta gehien tiratzen saiatuko dira, etorkizuneko eginkizun erabakiorrena izango bait da.

EEK berehalako konfluentzia desio zuen eta pszozialistei bota die Euskal Eskola Publikoaren Legea atzeratu behar izanaren errua («Recalderen estrategiak porrot egin du, eskola eredia definitu aurretik finantziabidea emateagatik», X. Gurrutxaga); PNV eta EA, Euskal Eskola Legeaz mintzo dira soilik, hala publikoa nola pribatua batera bai baina baikoitza bere autonomiaz erregulatua izan

daitezen («Zeharo desfasatua dago publiko eta pribatuaren arteko eztabaida», I. Zarrasoa); eta HBk Publikoa eta Nazionala izan behar duela azpimarratzen du («Aldez aurretik euskalduntzearen eta Euskadiren lurraldetasunaren ziurtapena eskatzen duen prozesua da», A. Izagirre).

Etorkizuneko Eskolaren eredia bera da azken batean lehen atzer eta eztabaida gaia alderdi politikoaren baitan: Euskal Eskola, Euskal Eskola Publikoa ala Euskal Eskola Publiko Nazionala?

EGUNOTAN Donostian batzar berezitan arituko dira Ikastolak Euskal Eskolaren diseinua aztertu eta deliberratzeko. Federazioak bost ponentzia osatutako txostena prestatu zuen batzar batetan eztabaida eta bozka zedin, baina itxuraz prozesu luzeago bat eskatu du aurre-agiri honek, emendakin ugari jaso bait ditu Federazioko zuzendaritzak, 300 bat foliotara luzatzen direnak.

Euskal Herriko Ikastolen Federazioaren barnean dagoeneko erizpide ezberdinak azaleratu dira gai delikatu honen gainean, Federazioan bertan egokiturik dauden indar politikoaren korrelazioaren arauerakoak ez ezik ikastola ezberdinetako ikuspegiak kateatu bait dira. Aurreikus liteke honez gero ezta-

baida lanak ez direla xamur suertatuko, eta posible da inkluo debate berri bati ekin behar izatea kontsentsua lortu artean. Agiri defintzaile kontsentsuatua erdietsiz gero, aldiz, hiruzpalau astetan bigarren azterketa bat entseiatuko da ikastola bakoitzean, ondotik, otsailen, onespena bozkatzeko.

Euskal Eskolaren diseinua eta Eskola Publikoarekin konfluentziarako bidearen proposamena egituratzea ez dira hala ere punturik gorrienak bilakatuko, Nafarroako ikastolen irtenbideak erabakitzeak arazo larriak eragin bait ditzake egungo zatiketa administratiboa dela zio. Nafarroako ikastolentzat epe laburreko babes ekonomikoak ez dira nahikoa izango, ezinbestekoa babes legala bait da instituzioekiko akordio iraunkorren bat medio. Hala ez balitz, Iruñeko gobernuak, ziurrenik, edo sare publikoan integraztera edo ilegalizat laguntzarik gabe geratzera bultzatuko ditut eta.

SEASKA-REN egoerak onera egingo bide duela dirudi bestalde. Negoziaketa luze eta katramilatsuen ondotik —gogora ekarri 1985. urtean Hezkuntza Estatalerako integratzeorako akordioak heldu zirela, baina 1986.ean eskuindarrek deuseztatu zituztela, eta 1988.go azarora arte ez zela komeniorik berregin ahal izan—, integrazioa ez baina komenio arras inportantea lotu dute Iparraldeko ikastolek, zeinaren arauera beren eredu pedagogikoa errespetatua izango den, hainbat irakasle Estatuaren eskutik kontratatutak izango diren eta urteroko dirulaguntzak ziurtatzen diren.

Dena den, etorkizuna ez da laua kausituko sinadura haez bakarrik, ezen bigarren mailako ikasketak ez bait dira indarrean ipini berriko komenioan kontutan hartzen, ez eta ikaslegoaren gehitzearen pareko beharko liratekeen irakasle gehiagoren kontratazioak ere. Hemendik aurrera komenioaren garapena areagotzen saiatzean izango da kokka. «Beharbada arazo hauek ezin izango dira epe laburrean konpondu ahal izango», adierazi du Jean Louis Maitiak.

G.A.

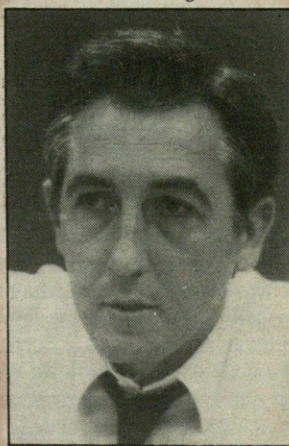
Atrebentzia ez bada

Elkar hizketa piroteknikoa

SUZIRIZ amaitu zuen 80. hamarkada Joseba Arregi Baskongadetak Kultur Sailburuak. Iragan abenduko azken egunean Joxerra Belolik egin zion bi orrialde beteko elkar hizketa Deia egunkarian. Gaia: euskal kultura. Xedea: bere agintepeko hamarkada zuritu eta mende berriaren atarian egoera normalizatua bizi dugula eta heldutasun bidetik abiatzen hasiak garena aldarrikatzea: «*los 80 en el plano cultural han traído al País Vasco una gran normalización*»; «*la sociedad vasca busca en estos momentos reprogramarse y recolocarse en la normalidad*».

Arregik gustokoen dituen hitzak 're-' aurrizkidunak direla ohartu gara berriro: *reconocimiento, reprogramación, recolocación, reconversión*. Burrumba handiko hitz piroteknikoak, ezer gutxi adierazteko. Baina tira, Kultur Sailburuaren ustez «*si este pueblo se ha mantenido a lo largo de la historia es por su ambigüedad*», eta bere rediskurtsoko rekontzeptu 'ambiguo'ok rekonozituak utziko ditu rekonsiderazio beharrik gabe.

Literatura hautatu zuen bere diskurtsuaren oinarritzat: OBABAKOAK (hizki handiz idatzia), 80. hamarkadako euskal kulturgintzaren bilakaeraren, etorkizunaren eta gaur egungo egoeraren orokortasuna deskribatzeko metafora gisan baliatuz: «*Ahora OBABAKOAK nos permite identificarnos realmente con un mundo simbólico creado en euskera*»; «*Esta obra marca un poco también por qué línea tiene que ir la política cultural y lingüística de este País*». Eta «*reconocimiento de una literatura*» nabarmendu zuen —«*reconocimiento español de la literatura en euskara*» esan beharrean—. Dena den, gogoan eduki beharko luke Arregik 1989.go azkenetan Donostiako Belodromoan batek apalago bota zuen hura: «enara batek ez du udaberriak egiten».

Poztekoa izan zen, haatik, Gasteizko Kultur Sailburuak literaturarekiko erakutsi zuen estima eta ardura, baina urteotako hizkuntz politikaren nolakoa izkutatzeke ere profita-tu zuen neurrian zarata handiko beste etxafuego bat gehiago besterik ez zitzaion gertatu: «*La política lingüística tendrá que atender muchísimo más a la literatura*». Zer arrazoi politikorengatik euskalduntzeaz berriz hain urri?, zergatik hain epel?: «*la normalización lingüística: el desafío pendiente, y creo que la última gran apuesta que nos queda, es el del uso social normalizado del euskera*». Zer esan nahiko ote zuen la última horregaz?, beste guztiak eskura ditugula?, gainontzeko azpiegitura guztia eraikia eta aski ziurtatua dagoela eta janztea baino falta ez dela akaso?

Aurrerago, kultur eredia ezin ahan-tzi, eta artifiziozko argi guztiak izeki zituen, halaber, distirant: «*¿De qué sirve tener Instituciones propias, cada vez más presupuesto, si perdemos nuestra identidad? ¿De qué nos sirve eso que muchos proclaman con grandes palabras, el poder económico vasco, si luego, por ejemplo, nuestras aspiraciones culturales son Tip y Coll?*». Ohartu gabe, Radio Euskadi eta Vitoria gogora erazi zizkigun, eta ETB batik bat: Aberasturi, Iñigo, Urrusolo, Moreno... Literaturaz hitz egin zuen bezainbeste eta 'sakon' komunikabideez aritzea faltatu zitzaion. «*El periódico en euskera es quizás el último gran salto que nos queda por dar*» besterik ez zuen aitatu.

Tamalez, elkar hizketa luze hartako bolanderak blai busti zitzaizkion bukaerarako, «*el importante déficit infraestructural que seguimos teniendo en el campo cultural*» aitor-tuz ordura arte eraikitako diskurtso osoa bertan behera erortzen laga bait zuen. Eta diskurtso berri bati ekin nahi izan zion —beranduegi baina—, «*sin lanzarse, tampoco, por la vía, al parecer tentadora entre nosotros, de una cultura de simple fachada, de fuegos de artificio*».

Eskerrak Kultur Sailburua Baskongadetak eta Baskongadetarako bakarrik solastatu zen eta Bidasoaz ifar aldera bizi diren euskaldunek ulertu ez zuten espainolera txukunez aieratutako piroteknia guzti hura, zutabe honetan bertan nekez ulertuko duten legez.

GORKA ARRESE

Ikastolen batzarraren atarian

Ikastolen Batzarra hastera doa. Ikastolek bere barruko batzarra ospatuko dute, joan den ekainean aipatu zen bezala. Bi helburu nagusi diru Bilkura nagusi honek: alde batetik, Euskal Eskolaren proiektua erabakitzea eta bestetik, ikastolek Euskal Eskola horren barruan, gizartearen aurrean eta hurrengo hamarkada honetan eraman- goren duen plana zehaztea.

Uda baino lehen, ekainean, Euskal Herriko Ikastolen Elkarteko talde teknikoak prestatutako Euskal Eskolaren diseinurako txosten "arrosa", E.U.T.G.ko bileran, ikastoletako ordezkariak aurkeztu zitzaizkien. Bileraren ondoren, bertan jasotako txosten-zirriborro hori, Euskal Herriko ikastola federatu guztitan eta bestetan ere, zabaldu egin zen. Zabaldu eta plazaratu ere. Ikastolen elkartearen iritziz erakunde publikotara ere joan beharra zegoen, aurkezpen pertsonala egitera. Hala egin ere, 47 instituzioekin. Banan bana joan, aurkezpenean egin eta bakoitzari bere erizpideak jasotzeko gure desioa adierazi. Era honetan ikastola mailan, eskola mailan, hezkuntza mailan, eta zabalduz, gure herriko erakundee- tan, argitu egin zen zirriborro horren ma- mia.

Urte erdiko epe bat aukeratu zen txosten-zirriborro hori irakurtzeko, eztabaidatzeko, lantzeko. Irakurketa errezteko in- kesta-txosten bat ikastoleratu genuen, emendakinen orriekin batera. Ikastolen irakurketak funtsezkoak bait ziren, proiektua borobiltzeko.

ZURIÑE MENDIABALA
(E.H.I.E.ko Harreman Publi-
koetarako arduraduna)

Ikastola gehienetan lana egin da, azke- neko hilabete hauetan. Debatea sortuz, bultzatuz eta gauzatuz. Zenbakitan hitzegi- nez, %80 ikastoletan zirriborroa aztertu da eta %60ek erantzuna bidali dute.

Batzarraren ondoren, txosten "arrosa" alde batetara geldituko da eta ikastolen a- portazioekin batera sortuko den doku- mentua definitiboa izango da. Ikastolen gorputza finkatua geldituko da Euskal Es- kolaren barruan. Ikastolek publikotasuna- ren bidea aukeratu dute Euskal Eskolaren barruan. Honela, barrutik ondo ezagutuz, hurrengo pausuak emateko gai izango ga- ra.

Eta hurrengo pausuak zein- tzuk izango dira? Hona hemen Batzarraren biga- rren helburuaren zergatia. Estrategia edo planaren urratsak definitu dugun arloa. Oraingoz zi-

rriborro moduan idatzita dagoen daku- mentua, ikastoletan zabaltzeko eta onar- tzeko, komenigarria ikusi ezker. Bost puntu nagusi jasotzen ditu:

Lehen, Euskal Eskolaren laburketa, hiz- kuntza errez batetan, puntu konkretutan zehaztua.

Bigarrena, ikastolak publikotasunaren bidean, oraingo eskola transferituarekin konfluentziarako bideratuko diren pausuak. Eta eskola pribatuekin hezkuntz arloa eus- kalduntzeko eraman beharko diren harre- manak lotzea.

Hirugarrena, Nafarroako eta Iparraldeko ikastolei laguntza konkretua eskeini nahi zaie, egoerak honela eskatzen duelako. "S.O.S." delako anaitasun hori bizkortzea.

Laugarrena, laster gainez izango du- gun hauteskundearen ondoren, boza jasoko dutenekin hurrengo lau urtetako akordioa gauzatzea.

Bostgarrena, euskara eta euskal mugimenduaren inguruan dabilzan erakundee- kin gure harremanak ubidatzea.

Guzti honegatik Ikastolen Batzarra anto- latu da, hiru fasean bururatuko den Batza- rra. Lehen fasea, urtarilaren 12 eta 13ean. Donostiako Seminarioan. Helburua, Euskal Eskola proiektua erabakitzea eta estrate- giarako urratsak aurkezte. Bigarrena, ur- tarilaren 14tik aurrera, hilabete batez, le- hengo fasean jasotakoaren berri ikastole- tan zabaltzea. Hirugarren fasea, ikastolen mugimendu historikoa, Euskal Eskola bar- nean, publikotasunaren bidean eta kon- fluentziaren indarrez, etorkizunerako urte- tako, aldarrikatzea.

ETEN GABE EUSKERAREN ALDE

Euskara Sortu zen enbor
beretik jaio zen Euskal
Telebistak, gogor dihardu
egunero euskara bera
arnas-berritu eta
zabaltzen.

Euskarari telebista-
hizkuntza berriaren lehioak
irekiz, komunikazio-
mundurako baliabide
egokia sortuz, beste
hizkuntza modernoekin
orpoz-orpo jokatzuz...
Horrexegatik da E.T.B.

EUSKAL TELEBISTA